

เพลงปฏิวัติลาว

Laos Revolutionary Song

ประยูร ลឹมสุข*

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาดนตรีและการแสดง
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
E-mail : yoon_lim@hotmail.co.th

บทคัดย่อ

เพลงป๊อปปูล่ามีคุณค่าต่อจิตใจของคนลาวทั้งในอดีตและปัจจุบัน เนื้อหาของบทเพลงมีความหมายสะท้อนให้เห็นถึงเหตุการณ์การต่อสู้ของชาวลาวกับศัตรูฝรั่งเศสในช่วงการล่าอาณานิคมและสหรัฐอเมริกา ซึ่งประชาชนลาวเดือดร้อนอย่างมาก ศิลปิน นักประพันธ์เพลง นักดนตรี และนักร้องได้ร่วมใจกันต่อต้านโดยได้ประพันธ์เพลงป๊อปปูล่าและนำผลงานสู่ประชาชนอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างความบันเทิงและปลุกเร้าให้มีความรู้สึกฮึกเหิมและมีกำลังใจต่อสู้จนสามารถขับไล่ศัตรูได้สำเร็จ มีนำบทเพลงไปบรรเลงและขับร้องอย่างต่อเนื่องในสังคมลาวทั้งในช่วงการต่อสู้และภายหลังจากการสิ้นสุดการสู้รบ เพลงป๊อปปูล่าจึงมีคุณค่าสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิต สภาพสังคม ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์ และความสำนึกต่อชาติอันเป็นที่รักของประชาชนชาวลาวได้อย่างลึกซึ้ง

คำสำคัญ : เพลงป๊อปปูล่า, ลาว

Abstract

Lao revolutionary music has been very valuable to Lao people's feeling both past and present. The song's lyrics are reflected the Laos fighting against the French during the colonial period as well as the United States, in which the Laos were miserable. Artists, composers, musicians and singers were united to fight by composing revolutionary songs and bringing to people continuously in order to inspire and encourage them to fight their enemies successfully. The songs were sung and played regularly in the society both during and after the battle. As such, Lao revolutionary music is reflecting the way of life, nature, plentifully environment and the Lao people's deepest love towards their country.

Keywords : Laos revolutionary song, Laos

บทนำ

บทเพลงเป็นสิ่งสะท้อนความรู้สึกของมนุษย์ที่หลากหลายทั้งความรัก ความงาม ความโกรธ ความชิงชัง ความสูญเสียและจิตวิญญาณการต่อสู้ สังคมของมนุษย์มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มีทั้งความสงบสุขการต่อสู้ เพื่อแย่งชิงอำนาจและทรัพยากร สันติภาพของมนุษย์จะเกิดปฏิกิริยาต่อต้านเมื่อถูกบุกรุกหรือแย่งชิง ซึ่งจะมีรูปแบบแตกต่างกันไปในแต่ละยุคสมัย ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นดินแดนที่มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ จึงเป็นพื้นที่หมายปองของฝรั่งเศสล่าอาณานิคมจากยุโรป และสหรัฐอเมริกามหาอำนาจใหม่หลังเหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่ 2

กลุ่มชาติพันธุ์ลาวตั้งถิ่นฐานในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เมื่อประมาณ 600 ปี ก่อนคริสตศักราช ได้แก่ อาณาจักรลาวโครบูร์ณในบริเวณเขตที่ราบสูงโคราช อาณาจักรลาวโยนกทางตอนเหนือในเขตที่ราบลุ่มน้ำโขง และอาณาจักรทวารวดีในเขตลุ่มน้ำเจ้าพระยาจนถึงช่วงศตวรรษที่ 7-8 ต่อมาในช่วงปลายศตวรรษที่ 12-13 ตกอยู่ภายใต้การปกครองของขอมและเมื่อพระเจ้าไชยวรมันที่ 7 กษัตริย์ขอมสิ้นพระชนม์ ชาวลาวได้ต่อสู้ขับไล่ขอมได้สำเร็จแล้วตั้งเขตปกครองตนเองแบบนครรัฐเอกราชคืออาณาจักรล้านช้าง มีเมืองเชียงทองหรือหลวงพระบางเป็นศูนย์กลางการปกครอง ต่อมาในสมัยเจ้าฟ้าจัมได้ขยายอาณาเขตการปกครองอย่างกว้างขวางถึงเมืองเชียงแสน ล้านช้างทางเหนือ ทางใต้จรดเมืองเวียงจันทน์แห่งอาณาจักรโครบูร์ณและโคราช อาณาจักรล้านช้าง

เคยถูกพม่าและสยามรุกรานและปกครอง

ในปี ค.ศ. 1666–1686 ช่วงการปกครองของเจ้าอนุคำชาวยุโรปได้เข้าไปสำรวจการไหลของลำน้ำโขงโดยดูดาตร์ เดอ ลากรี (Doudart de Lagree) และฟรานซิส กานีเย (Francis Ganier) เพื่อเก็บข้อมูลทางด้านวิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์ในด้านต้นกำเนิดลำน้ำโขง สถาปนามิศาสตร์โบราณสถาน วัตถุโบราณ วิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณีของชาวขอมและลาว รวมทั้งการเข้าสำรวจของหมอฮามานด์ (Dr. Harmand) และหมอเนิส (Dr. Neis) ชาวฝรั่งเศสในเขตภาคเหนือ ภาคกลางและภาคใต้ซึ่งยังไม่มีใครเข้าไปสำรวจมาก่อน ข้อมูลที่ได้มาเป็นประโยชน์ต่อชาวตะวันตกทั้งสิ้น

ในช่วงปี ค.ศ. 1868–1895 สภาพชีวิตของชาวลาวมีความเดือดร้อน อาณาจักรไม่มั่นคง ทำให้เจ้าอนุคำตัดสินใจเข้าอยู่ภายใต้การดูแลของฝรั่งเศสเพื่อให้อยู่รอดจากอิทธิพลของสยามและเวียดนาม ฝรั่งเศสจึงเริ่มมีบทบาทมากขึ้น ต่อมาในปี ค.ศ. 1877–1893 เอ.ปาเว (A. Pavie) และคณะได้เข้าไปทำหน้าที่ปกครองลาวและเซ็นสัญญาร่วมกับอังกฤษ จีนและสยาม

การเซ็นสัญญาระหว่างฝรั่งเศสกับสยามมีรายละเอียดการแบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น 4 เขต ได้แก่ 1. เขตตะวันออกเฉียงเหนือ มีหนองคาย เป็นศูนย์กลาง ได้แก่ หนองคาย เชียงขวาง บอลิคัน โพนพิสัย นครพนม ท่าอุเทน ไชยบุรี สกลนคร กำมะลาไสย บุรีรัมย์ หนองหาน คำเกิด คำม่วน มุกดาหาร ขอนแก่น และหล่มสัก

2. เขตตะวันออก มีจำปาสัก เป็นศูนย์กลาง ได้แก่ จำปาสัก เชียงแตง แสนปาง สีทันดอน สาละวัน อัดตะปือ คำทองใหญ่ สุรินทร์ สังขะ สุขันธ์ เดชอุดม ศรีสะเกษ อุบล ยโสธร เขมราฐ กมลาไสย กาฬสินธุ์ พุฒนชัย สุวรรณภูมิ ร้อยเอ็ด และมหาสารคาม

3. เขตภาคเหนือ มีหลวงพระบาง เป็นศูนย์กลาง ได้แก่ หลวงพระบาง ลิบสองป้านา ลิบสองเจ้าไทและหัวพันทั้งหก

4. เขตภาคกลาง ได้แก่ นครราชสีมาหรือเมืองโคราชและหัวเมืองอื่นๆ ที่ขึ้นกับสยามหรือบางกอก

การแบ่งเขตการปกครองที่เกิดจากข้อตกลงระหว่างฝรั่งเศสกับสยาม ก่อให้เกิดความยุ่งยากในเวลาต่อมา เมื่อชาวลาวได้ร่วมกันต่อต้านและรวมทั้งกรณีที่ยี่สิบนามเข้ามามีบทบาทแทรกแซงมีผลทำให้สยามกับเวียดนามได้ตัดขาดความสัมพันธ์กันในวันที่ 13 มีนาคม ค.ศ. 1830 ต่อมากองทัพสยามได้เข้าโจมตีเวียดนามและหัวเมืองลาวที่ไม่ยอมขึ้นกับสยาม โดยได้เดินทางยกทัพออกจากบางกอก เมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน ค.ศ. 1833 และเมื่อลัทธิการล่าอาณานิคมมีความเข้มแข็งมากขึ้นเป็นผลให้สยามต้องเปิดการเจรจาเรื่องดินแดนกับฝรั่งเศส ตามข้อตกลงสยามยินยอมให้ฝรั่งเศสเข้าปกครองลาว เวียดนาม และกัมพูชา เรียกว่า อินโดจีนฝรั่งเศส

อินโดจีนฝรั่งเศส

ในช่วงต้นศตวรรษที่ 19 หลังจากเกิดการปฏิวัติอุตสาหกรรมในยุโรป มีผลทำให้เกิดลัทธิล่าอาณานิคมของชาวยุโรป โดยชาวโปรตุเกส ฝรั่งเศส อังกฤษ ฮอลันดาได้เข้ามามีอิทธิพลในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Southeast Asia) และในภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วโลก เพื่อแสดงอำนาจเข้าปกครองอาณานิคม การเผยแพร่คริสต์ศาสนาและการแสวงหาทรัพยากรธรรมชาติที่มีค่านำไปสู่ความมั่งคั่งและมั่นคงทางการเงินการคลังมาจนถึงปัจจุบัน

การเข้าปกครองลาวของฝรั่งเศสก่อให้เกิดการต่อต้านจากประชาชนลาว โดยการนำของเจ้าสุพานวง ซึ่งมีความสัมพันธ์กับจีนและเวียดนาม ต่อมาในปี ค.ศ. 1956 เจ้าสุวณพума นายกรัฐมนตรีรัฐบาลฝ่ายขวา ที่ฝรั่งเศสให้การสนับสนุนได้เปิดการเจรจากับเจ้าสุพานวงในสาระสำคัญ คือให้เมืองพงสาลี เมืองจำเหนือ และกองกำลังของฝ่ายขบวนการปะเทดลาวเข้ามา

รวมอยู่กับการปกครองของฝ่ายรัฐบาลกลาง ต่อมาในเดือนพฤศจิกายน ปี ค.ศ.1957 สถานการณ์ทางการเมืองในลาวมีแนวโน้มไปในทิศทางที่ดีขึ้น เมื่อสภาแห่งชาติลาวได้ให้การรับรองคณะรัฐบาลผสมของเจ้าสุวรรณหงษา เจ้าสุพานวงและผู้แทนของกลุ่มแนวลาวยุติวัติ

ในปี ค.ศ. 1958 รัฐบาลจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาแห่งชาติลาว เนื่องจากมีสัดส่วนจำนวนสมาชิกเพิ่มมากขึ้น ผลการเลือกตั้งมีผู้แทนจากแนวลาวยุติวัติได้รับการเลือกตั้งเพิ่มมากขึ้น ทำให้กรรมการการเมืองฝ่ายขวาเกิดความวิตกกังวลจึงได้ตั้งคณะกรรมการป้องกันผลประโยชน์แห่งชาติและเรียกร้องให้คณะรัฐมนตรีมีอำนาจตรวจสอบอิทธิพลของฝ่ายซ้ายเพิ่มขึ้น ทำให้สถานการณ์ทางการเมืองไม่มั่นคง เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เจ้าสุวรรณหงษาได้ตัดสินใจลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในเดือนกรกฎาคม ปี ค.ศ.1958

ปี ค.ศ.1959 รัฐบาลลาวได้ส่งคำร้องถึงองค์การสหประชาชาติ เรื่องการแทรกแซงของเวียดนามเหนือมีผลให้ดัก ฮัมมาร์ โซลต์ เลขาธิการสหประชาชาติ ได้เดินทางมาเยือนลาวเป็นการส่วนตัวในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ.1959 และมอบนโยบายความเป็นกลางให้รัฐบาลลาวนำไปปฏิบัติและการลดความช่วยเหลือด้านการทหารจากตะวันตก

ปี ค.ศ.1960 กลุ่มนายทหารหนุ่มในกองทัพลาวได้ก่อการปฏิวัติและประกาศแต่งตั้งให้เจ้าสุวรรณหงษาเป็นนายกรัฐมนตรี มีนโยบายให้หาแนวทางเจรจาทกลงกับขบวนการปะเทดลาวและดำเนินนโยบายเป็นกลางอย่างเคร่งครัด มีผลให้เกิดความขัดแย้งขึ้นอีกครั้งเมื่อสหรัฐอเมริกาได้สนับสนุนให้นายพลพุมิ หน่อสุวรรณ นำกำลังทหารบุกเข้ายึดกรุงเวียงจันทน์อำนาจการปกครองและแต่งตั้งให้เจ้าบุญอุ้ม ผู้นำฝ่ายขวาเป็นนายกรัฐมนตรีมีผลทำให้เกิดสถานการณ์ความขัดแย้งขึ้น และสหประชาชาติมอบให้ผู้แทน

ชาวอังกฤษและรัสเซียเป็นประธานการประชุมไกล่เกลี่ยและบรรลुข้อตกลงในปี ค.ศ. 1962

ในช่วงสถานการณ์สงครามโลกครั้งที่ 2 กองทัพญี่ปุ่นมีอิทธิพลในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทำให้ราชอาณาจักรลาวได้ตกอยู่ภายใต้การปกครองของญี่ปุ่นจนถึงสงครามยุติญี่ปุ่นเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ต่อฝ่ายพันธมิตร เจ้าศรีสว่างวงศ์ เจ้ามหาชีวิตลาว ได้ประกาศเอกราชแต่ฝรั่งเศสได้ดำเนินการอ้างสิทธิ์ในดินแดนลาวภาคกลางและภาคใต้ที่อยู่ในการปกครองของสยาม ได้สำเร็จในปี ค.ศ.1945 มีผลให้ฝรั่งเศสได้เข้าปกครองราชอาณาจักรลาว เป็นครั้งที่ 2 ใช้ชื่อใหม่ว่า ประเทศลาว ในวันที่ 27 สิงหาคม ค.ศ. 1947 กำหนดให้เมืองหลวงพระบางเป็นราชธานีที่ประทับของกษัตริย์ลาว และตั้งเมืองหลวงที่เวียงจันทน์ซึ่งตั้งอยู่ใจกลางของประเทศเป็นศูนย์กลางการปกครอง ทำให้เกิดการต่อต้านจากประชาชนชาวลาวโดยการนำของเจ้าสุพานวงค์ ซึ่งมีความผูกพันใกล้ชิดกับพรรคคอมมิวนิสต์จีน ได้จัดตั้งกองกำลังแนวร่วมลาวรักชาติเพื่อทำสงครามสู้รบและได้มีการประสานงานอย่างใกล้ชิดกับเวียดนาม ในการร่วมกันต่อต้านฝรั่งเศส ปี ค.ศ. 1956 เจ้าสุวรวงศ์มานายกรัฐมนตรี ได้เปิดการเจรจากับเจ้าสุพานวงค์ในสาระสำคัญ คือ ให้เมืองพงสาลีและเมืองจำเหนือ เข้ามาอยู่ในการปกครองของรัฐบาลกลางและให้กองกำลังของฝ่ายขบวนการปะเทดลาวเข้ามาร่วมเป็นส่วนหนึ่งของกองทัพรัฐบาล

สถานการณ์ทางการเมืองการปกครองในลาวมีความยุ่งยากและซับซ้อนมากยิ่งขึ้นเมื่อสหรัฐอเมริกาหันหน้าฝ่ายพันธมิตรในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้ประกาศนโยบายต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ในปี ค.ศ.1960 เป็นสาเหตุให้เกิดสงครามสามฝ่ายในลาวระหว่างปี ค.ศ. 1960-1973 และในที่สุดฝรั่งเศสได้สิ้นสุดการปกครองอินโดจีนฝรั่งเศส และสหรัฐอเมริกาเริ่มเข้ามามีอิทธิพลในอินโดจีน

ลาวกับสหรัฐอเมริกา (ค.ศ. 1960-1973)

สถานการณ์ทางการเมืองการปกครองในลาวมีความซับซ้อนยุ่งยากมากยิ่งขึ้น หลังจากที่ฝรั่งเศสได้ถอนตัวออกจากอินโดจีน รัฐบาลสหรัฐอเมริกาโดยประธานาธิบดีจอห์น เอฟ. เคนเนดี ประกาศนโยบายต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ในปี ค.ศ.1960 ได้ส่งกองกำลังทหารขึ้นบกบริเวณชายฝั่งอินโดจีนและปล่อยข่าวว่าจะมีการใช้ระเบิดปรมาณู รัฐบาลอังกฤษไม่เห็นด้วยและเสนอให้ใช้วิธีการเจรจาเพื่อลดสถานการณ์ความตึงเครียด จากนั้นสหรัฐอเมริกาได้สร้างกระแสต่อต้านระบอบคอมมิวนิสต์ที่มีรัสเซียและจีนเป็นผู้นำได้รับความร่วมมือร่วมมือจากกลุ่มพันธมิตรในสงครามโลกครั้งที่ 2 และได้ประสานงานกับรัฐบาลไทยเพื่อขออนุญาตเข้ามาตั้งฐานทัพที่จังหวัดอุดรธานี อุบลราชธานี นครราชสีมา อำเภอดาเกส จังหวัดนครสวรรค์ และฐานทัพเรือสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ทำให้ประเทศไทยต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับสงครามในภูมิภาคอินโดจีน ขบวนการนักศึกษาไทยได้จัดกิจกรรมประท้วงขับไล่ฐานทัพอเมริกัน

ในปี ค.ศ. 1969 ประธานาธิบดีริชาร์ด นิกสัน ให้การสนับสนุนนายพลวังเปา ผู้นำกองกำลังฝ่ายขวาในลาวทั้งด้านการเงินและอาวุธ ยุทโธปกรณ์ กองทัพอากาศสหรัฐอเมริกาที่เข้ามาตั้งฐานทัพในไทยได้ส่งเครื่องบินทิ้งระเบิดและเครื่องบินรบไปปฏิบัติการที่ทุ่งไหหิน เมืองเชียงขวาง ซึ่งเป็นฐานที่มั่นของฝ่ายกองทัพประชาชนลาวและในปี ค.ศ. 1970 กองทัพประชาชนลาวสามารถขับไล่อเมริกันออกจากลาวได้สำเร็จ

วันที่ 27 มกราคม ค.ศ. 1973 มีการลงนามร่วมกันใน “ข้อตกลงเพื่อยุติสงครามและเสริมสร้างสันติภาพในเวียดนาม” ที่กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส ในสาระสำคัญมีการระบุเป็นการเฉพาะว่าสหรัฐอเมริกาควรเคารพสิทธิแห่งประชาชาติขึ้นพื้นฐานของชาวเวียดนาม ให้ถอนกองทัพบกที่ปรึกษา

อเมริกันและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการทหารทั้งหมดทั้งอเมริกันและพันธมิตรออกจากเวียดนามได้ก่อนวันที่ 27 มีนาคม ค.ศ. 1973 สหรัฐต้องยุติการแทรกแซงทั้งหมด ยุติการรุกราน ยุติการมีกองทหารในลาว ให้ยกเลิกการตั้งกองกำลังพิเศษ ให้เตรียมการจัดตั้งรัฐบาลชั่วคราวให้รัฐบาลเวียงจันทน์ และกองกำลังทั้งสามฝ่ายในลาวมีส่วนร่วมเท่าเทียมกัน รัฐบาลอเมริกันต้องยอมรับหลักการเกี่ยวกับสิทธิของชาวเวียดนามและชาวลาว

ประเทศลาวได้เปลี่ยนแปลงสู่ระบอบสังคมนิยมอย่างสมบูรณ์ในช่วงปลายปี ค.ศ. 1975 ภายหลังจากที่พรรคคอมมิวนิสต์ลาวหรือพรรคประชาชนปฏิวัติลาว โดยการนำของเจ้าเพชรรัต เจ้าสุพานวง ท่านโกสอน พมวิหาร ท่านหนูฮัก พูมสวรรค์ ท่านคำไต สีพันดอน ท่านพูมี วงวิจิตร ท่านสมาน วิญญะเกต และรวมทั้งนักคิด นักกวี นักประพันธ์ และประชาชนที่มีใจรักชาติ ได้ร่วมกันต่อสู้ชิงอำนาจทางการเมืองกับลาวฝ่ายขวาได้สำเร็จ และได้มีการจัดโครงสร้างการบริหารประเทศใหม่ โดย เจ้าสุพานวง ดำรงตำแหน่งประธานประเทศฝ่ายบริหารหรือคณะรัฐบาลใหม่ มีนายโกสอน พมวิหาร ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและเลขาธิการพรรค และเจ้าสุวรรณพูมา ดำรงตำแหน่งที่ปรึกษารัฐบาล

ในเหตุการณ์การต่อสู้กับเจ้าอาณานิคมฝรั่งเศสในช่วงปี ค.ศ.1954–1960 และสหรัฐอเมริกา ในช่วงปี ค.ศ. 1960-1973 ประชาชนลาวได้รับความเดือดร้อนอย่างแสนสาหัส ในการต่อสู้ทั้งการใช้กองกำลังทหารใช้อาวุธเป็นเครื่องมือในการต่อสู้ และการต่อสู้ทางด้านความคิดที่ใช้การสร้างสรรค์งานวรรณกรรม งานศิลปะทางด้านดนตรีเป็นอาวุธในการต่อสู้ เรียกว่า เพลงปฏิวัติ (Revolutionary Songs)

กำเนิดเพลงปฏิวัติ

เพลงปฏิวัติ มีความเด่นชัดในด้านการนำเสนอเนื้อหาที่มีความหมายสะท้อนให้เห็นถึงสภาพปัญหาทางสังคมและการเมืองในภาวะที่เกิดความขัดแย้งหรือความเหลื่อมล้ำจากการใช้อำนาจของชนชั้นปกครองทั้งการข่มขู่คุกคามและเข้ายึดครอง จึงนำไปสู่การต่อต้านจากผู้ถูกปกครองหรือประชาชนเจ้าของประเทศ

เหตุการณ์การปฏิวัติในประเทศฝรั่งเศสและการปฏิวัติอุตสาหกรรมในยุโรปนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการปกครองในโลกยุคใหม่ มีผลทำให้เกิดชนชั้นกรรมาชีพในปี ค.ศ. 1888 เป็นจุดเริ่มต้นของเพลงปฏิวัติคือเพลงแองเตอร์นาซ็องนาล (L' Internationale) ที่นำคำร้องมาจากบทกวีที่ประพันธ์โดยเออแฌน ปอตตีเยร์ (Eugene Pottier) และประพันธ์ทำนองโดยปิแอร์ เดอร์ฌเนตตร์ (Pierre Degeyter)

เพลงแองเตอร์นาซ็องนาลเนื้อเพลงมีความหมายแสดงถึงการต่อสู้และเป็นเพลงปลุกใจของชนชั้นกรรมาชีพในฝรั่งเศสเพื่อเรียกร้องความเสมอภาคทางชนชั้นในสังคมนิยม นำไปขับร้องในเหตุการณ์การต่อสู้ทางการเมือง และได้ถูกนำไปแปลเป็นภาษาต่าง ๆ มากกว่า 30 ภาษา เช่น ภาษาอังกฤษ รัสเซีย จีน และในประเทศไทย จิตร ภูมิศักดิ์ ได้แปลคำร้องเพลงแองเตอร์นาซ็องนาลจากภาษาอังกฤษชื่อเพลงอินเตอร์เนชั่นแนล และวงวงล้อกลุ่มศิลปินเพลงเพื่อชีวิตนำไปขับร้อง ได้ตั้งชื่อว่าเพลงสามัคคีนานาชาติ

เพลงอินเทอร์เน็ตเนชั่นแนล

จิตร ภูมิศักดิ์

ตื่นเกิดพี่น้องคนจนผู้ทนทุกข์	โค่นล้มสังคมแห่งการกดขี่
ตื่นเกิดพี่น้องผู้ไร้สิทธิ์เสรี	ครั้งนี้เราสู้เป็นครั้งสุดท้าย
ล้างโลกเก่าให้ดับย่อยยับสิ้นไป	สร้างโลกใหม่ที่สดใสเปรมปรีดิ์
ทั้งนี้จงอย่าดูหมิ่นตนเอง	
อันพวกเรานี่คือผู้สร้างโลกใหม่	พร้อมใจกันจงอย่าร้างรอ
สามัคคีกันตราบนานชั่วกาลป	อินเทอร์เน็ตเนชั่นแนลนั้นคือแสงทองส่องบนท้องฟ้า
พร้อมใจกันจงอย่าร้างรอ	สามัคคีกันให้แน่นแฟ้น
อินเทอร์เน็ตเนชั่นแนลร้องเรื่องเพื่องฟ้า	เรใจทั่วหล้า ไชโย

วรรณกรรมเพลงปฏิวัติมีวัตถุประสงค์ประสงค์ในการประพันธ์เพื่อกำหนดเป้าหมายในการต่อสู้กับศัตรูโดยผ่านบทเพลง ความหมายของบทเพลงปฏิวัติมีพลังสร้างสรรค์ในการปลุกระดมมวลชนให้เกิดความรู้สึกต่อต้านกับอำนาจของชนชั้นปกครอง เพื่อให้ประชาชนมีอิสรภาพและชาติมีเอกราช วรรณกรรมเพลงปฏิวัติมีคุณลักษณะเด่นชัด ดังนี้

1. คำร้อง เขียนด้วยภาษาสละสลวย มีความหมายปลุกใจหรือปลุกระดมมวลชนให้เกิดอารมณ์ และความรู้สึกร่วมกันในการต่อต้านและต่อสู้กับศัตรูผู้รุกราน
2. เครื่องดนตรีที่นำมาใช้บรรเลง นิยมใช้ทั้งเครื่องดนตรีพื้นบ้านและเครื่องดนตรีตะวันตก
3. ลีลาจังหวะ มีทั้งจังหวะมาร์ช จังหวะร่ำวงและจังหวะสมัยนิยมที่เหมาะสมกับบทเพลง

4. บทบาทหน้าที่เพลงปฏิวัติ สร้างอารมณ์ความรู้สึกต่อต้าน วิพากษ์ และสะท้อนสภาพปัญหาสังคม สร้างความบันเทิง ปลุกใจให้เกิดความกล้าพร้อมต่อสู้และปลอบใจเมื่อรู้สึกท้อแท้สิ้นหวัง

สถานการณ์การต่อต้านฝรั่งเศสและสหรัฐอเมริกา เริ่มต้นจากประชาชนลาวที่มีความรักชาติได้ร่วมมือกันสร้างกระบวนการต่อต้านทั้งด้านแนวคิดการใช้กำลังทหารเข้าต่อสู้ รวมทั้งการเจรจาต่อสู้ในหน่วยงานหรือองค์กรที่เป็นกลางทั้งศาลโลกและองค์การสหประชาชาติ ในขณะเดียวกัน กวี ศิลปิน และนักประพันธ์เพลงในลาว ได้ประพันธ์เพลงสำหรับนำไปขับร้อง ปลุกใจและสร้างความรักสามัคคีเพื่อให้เกิดเป็นพลังที่แข็งแกร่งที่จะต่อสู้กับศัตรู เรียกว่า เพลงปฏิวัติลาว

เพลงปฏิวัติลาว

เพลงปฏิวัติลาวมีคุณค่าต่อจิตใจของคนลาวทั้งในอดีตและปัจจุบัน เนื้อหาของบทเพลงมีความหมายสะท้อนให้เห็นถึงเหตุการณ์การต่อสู้ของชาวลาวกับศัตรูฝรั่งเศสในช่วงการล่าอาณานิคมและสหรัฐอเมริกา ซึ่งประชาชนลาวเดือดร้อนอย่างมาก การดำรงชีวิตมีสภาพลำบากและยากจน การสู้รบทำให้เกิดการบาดเจ็บ พิการ สูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สิน ทำให้ประชาชนลาว ศิลปิน นักประพันธ์เพลง นักดนตรี และนักร้องได้ร่วมมือกันต่อต้านโดยได้ประพันธ์เพลงปฏิวัติและนำผลงานสู่ประชาชนอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างความมั่นคงใจและปลุกเร้าให้มีความรู้สึกอีกเข็มและมีกำลังใจต่อสู้จนสามารถขับไล่ศัตรูได้สำเร็จ

กรมศิลปกรรม กระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรมลาว ได้รวบรวมเพลงปฏิวัติลาว บันทึกโน้ตและจัดพิมพ์เผยแพร่เพลงร้องลาวที่นิยมขับร้องในช่วงเหตุการณ์การปฏิวัติปลดปล่อยชาติโดยแบ่งเพลงร้องลาวออกได้

5 สมัย ดังนี้

1. เพลงร้องลาวสมัยเวียงจันทน์ระบอบเก่า (ก่อนปี ค.ศ.1945) ได้แก่ เพลงจำปาเมืองลาว เพลงเตือนใจลาว เพลงลาวร่วมสัมพันธ์ เพลงกุหลาบปากเซ เพลงดอกบัวทอง เพลงยามเช้าตรู่ เพลงธรรมชาติภูเขาควาย เพลงบ้านนาผาสุข เพลงเวียงจันทน์เมืองงาม และเพลงพื้มา

2. เพลงร้องลาวสมัยต่อต้านจักรวรรดิฝรั่งเศส (ค.ศ.1945 - 1954) ได้แก่ เพลงต่อต้าน เพลงกู้ชาติ เพลงปราบฝูงผีमार เพลงชัยชนะศัตรู เพลงแดนดินถิ่นฐานของลาว เพลงกล่อมลูก เพลงแม่น้ำของของลาว เพลง 12 ตุลา เพลงรักเมืองลาว และเพลงประเทศลาวต้องแม่นลาว เป็นเจ้าของ

3. เพลงร้องลาวสมัยต่อต้านจักรวรรดิอเมริกา (ค.ศ.1954-1973) ได้แก่ เพลงแดนแห่งอิสระ เพลงคอย้ายไปแนวหน้า เพลงยี่สิบปีแห่งการปฏิบัติ เพลงบ่อน้ำใสเมืองเหนือ เพลงเตรียมพร้อมดับศัตรู เพลงอินโดจีนลุกขึ้น เ็นไฟ เพลงชีวิตใหม่ เพลงเย็นสบายชานา เพลงจำปาสม เพลงดาวล้อมเดือน เพลงภูมิภาคเชียงขวาง เพลงน้ำตาแม่ เพลงฉลองสันติภาพ เพลงแพทย์ปฏิบัติ เพลงน้ำของไหลมาจากใส เพลงชมเขยกองป้องกันอากาศ เพลงหน้าที่ของ อ้ายสื่อสาร เพลงมนเชื้อเมืองพวน เพลงเผ่าลาวเอ๋ย เพลงคีตฮอดบ้านเก่าบ่ลืม เพลงกรรมกรชานา เพลงทหารบ่หวั่นไหวต่ออุปสรรคใด ๆ เพลงภาคใต้ ลือชา เพลงส่งพรปีใหม่ เพลงลมพัดจอมภูเก่ง เพลงชมเขยชัยชนะหลวงน้ำทา เพลงส่งพรถึงอ้ายทหารปลดปล่อย เพลงแสงพระจันทร์ลับเหลี่ยม เพลงชมเขย ชัยชนะเชียงขวาง เพลงโชคดียี่ปีใหม่ เพลงสาวเชียงขวางทั้งงามทั้งเก่ง เพลงแม่หญิงลาวก้าวขึ้น เพลงสามัคคีสามชาติอินโดจีน เพลงชมเขยอ้ายเลี้ยงใจดี เพลงสาละวันก้าวไป เพลงน้ำม้าแสนงามเพลงร่วมอยู่ เพลงละดুবานใหม่ เพลงปกป้องสันติภาพ เพลงชมเขยชัยชนะน้ำบาก เพลงก้าวเดินนักรบลาว

เพลงทหารลาวรักชาติ เพลงป่าไม้สดชื่น เพลงสามัคคีสร้างบ้านแปงเมือง และเพลงเสียงขับแคมของ

4. เพลงร้องลาวสมัยยึดอำนาจ (ค.ศ. 1973-1975) ได้แก่ เพลงกลับคืนถิ่นฐาน เพลงปะเทดลาว เพลงจดจำบุญคุณของพรรค เพลงสหายดีหลวงพระบาง เพลงสหายบ้านเรา เพลงนกสันติภาพ เพลงปากเซแดนงาม เพลงปากช่องแผ่นดินคำ และเพลงรักสี่พันดอน

5. เพลงร้องลาวสมัยสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (ค.ศ.1973-1975) ได้แก่ เพลงบ้านน่ายังคอย เพลงม่วนแท้บ้านเรา เพลงฮักสาวภูสูง เพลงสวัสดิ์น้องสาว เพลงลาก่อนจาก เพลงมิตรภาพ ลาว-โซเวียต เพลงมิตรภาพลาว-จีน เพลงมิตรภาพลาว-เวียดนามและ เพลงมิตรภาพลาว-กัมพูเจีย

เพลงปฏิวัติลาว มีคุณค่าสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิต สภาพสังคม ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์ และความสำนึกต่อชาติอันเป็นที่รัก ของประชาชนชาวลาวได้อย่างลึกซึ้ง โดยความคิดสร้างสรรค์ของศิลปิน นักประพันธ์เพลงลาวที่มีชื่อเสียงได้แก่ สีชนะ สีสาน อุตะมะ จุลามะนี บัวเงิน ชาพวง ปะเลิด สีซานน บุนทะมาลี บุนช่วย สุปัน สุปันทวง บุนมาก สีทองดำ จันสะไหม ไผะลิด ส. สีเมืองของ ไชยะสิน สีโคดจุน นะมาลี บุนปะสง สายเซะหมาน บุนลิต แก้วดวงดี สันติ พิมสุวรรณ อุ่นคำ บันดาสัก คำหล้า หน่อแก้ว ส. แสงสิริวัน และเดช จันทะลา

ปัจจุบันเพลงปฏิวัติลาว ยังมีการเผยแพร่ในสังคมชาวลาว หลักแก้ว ศิริมนมัย นักธุรกิจเจ้าของร้านจำหน่ายซีดีได้นำบทเพลงปฏิวัติลาว มาเรียบเรียงดนตรีและบันทึกเสียงร้องใหม่ออกวางจำหน่ายใน สปป.ลาว เช่น เสียงเพลงปฏิวัติ ลีลา-ลีลาศ ดิสโก้ลาว-สาวเซียงขวาง รวมเพลงมิตรภาพ ลาว-เวียดทวลคีนมูลเชื้อปฏิวัติ เสียงเพลงปฏิวัติ เสียงเพลงมูนเชื้อดินแดน

ป๊อปปี้แขวงเชียงขวาง ตำนานเสียงเพลงป๊อปปี้ ขับร้องโดยศิลปินที่มีชื่อเสียง เช่น สมบัติ แก้วคำดี ไชยสรวาด สิงนามวง บุญคำ สิทธิเดช สิทธิพอน LS และรวมถึงการนำบทเพลงป๊อปปี้ไปออกอากาศเผยแพร่ทางสถานีโทรภาพของรัฐบาล สปป.ลาว

การเผยแพร่บทเพลงป๊อปปี้ลาว

เพลงป๊อปปี้ลาว เป็นบทเพลงที่ประพันธ์ขึ้นมาเพื่อนำไปใช้ขับร้องหรือบรรเลงในการปลุกกระตมคนลาวให้ร่วมมือกันต่อสู้กับฝรั่งเศสที่เข้าปกครองลาวในช่วงปี ค.ศ. 1945–1954 ในยุคการล่าอาณานิคมของชาวยุโรปซึ่งฝรั่งเศสได้เข้ายึดครองประเทศเวียดนาม ลาว กัมพูชา และการต่อสู้กับสหรัฐอเมริกาในช่วงระหว่างปี ค.ศ. 1960–1975 มหาอำนาจใหม่ผู้นำแนวคิดฝ่ายประชาธิปไตยหรือทุนนิยมหลังจากเหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่ 2 ยุติลง ได้เข้ามารุกรานเพื่อขยายอำนาจโดยการทำสงครามเพื่อจะเข้าปกครองกลุ่มประเทศอินโดจีนฝรั่งเศสโดยอ้างเหตุผลว่าเป็นการต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์

เพลงป๊อปปี้ลาวได้สร้างความสุขให้กับพี่น้องประชาชนชาวลาวจนถึงปัจจุบัน ใช้เครื่องดนตรีพื้นบ้านและเครื่องดนตรีตะวันตกมาบรรเลงได้แก่ พิณ แคน ซอ กลองสองหน้า ฉิ่ง ฉาบ กรับ แอคคอร์เดียน ไวโอลิน คลาริเน็ต และทรัมเป็ต ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีที่สามารถนำติดตัวไปแสดงในทุกท้องที่ได้สะดวก

การเผยแพร่บทเพลงป๊อปปี้ลาว เนื้อหาของบทเพลงมีความหมายในการสร้างขวัญและกำลังใจให้พี่น้องชาวลาวมีจิตใจเข้มแข็งมีความกล้าหาญในต่อสู้เพื่อให้ชาติลาวมีอิสรภาพ โดยศิลปินนักดนตรีและนักร้องได้นำบทเพลงไปบรรเลงและขับร้องอย่างต่อเนื่องในสังคมลาวทั้งในช่วงการต่อสู้

และภายหลังจากการสิ้นสุดการสู้รบ การเผยแพร่บทเพลงปญฺญิตีลาวทำได้หลากหลายรูปแบบที่สอดคล้องกับสภาพสังคมเพื่อการสื่อสารและปลุกใจประชาชนได้เกิดจิตสำนึกในความรักชาติ ปรากฏการเผยแพร่บทเพลงปญฺญิตี ดังนี้

1. เพลงปญฺญิตีลาวภายในประเทศ

ในช่วงเวลาการต่อสู้กับศัตรูฝรั่งเศสตะวันตก มีวิธีการเผยแพร่บทเพลงปญฺญิตีหลากหลายรูปแบบ ได้แก่ การแสดงสดออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงของพรรคคอมมิวนิสต์ลาว การแสดงดนตรีในเขตงานปญฺญิตี การแสดงดนตรีในงานประเพณีวัฒนธรรมในชุมชนการแสดงหมอลำ และการร่วมนำคำสลับกับการบรรยายปลุกระดมมวลชน การให้ความรู้ด้านหลักการเมืองการปกครองเกี่ยวกับแนวคิดทางสังคมนิยม วิธีการต่อสู้กับศัตรูที่เข้ามารุกรานและปกครอง นอกจากนั้นในกองกำลังทหารยังนิยมร้องเพลงปญฺญิตีในช่วงการรวมพลก่อนที่จะเข้าโจมตีต่อศัตรู เพื่อปลุกใจให้ทหารมีความกล้าหาญ มีจิตใจมุ่งมั่นเข้าโจมตีเพื่อเอาชนะศัตรู ซึ่งเป็นวิธีการปลุกระดมที่มีผลทำให้คนลาวเกิดความเข้าใจและมีความสำนึกรักในชาติที่จะต้องร่วมมือกันรักษาไว้ให้ได้

2. เพลงปญฺญิตีลาวในต่างประเทศ

ในช่วงเวลาที่สังคมโลกแบ่งแยกออกเป็นสองส่วนตามแนวคิดการปกครองแบบเสรีนิยมและสังคมนิยมในศตวรรษที่ 19 บรรดาประเทศผู้นำทั้ง 2 กลุ่มต่างก็ได้สร้างอิทธิพลครอบงำบรรดาสมาชิกทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจและความมั่นคง ได้ให้ความสำคัญและสนับสนุนส่งเสริมการจัดงานด้านศิลปวัฒนธรรม และในกลุ่มสมาชิกประเทศสังคมนิยมได้จัดการแสดงดนตรีร่วมกันเป็นประจำเพื่อสร้างความสามัคคีและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ทางดนตรีทำให้เกิดการพัฒนาฝีมือมาตรฐานยิ่งขึ้น เช่น ได้จัดงานในประเทศ

รัสเซีย จีน คิวบา บัลแกเรีย และเวียดนาม ทำให้บทเพลงปฏิวัติลาวได้ถูกนำไปบรรเลงเผยแพร่เป็นที่รู้จักในต่างประเทศ รวมถึงเพลงปฏิวัติลาวที่ได้รับความนิยมในประเทศไทย ได้แก่

1. เพลงจำปาเมืองลาว

ประพันธ์คำร้องโดยมหาพุมิ จิตตะพง ประพันธ์ทำนองโดย อุตะมะ จุลามณี ประพันธ์ในปี ค.ศ. 1982 ศิลปินเพลงเพื่อชีวิตวงคาราวานสุรชัย จันทิมาธร ได้นำมาขับร้องเผยแพร่ในไทย เปลี่ยนชื่อใหม่ว่า “เพลงดวงจำปา” เป็นบทเพลงในรูปแบบแนวทำนองเดียว (One Part Form)

อิวาน เซดอฟ ผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ปราวดา ได้เขียนถึงการเดินทางเข้าไปในเขตปลดปล่อยของพรรคประชาชนลาว ระหว่างปี ค.ศ. 1969 - 1973 ในขณะที่สถานการณ์การสู้รบใกล้จะยุติ ได้ชมการแสดงของศิลปินนักแสดงที่ทางพรรคจัดมาแสดงต้อนรับที่โรงพยาบาลสนามในถ้ำที่เมืองเวียงชัย แขวงหัวพัน และได้ฟังเพลงจำปาเมืองลาว บทเพลงยอดนิยมของนักปฏิวัติที่นักดนตรีนำแคนจำนวนหลายดวง (เต้า) มาเป่าได้อย่างไพเราะและสะเทือนใจ ท่านอุตะมะ จุลามณี ได้เล่าถึงการประพันธ์เพลงนี้ให้อิวาน เซดอฟ ได้แต่งเพลงนี้ตั้งแต่วัยหนุ่มในปี ค.ศ. 1942 ขณะที่ลาวตกอยู่ภายใต้การปกครองของฝรั่งเศส เมื่อเผยแพร่เพลงนี้ออกไปสู่สังคมได้รับความนิยมจากมวลชนอย่างกว้างขวางและได้นำมาแสดงขับร้องในการเฉลิมฉลองชัยชนะในปี ค.ศ. 1975

เพลงจำปาเมืองลาว

โอ้ดวงจำปา เวลาชมน้องนึกเห็นบ้านช่อง
มองเห็นหัวใจเฮานึกขึ้นได้ในกลิ่นเจ้าหอม
เห็นสวนดอกไม้บิดาปลูกไว้ตั้งแต่นานมา
เวลาง่วนเหงาเจ้าช่อยันเทาให้หายโศกา
เจ้าดวงจำปากู่เคียงเฮามาแต่ยามน้อยเอย

กลืนเจ้าสำคัญ ติดพันหัวใจเป็นน้าฮักใคร่
แพงไว้เซยชม ยามเหงาเฝ้ามโไ้จำปาหอม
เมื่อดมกลิ่นเจ้าปานพบซู้เก่าที่พรากจากไป
เจ้าเป็นดอกไม้ที่งามวิไลตั้งแต่ได้มา
เจ้าดวงจำปามาลาขวัญฮักของเรียมนี้เอย
โอดวงจำปา บุผาเมืองลาว งามดังดวงดาว
ชาวลาวเพ็งใจ เกิดอยู่ภายในแดนดินล้านช้าง
หากได้พลัดพรากหนีไปไกลจากบ้านเกิดเมืองนอน
เขาจะเอาเจ้าเป็นเพื่อนฮ่วมเหงาเท่าสิ้นชีวา
เจ้าดวงจำปามาลาขวัญฮักมึงเมืองลาวเอย.

2. เพลงเย็นสบายชานา

เพลงเย็นสบายชานาประพันธ์คำร้องและทำนองโดยสุบัน
สุวันนะวง หรือ ส.สุบัน (ศิลปินแห่งชาติ สปป.ลาว) ในปี ค.ศ.1974
ยุคการต่อต้านอเมริกันเนื้อหาของบทเพลงมีความหมายแสดงให้เห็นถึง
วิถีชีวิตของชาวลาวที่มีอาชีพทำการเกษตร มีฐานะยากจน ดำรงชีวิตอย่าง
เรียบง่าย ใกล้ชิดธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์ ความหมายในบทเพลงได้
ปลุกกระตมเชิญชวนให้เกษตรกรชานาเข้ามามีส่วนร่วมเป็นกำลังสำคัญในการ
ต่อสู้และพัฒนาชาติ เพื่อให้ได้รับอิสรภาพและหลุดพ้นจากการปกครองของ
เจ้าอาณานิคมตะวันตก

บัวเงิน ชาพวง ศิลปินแห่งชาติ นักร้อง นักประพันธ์เพลง และ
นักการเมือง สปป.ลาว ได้ขับร้องและบันทึกเสียงเพลงเย็นสบายชานาร่วมกับ
สุนารี ราชสีมา ศิลปินนักร้องลูกทุ่งที่มีชื่อเสียงชาวไทยในอัลบั้มชุดเย็นสบาย
ชานาและอัลบั้มคู่ขวัญสองฝั่งโขง ในสังกัดบริษัทซัวร์ออดิโอ

เพลงเย็นสบายชานา

เฮาแม่นลูกชานา บ่าแบกคั้นไถไล่ควายลงทุ่ง
หากินอยู่ตามป่าดง หากินอยู่ตามป่าดง
เมื่อฟ้าคำลงคงอ้วยหน้าไปหาเหือน
ไผว่าอยู่บ้านนานั้นชื่นจิตใจหรือว่าเปลี่ยวกายา
บ้านนามีข้าวมีปลา บ้านนามีข้าวมีปลา
แม่นเถียงนามุงหญ้าลมพัดเย็นสบาย
เย็นสบาย เย็นสบายชานา เอ้า เย็นสบาย เย็นสบายชานา
ยามสวายนั่งหลังควายบักต่อน
ขับเสพย์ ขับกลอนฟ้อนรำเป่าแคน
แตรเล่นแตรเล่นแตร
โอ่ว่าน้องเอย น้องคิงกลมเกลี้ยงสาวเวียงจันทน์ผู้ลือชื่อ
มาฮ่วมมือพร้อมอ้ายขยายบ้านแปงเมืองนะน้องนา
สุขก็สุขเลิศล้ำแนวทางเป็นธรรมชาติสร้างชีวิตชานา
ผิวอ้ายกำทำเพื่อชาติประชา ผิวอ้ายกำทำเพื่อชาติประชา
ออกแสงตั้งหน้าต้านภัยอึดหิว
เย็นสบาย เย็นสบายชานา เอ้า เย็นสบาย เย็นสบายชานา

บทสรุปเพลงปฐพีวิถิลาว

เพลงปฐพีวิถิลาวเนื้อหามีความหมายแสดงให้เห็นถึงสภาพสังคม วิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรมและการต่อสู้ของพี่น้องประชาชนลาวอย่างชัดเจน ภาษาที่นำมาเขียนคำร้องมีทั้งร้อยแก้วและบทกวีที่มีความหมายลึกซึ้ง บรรยายถึงเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่แสดงให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ การเมืองการปกครองลาวมีคุณค่าส่งเสริมการเรียนรู้

ทำนองเพลงปฏิวัดีลาวมีความไพเราะ สำเนียงเพลงบ่งบอกถึงอารมณ์และความรู้สึกสื่อความรักความอบอุ่น การปลุกใจให้เกิดความรักในชาติมีกำลังใจกล้าหาญพร้อมที่จะต่อสู้กับศัตรู การประพันธ์ทำนองเพลงปฏิวัดีลาว ใช้ทั้งบันไดเสียงเพ้นตะโทนิคสเกล (Pentatonic Scale) และบันไดเสียงไดอะโทนิค (Diatonic Scale) นักประพันธ์เพลง (Composer) นักเรียบเรียงเสียงประสาน (Arranger) และนักดนตรี (Musician) เรียนจบการศึกษาทางด้านดนตรีตะวันตกมาจากประเทศเวียดนาม บัลแกเรียและรัสเซีย เป็นส่วนใหญ่

ปัจจุบันได้มีการจัดพิมพ์เผยแพร่หนังสือเพลงปฏิวัดีลาวและนำไปใช้สอนในโรงเรียนเพื่อให้ความรู้ ให้เกิดความภาคภูมิใจต่อเยาวชน นักศึกษา และประชาชนลาว นักวิชาการได้ศึกษาทั้งด้านเนื้อหาและความหมายของบทเพลงทำให้เข้าใจประวัติศาสตร์ลาวจากบทเพลงปฏิวัดี นักธุรกิจได้นำบทเพลงปฏิวัดีไปบันทึกเสียงใหม่และวางจำหน่ายในร้านค้าชุมชนและในห้างสรรพสินค้า โดยใช้เครื่องดนตรีและเทคโนโลยีการบันทึกเสียงที่มีคุณภาพทันสมัยเพลงปฏิวัดีลาวจึงมีคุณค่าและยังคงได้รับความนิยมในสังคมลาว

บรรณานุกรม

- กร้านท์ เอแวนส์. **ประวัติศาสตร์โดยย่อของประเทศลาว**. เชียงใหม่: ซิลค์
วอร์มบุ๊ก, 2549.
- กระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรม. **เพลงลาวสมัยปฏิวัติชาติประชาธิปไตย**.
เวียงจันทน์: กระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรม, 2543.
- กระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรมกรมศิลปกรรม. **บันทึกโน้ตและจัดพิมพ์
เพลงร้องลาวที่นิยมขับร้องในช่วงการปฏิวัติปลดปล่อย**.
เวียงจันทน์: กระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรม, ม.ป.ป.
- _____. **หนังสือเพลงลาว (Lao Song) สมัยการปฏิวัติชาติ
ประชาธิปไตยและปกปักรักษาสร้างสา ประเทศชาติ**. เวียงจันทน์:
กระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรม, 2548.
- _____. **เพลงลาว 5 สมัย**. เวียงจันทน์: กระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรม,
2551.
- _____. **อมตะเพลงลาว**. เวียงจันทน์: กรมศิลปการแสดง กระทรวง
แถลงข่าวและวัฒนธรรม, 2552.
- กิตยุตม์ กิตติธรสกุล. **การสร้างสำนึกความเป็นชาติผ่านเพลงปฏิวัติลาว
ตั้งแต่สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ถึงปัจจุบัน**. วิทยานิพนธ์
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2551
- กิติรัตน์ สีหพันธ์. **ประวัติศาสตร์ลาวสมัยใหม่ (ค.ศ. 1975 – ปัจจุบัน)**.
วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2549.
- ดาร์รัตน์ เมตตาริกานนท์. **ประวัติศาสตร์ลาวหลายมิติ**. กรุงเทพฯ:
เมืองโบราณ, 2547.

เพ็ชรี สุมิตร. การปกครองของฝรั่งเศส. กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2545.

สุรัชย์ ศิริไกร. การพัฒนาเศรษฐกิจและการเมืองลาว. กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาในพระบรมราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2542.

การละเมิดลิขสิทธิ์ทางดนตรีในมหาวิทยาลัยไทย:
กฎหมายลิขสิทธิ์

Violation of Music Intellectual Property in The
Context of University in Thailand

กริช สีนรุศิริ*

ปิยพันธ์ แสนทวีสุข**

* อาจารย์ประจำสาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
มหาสารคาม Email :law@rmu.ac.th

** รองศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาดุริยางคศิลป์ตะวันตก วิทยาลัยดุริยางคศิลป์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม Email : piyapunmusic@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องการละเมิดลิขสิทธิ์ทางดนตรีในมหาวิทยาลัยไทย มีวัตถุประสงค์ข้อหนึ่งคือ เพื่อศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับลิขสิทธิ์ของประเทศไทยและต่างประเทศ เก็บวิเคราะห์ข้อมูลกฎหมายลิขสิทธิ์จากเอกสารที่เกี่ยวข้องจากแหล่งสารสนเทศทางดนตรีและทางกฎหมาย เก็บข้อมูลด้านการบังคับใช้กฎหมายลิขสิทธิ์โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เชิงลึก และนำเสนอผลการวิจัยเชิงพรรณนาวิเคราะห์ การนำเสนอบทความฉบับนี้จะนำเสนอผลการศึกษาและวิเคราะห์กฎหมายและลักษณะการละเมิดตามหลักกฎหมายลิขสิทธิ์ พบว่า

กฎหมายลิขสิทธิ์ทำให้เกิดความเป็นธรรมกับผู้สร้างสรรค์ผลงาน และสร้างให้เกิดผลในทางเศรษฐกิจด้วย กฎหมายลิขสิทธิ์มีข้อกำหนด แนวปฏิบัติ ข้อห้าม และบทลงโทษ ต่อผู้ละเมิดผลงานอันมีลิขสิทธิ์ทั้งในทางแพ่งและทางอาญา เพื่อให้เกิดการใช้งานอันมีลิขสิทธิ์อย่างเป็นธรรม การทราบถึงข้อกฎหมายลิขสิทธิ์จะเป็นแนวทางที่ทำให้เกิดการใช้ผลงานอันมีลิขสิทธิ์ได้อย่างเป็นธรรม และเป็นแนวปฏิบัติให้กับผู้เกี่ยวข้องในทุกวงการอาชีพ ได้รู้ถึงการคุ้มครองและบทลงโทษ ซึ่งในมหาวิทยาลัยของไทยที่เปิดการเรียนการสอนทางดนตรีมีการใช้ผลงานสร้างสรรค์เพื่อกระบวนการเรียนของนักศึกษาและการสอนของอาจารย์ รวมทั้งเพื่อกิจกรรมต่าง ๆ ทางดนตรี การกระทำบางอย่างอาจกระทบถึงสิทธิของผู้สร้างสรรค์ผลงาน แต่กฎหมายก็ให้ข้อยกเว้นบางประการที่สามารถทำได้ โดยยึดหลักเพื่อการศึกษาวิจัยโดยไม่หวังผลประโยชน์เชิงเศรษฐกิจในการใช้ผลงานสร้างสรรค์นั้น ๆ

คำสำคัญ : กฎหมายลิขสิทธิ์, การละเมิดลิขสิทธิ์ทางดนตรี

Abstract

Research on Violation of Music Intellectual Property in the Context of University in Thailand, one of its first objective is to study relevant laws relating to intellectual property in Thailand and overseas. Data relating to intellectual property laws are collected from related documentations from information sources relating to music and laws. Intellectual property laws enforcement data are collected from in-depth interviews. Research instruments include questionnaire and in-depth interview. Descriptive analysis is presented. This article will present the result of the study and analyze laws and characteristics of violation based on intellectual property law. Found that...

Intellectual property law induces justice for those who create creative works. In addition, the inducement is also good for the economy. Intellectual property law has stipulations, practical guidelines, prohibition, and punishments, upon violators of intellectual property in civil and criminal manners. All these apply to creative works that are protected by intellectual property to induce fairness. To become aware of intellectual property law would make those who use creative works involving intellectual property law be fair. In addition, it serves as guidelines to those in all professions knowing their rights and possible punishments. Thai universities that offer music majors using creative works in

process of student learning and faculty teaching, also including activities relating to music. Some of those acts may adversely affect creator(s) of creative works. However, laws have some exceptions to the rules. These exceptions apply to learning and researching activities, purposely not gaining economic advantages in using creative works of others.

Keywords : Intellectual property law, Violation of Music Intellectual Property

บทนำ

การสร้างผลงานดนตรีไม่ว่าจะเป็นงานวิชาการหรืองานสร้างสรรค์เป็นปัจจัยสำคัญต่อการศึกษาเพราะเป็นการสร้างสรรค์องค์ความรู้ใหม่และถ่ายทอดความรู้ งานวิชาการเป็นสิ่งจำเป็นต่อการศึกษาระดับสูงหรือในสถาบันอุดมศึกษาเฉพาะอย่างยิ่งในยุคที่สังคมมีการสื่อสารถึงกันได้อย่างรวดเร็วผลงานวิชาการจะมีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมอย่างกว้างขวาง และปัจจุบันงานวิชาการทางดนตรีเริ่มมีผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้องเนื่องจากสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มได้ เช่น เอกสารประกอบการสอน วิทยานิพนธ์งานวิชาการที่ผ่านทางเทคโนโลยีสารสนเทศรวมถึงบทความงานวิจัยผลงานการประพันธ์เพลง การเรียบเรียงเสียงประสาน การแสดงดนตรี และการบันทึกผลงานทางดนตรีลงในสื่อต่าง ๆ ซึ่งล้วนเกิดปัญหาขัดแย้งด้านผลประโยชน์ตอบแทนทำให้ต้องหามาตรการมาจัดการระเบียบและสร้างความเป็นธรรมให้แก่เจ้าของผลงานและการได้รับประโยชน์ของสังคม สิ่งนั้นคือ “กฎหมายลิขสิทธิ์” ที่จะทำหน้าที่กำกับดูแลให้การคุ้มครองสิทธิที่เรียกว่า “ลิขสิทธิ์”

งานอันมีลิขสิทธิ์ได้แก่งานสร้างสรรค์ประเภทวรรณกรรม นาฏกรรม ศิลปกรรม ดนตรีกรรม โสตทัศนวัสดุ ภาพยนตร์ สิ่งบันทึกเสียง งานแพร่เสียงแพร่ภาพ หรืองานอื่นใดในแผนกวรรณคดี แผนกวิทยาศาสตร์หรือแผนกศิลปะของผู้สร้างสรรค์ ไม่ว่างานดังกล่าวจะแสดงออกโดยวิธีหรือรูปแบบอย่างไร แม้ไม่จดแจ้งลิขสิทธิ์ก็ถือว่าได้มาซึ่งลิขสิทธิ์นั้นได้ทันที

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 ได้ยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ไว้ ซึ่งมีเงื่อนไข 2 ประการ ได้แก่ 1) การใช้งานลิขสิทธิ์นั้นต้องไม่ขัดต่อการแสวงหาประโยชน์จากงานอันมีลิขสิทธิ์ตามปกติของเจ้าของลิขสิทธิ์

2) การใช้งานลิขสิทธิ์นั้นต้องไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิอันชอบด้วยกฎหมายของเจ้าของลิขสิทธิ์เกินสมควรการคัดลอก แอบอ้างงานเขียน งานสร้างสรรค์ ดัดแปลงของผู้อื่น ไม่ว่าจะทั้งหมดหรือเพียงบางส่วน ดัดแปลงข้อมูล รูปภาพ หรือตารางแผนภาพงานของผู้อื่นจากเว็บไซต์ การดัดแปลงเนื้อหาที่อ้างอิงมาแต่ตลาดเคลื่อนไม่ตรงกับต้นฉบับ การระบุแหล่งที่มาที่ไม่ถูกต้องไม่ครบถ้วน ชัดเจน อาจผิดหรือไม่ผิดตามกฎหมายก็ได้ หรืออาจถือว่าเป็นความไม่สุจริต ผิดมารยาทและผิดจริยธรรมทางวิชาการ

ในมหาวิทยาลัยไทยอาจมีการกระทำที่จะเข้าข่ายละเมิดลิขสิทธิ์หลายลักษณะ เช่น ในรูปแบบของการทำซ้ำหรือดัดแปลง และเผยแพร่ต่อสาธารณชน ฯลฯ แต่ก็มีข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ เช่น การวิจัยหรือศึกษา งานนั้นที่ใช้การกระทำเพื่อหาข้อใด วิจารณ์หรือแนะนำผลงานโดยมีการรับรู้ถึงความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานนั้น เป็นต้น หากเกิดการละเมิดลิขสิทธิ์ เจ้าของลิขสิทธิ์อาจฟ้องคดีผู้ละเมิดจะต้องชดใช้ค่าเสียหายแก่เจ้าของลิขสิทธิ์

ปัจจุบันมหาวิทยาลัยที่จัดการเรียนการสอนทางดนตรี มีห้องคอมพิวเตอร์ดนตรีเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ มีโปรแกรมคอมพิวเตอร์ดนตรี โน้ตเพลง หนังสือดนตรี ตำราดนตรี ที่ใช้สำหรับการเรียนการสอนดนตรี ที่หลากหลายทั้งที่เป็นผลงานทางดนตรีในประเทศและต่างประเทศ มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ยังไม่ได้ตระหนักถึงสิทธิที่มีในผลงานอันมีลิขสิทธิ์เหล่านั้นจะเห็นได้ว่ามี โน้ตเพลง ตำรา หรือซอฟต์แวร์ เป็นโปรแกรม ซอฟต์แวร์ผิดกฎหมายที่ใช้กันอยู่ในมหาวิทยาลัยไทยซึ่งถือว่าเป็นการผิดกฎหมาย มหาวิทยาลัยควรสร้างความตระหนักให้กับอาจารย์และนักศึกษาในเรื่องลิขสิทธิ์ ควรกระทำเพื่อเป็นการป้องกัน หรือเฝ้าระวังพฤติกรรม การละเมิดลิขสิทธิ์ รวมถึงการสื่อสารการทำความเข้าใจและให้ความรู้ ผลงานทางดนตรีของอาจารย์มหาวิทยาลัยจึงควรอ้างอิงงานของผู้อื่นด้วย

และนอกจากนี้ต้องทำความรู้จักกับลิขสิทธิ์ประเภทต่าง ๆ ว่ามีความหมายและวิธีนำไปใช้งานอย่างไร และมหาวิทยาลัยควรมีสร้างระบบความคุ้มครองลิขสิทธิ์ทั้งในฐานะผู้สร้างงานลิขสิทธิ์และผู้ใช้งานลิขสิทธิ์ของบุคคลอื่น และมีระบบให้อาจารย์ในมหาวิทยาลัยได้รับค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ที่เป็นธรรม และจ่ายค่าลิขสิทธิ์ที่เป็นธรรมต่อบุคคลอื่นด้วยเช่นกัน

ผู้วิจัยจึงขอเสนอถึงข้อกฎหมายลิขสิทธิ์ ซึ่งเป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่หลายประเทศให้การยอมรับให้ความคุ้มครองต่อผู้สร้างสรรค์ผู้ประดิษฐ์คิดค้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อความเป็นธรรมต่อเจ้าของผลงานอันมีลิขสิทธิ์ และปกป้องผลงานอันมีเป็นลิขสิทธิ์ของอาจารย์ในมหาวิทยาลัยเอง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับลิขสิทธิ์ของประเทศไทยและต่างประเทศ
2. เพื่อศึกษาการละเมิดลิขสิทธิ์ทางดนตรีของอาจารย์สอนดนตรีในมหาวิทยาลัยไทย
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการบังคับใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ในมหาวิทยาลัยไทย

การดำเนินการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ มุ่งเน้นการวิจัยทางเอกสาร (Documentary research) โดยการค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ตำราหนังสือวารสารกฎหมาย งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิทยานิพนธ์ บทความ ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต โดยยึดตามขอบเขตของพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537

เป็นหลัก เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อตกลงเบื้องต้น

งานวิจัยเรื่องนี้ได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ 3 ประการคือ 1) เพื่อศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับลิขสิทธิ์ของประเทศไทยและต่างประเทศ 2) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการละเมิดลิขสิทธิ์ทางดนตรีของอาจารย์สอนดนตรีในมหาวิทยาลัยไทย และ 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางการบังคับใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ในมหาวิทยาลัยไทย บทความนี้ได้นำเสนอผลการศึกษาเฉพาะในวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ที่เกี่ยวกับกฎหมายลิขสิทธิ์ตามขอบเขตของพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 เท่านั้น

ผลการวิจัย

1. ความเป็นมาของทรัพย์สินทางปัญญา

มนุษย์เริ่มทำการประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ เพื่อวัตถุประสงค์หลักในการดำรงชีวิตให้อยู่รอดปลอดภัย และสร้างความเป็นอยู่ของตนให้สะดวกสบายขึ้น เช่น การคิดประดิษฐ์ล้อเกวียนเพื่อใช้ขนส่งสิ่งของการประดิษฐ์อาวุธมีด ดาบ และธนูเพื่อใช้ในการล่าสัตว์หรือป้องกันตัว เป็นต้น มนุษย์สามารถหาวิธีการต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาและเอาตัวรอดโดยใช้สติปัญญาสร้างนวัตกรรมต่าง ๆ ขึ้นส่งผลให้เกิดการพัฒนาทางวิทยาการในด้านต่าง ๆ และเกิดการสะสมความรู้จนกลายเป็นอารยธรรมสมัยใหม่ และเมื่อเข้าสู่ยุคปฏิวัติอุตสาหกรรมที่มีการใช้นวัตกรรมพัฒนาความสามารถในการผลิตเพื่อความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ เช่น การพัฒนาเครื่องจักรไอน้ำ เครื่องทอผ้า เครื่องพิมพ์ และเครื่องจักรกล เป็นต้นแนวความคิดในการประดิษฐ์และนวัตกรรมเปลี่ยนเป็นความต้องการรางวัลหรือการตอบแทนในทางเศรษฐกิจ

มากกว่าชื่อเสียง ระบบทรัพย์สินทางปัญญาจึงพัฒนาขึ้น ก่อให้เกิดแรงจูงใจในการค้นคิดประดิษฐ์หรือสร้างสรรค์ จำนวนสิ่งประดิษฐ์จึงเพิ่มมากขึ้น แต่การลอกเลียนการประดิษฐ์ก็เพิ่มมากขึ้นเช่นกัน จึงเริ่มมีแนวความคิดอันเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของเจ้าของการประดิษฐ์ขึ้น ระบบสิทธิบัตรและระบบลิขสิทธิ์จึงเกิดขึ้นนับตั้งแต่นั้นมา

เมื่อเครื่องพิมพ์ได้ถูกประดิษฐ์ขึ้นในปี ค.ศ. 1450 ผลงานด้านวรรณกรรมได้ถูกนำมาตีพิมพ์เผยแพร่ แต่มีการลักลอบตีพิมพ์ผลงานวรรณกรรมที่มีชื่อเสียงโดยมิได้รับอนุญาต ทำให้สำนักพิมพ์ที่ได้รับสิทธิในการพิมพ์เผยแพร่ได้รับความเสียหาย จึงเรียกร้องให้มีระบบการจดทะเบียนสิ่งพิมพ์เพื่อป้องกันการลักลอบพิมพ์โดยมิได้รับอนุญาตจากเจ้าของสิทธิ และ Queen Mary II ได้ดำเนินการตามข้อเรียกร้องโดยการให้สิทธิผูกขาดแก่สำนักพิมพ์ในการพิมพ์หนังสือ และหนังสือที่จะจำหน่ายได้ต้องขึ้นทะเบียนกับสำนักพิมพ์ก่อน ต่อมาในปี ค.ศ. 1710 มีการประกาศใช้กฎหมาย Statute of Anne ซึ่งถือว่าเป็นกฎหมายลิขสิทธิ์ฉบับแรกที่ทำให้ความคุ้มครองแก่ผู้สร้างสรรค์ และกฎหมายฉบับนี้ก็ได้กลายเป็นแม่แบบของกฎหมายลิขสิทธิ์ในหลายประเทศ

ระบบทรัพย์สินทางปัญญาระหว่างประเทศเริ่มโดยระบบอนุสัญญาระหว่างประเทศสองฉบับ คือ อนุสัญญาปารีสว่าด้วยการคุ้มครองทรัพย์สินทางอุตสาหกรรม ค.ศ. 1883 (Paris Convention for the Protection of Industrial Property) และอนุสัญญาเบอร์น์ว่าด้วยการคุ้มครองงานวรรณกรรมและศิลปกรรม ค.ศ. 1886 (Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works) นอกจากนี้อนุสัญญาว่าด้วยการก่อตั้งองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (Convention Establishing the World Intellectual Property Organization) ซึ่งไม่เกี่ยวกับกฎหมาย

ว่าด้วยการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาโดยตรง แต่เป็นอนุสัญญาที่มีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาแก่ประเทศต่างๆ ทั่วโลก ประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิกอยู่ด้วยในอนุสัญญานับนี้ องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (World Intellectual Property Organization : WIPO) เป็นหนึ่งในหน่วยงานพิเศษขององค์การสหประชาชาติ ที่มีบทบาทสำคัญเป็นศูนย์กลางของความร่วมมือระหว่างประเทศ ในการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาและมีบทบาทสำคัญต่อระบบทรัพย์สินทางปัญญาระหว่างประเทศ

ในปี ค.ศ. 1995 เกิดการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาระหว่างประเทศภายใต้กรอบของความตกลงองค์การการค้าโลก (World Trade Organization) ประเทศสมาชิกองค์การการค้าโลกต้องยอมรับและปฏิบัติตามพันธกรณีของความตกลงว่าด้วยการค้าเกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา (Agreement on Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights : TRIPS Agreement) ได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับมาตรฐานการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาแทบทุกประเภท เช่น ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า การออกแบบทางอุตสาหกรรม สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ความลับทางการค้า และการออกแบบผังภูมิวงจรรวม เป็นต้น โดยนำกฎหมายระหว่างประเทศเรื่องทรัพย์สินทางปัญญามาผูกกับการค้าระหว่างประเทศ การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาจึงแพร่กระจายไปทั่วโลกและกดดันให้ประเทศต่าง ๆ ให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาให้เท่าเทียมประเทศต่าง ๆ ที่ให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา

2. ขอบข่ายของทรัพย์สินทางปัญญา

องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกได้กำหนดความหมายของทรัพย์สินทางปัญญาไว้ว่า “ทรัพย์สินทางปัญญา”(Intellectual property)

หมายความว่ารวมถึง สิทธิอันเกี่ยวกับงานวรรณกรรม ศิลปกรรม และ วิทยาศาสตร์ การแสดงของศิลปิน นักแสดง การดำเนินการบันทึกและแพร่เสียงแพร่ภาพการแสดง การประดิษฐ์กรรมทุกประเภทที่เกิดจากความอุตสาหะของมนุษย์ การค้นพบทางวิทยาศาสตร์ การออกแบบผลิตภัณฑ์ทางอุตสาหกรรม เครื่องหมายการค้า เครื่องหมายบริการ และชื่อหรือสิ่งกำหนดอันเกี่ยวกับการค้า การป้องกันการกระทำอันเป็นการแข่งขันโดยไม่เป็นธรรม ตลอดจนสิทธิอื่น ๆ อันเป็นผลมาจากการสร้างสรรค์โดยใช้ปัญญาในทางอุตสาหกรรมวิทยาศาสตร์ วรรณกรรม และศิลปกรรม ในแง่ของกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาหมายถึง สิทธิตามกฎหมายอันเกี่ยวกับผลผลิตจากปัญญาของมนุษย์ เช่น สิทธิของนักประพันธ์ สิทธินักแสดง และสิทธินักประดิษฐ์ เป็นต้น

ทรัพย์สินทางปัญญามีวัตถุประสงค์แห่งสิทธิเป็นนามธรรม กฎหมายให้ความคุ้มครองเป็นสิทธิทางเศรษฐกิจในลักษณะนิเสธสิทธิ (negative right) และสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาบางประเภทยังรวมถึงสิทธิทางศีลธรรม หรือธรรมสิทธิด้วย (Moral Right) การได้มาและใช้ประโยชน์ทรัพย์สินทางปัญญาต้องเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมาย ผู้สร้างสรรค์หรือผู้ประดิษฐ์ต้องดำเนินการตามขั้นตอนตามกฎหมายจึงจะได้รับความคุ้มครองการใช้ประโยชน์ในทรัพย์สินทางปัญญาก็ต้องอยู่ในขอบเขตแห่งสิทธิที่กฎหมายรับรองเช่นกัน รวมทั้งการลิดรอนสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาซึ่งเป็นสิทธิของเอกชน (private right) ต้องมีกฎหมายกำหนดไว้อย่างชัดเจน

ทรัพย์สินทางปัญญาเป็นทรัพย์สินที่ไม่มีรูปร่างประเภทหนึ่ง และสามารถถูกแยกออกจากทรัพย์สินที่มีรูปร่างหรือจับต้องได้ การใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาสามารถใช้ประโยชน์ได้แยกต่างหากจากทรัพย์สินที่มีรูปร่างที่ทรัพย์สินทางปัญญานั้นรวมอยู่ เช่น การซื้อเทปเพลง

ผู้ซื้อจะถือว่าเป็นเจ้าของเทปเพลงหรือม้วนวิดีโอในทางกายภาพเท่านั้น ผู้ซื้อได้รับการอนุญาตให้ใช้สิทธิในการใช้ประโยชน์คือเพื่อฟังหรือชมเพื่อการส่วนตัวเท่านั้น การนำไปเผยแพร่ในที่สาธารณะหรือนำไปให้เช่าต่อไม่สามารถทำได้ แต่ถ้าจะเผยแพร่ต้องได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิอีกประเภทหนึ่ง

3. ความเป็นมาของกฎหมายลิขสิทธิ์ในประเทศไทย

ในปี พ.ศ. 2424 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีการจัดตั้ง “หอพระสมุดวชิรญาณ” โดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มี คณะกรรมการบริหารหอพระสมุด ชื่อว่า “กรมสัมปาติกสภา” คณะกรรมการได้จัดพิมพ์หนังสือวชิรญาณพิเศษ โดยนำเรื่องต่าง ๆ ที่ช่วยกันนิพนธ์ลงพิมพ์ และได้ออกเป็นประกาศห้ามมิให้ผู้ใดเอาข้อความจากหนังสือวชิรญาณพิเศษ ไปตีพิมพ์เย็บเป็นเล่ม หรือคัดเรื่องหนึ่งเรื่องใดไปตีพิมพ์ นอกจากจะได้รับอนุญาตจากกรมสัมปาติกสภาเท่านั้น โดยประกาศดังกล่าวไม่ได้มีการกำหนดโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืนไว้แต่อย่างใด

ในปี พ.ศ. 2444 มีการออกพระราชบัญญัติกรรมสิทธิ์ผู้แต่งหนังสือ ร.ศ. 120 กำหนดให้ผู้มีกรรมสิทธิ์ในหนังสือมีอำนาจที่จะพิมพ์ คัด แปล จำหน่าย หรือขายหนังสือที่ตนมีกรรมสิทธิ์นั้นได้แต่เพียงผู้เดียว ระยะเวลาของกรรมสิทธิ์ตามกฎหมายฉบับนี้คือ ตลอดอายุของผู้แต่งหนังสือ และอีก 7 ปีหลังผู้แต่งถึงแก่ความตาย แต่ถ้ารวมเวลาได้กรรมสิทธิ์ทั้งหมด จนถึงภายหลังผู้แต่งถึงแก่ความตายแล้วไม่ถึง 42 ปี ให้กรรมสิทธิ์มีอยู่ต่อไปจนครบ 42 ปี นับแต่วันเริ่มได้รับกรรมสิทธิ์ กฎหมายดังกล่าวยังไม่มี การบัญญัติศัพท์คำว่าลิขสิทธิ์ แต่ใช้คำว่ากรรมสิทธิ์ ซึ่งเป็นลักษณะของสิทธิ ความเป็นเจ้าของต่างจากแนวความคิดเรื่องลิขสิทธิ์โดยทั่วไป ซึ่งไม่ใช่สิทธิ ความเป็นเจ้าของ แต่เป็นสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการที่จะทำซ้ำ ดัดแปลง

เผยแพร่ หรืออนุญาตให้ผู้อื่นทำซ้ำ ดัดแปลง หรือเผยแพร่เน้นการคุ้มครองเฉพาะหนังสือ ไม่รวมถึงงานศิลปกรรมประเภทอื่น และต้องจดทะเบียนเพื่อเป็นแบบพิธีในการได้รับความคุ้มครอง

ในปี พ.ศ. 2474 ประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นภาคีของสหภาพเบอร์น ประเทศไทยจึงต้องปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยลิขสิทธิ์ให้สอดคล้องกับพันธกรณีที่ประเทศไทยร่วมลงนามไว้โดยได้ตราพระราชบัญญัติคุ้มครองงานวรรณกรรมและศิลปกรรม พ.ศ. 2474 ไว้ และยกเลิกพระราชบัญญัติกรรมสิทธิ์ผู้แต่งหนังสือ โดยได้เพิ่มประเภทสิ่งที่ได้รับความคุ้มครองครอบคลุมไปถึงงานวรรณกรรม ศิลปกรรม ซึ่งหมายความรวมถึงการทำขึ้นทุกชนิดในแผนกวรรณคดี แผนกวิทยาศาสตร์ และแผนกศิลปะ โดยมีการบัญญัติคำว่า “ลิขสิทธิ์” ขึ้นใช้เป็นครั้งแรกในกฎหมายฉบับนี้ นอกจากนี้ยังคุ้มครองงานอันมีลิขสิทธิ์ของต่างประเทศ ยกเลิกแบบพิธีการได้รับความคุ้มครอง จากที่เคยมีการจดทะเบียน เป็นไม่มีการจดทะเบียนแต่อย่างใด และกำหนดโทษทางอาญา

ในปี พ.ศ. 2521 มีการตราพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ขึ้น ยกเลิกพระราชบัญญัติคุ้มครองงานวรรณกรรมและศิลปกรรม ขยายความคุ้มครองเพิ่มขึ้น คือ งานวรรณกรรม นาฏกรรม ศิลปกรรม ดนตรีกรรม โสตทัศนวัสดุ ภาพยนตร์ งานแพร่เสียงแพร่ภาพ หรืองานอื่นใดอันเป็นงานในแผนกวรรณคดี แผนกวิทยาศาสตร์หรือแผนกศิลปะ กำหนดความผิดและมีบทลงโทษให้สูงขึ้น และกำหนดอายุความคุ้มครองเป็นตลอดอายุผู้สร้างสรรค์และต่อไปอีก 50 ปี นับแต่ผู้สร้างสรรค์ถึงแก่ความตาย

ในปี พ.ศ. 2537 มีการตราพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ยกเลิกพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521 มีการปรับปรุงมาตรการคุ้มครองด้านลิขสิทธิ์ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง และเพื่อ

ส่งเสริมให้มีการสร้างสรรค์งานในด้าน วรรณกรรม ศิลปกรรม และงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องมากขึ้น

4. พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537

กฎหมายลิขสิทธิ์ไทย เป็นกฎหมายที่มีผลใช้บังคับเมื่อ พ.ศ. 2537 กำหนดงานที่ได้รับความคุ้มครอง อันได้แก่ งานสร้างสรรค์ประเภท วรรณกรรม นาฏกรรม ศิลปกรรม ดนตรีกรรม ทัศนวัสดุ ภาพยนตร์ สิ่งบันทึกเสียง งานแพร่เสียงแพร่ภาพ หรืองานอื่นใดในแผนกวรรณคดี แผนกวิทยาศาสตร์ หรือแผนกศิลปะของผู้สร้างสรรค์ ไม่ว่างานดังกล่าว จะแสดงออกโดยวิธีหรือรูปแบบอย่างใดการคุ้มครองงานสร้างสรรค์เกิดขึ้น ทันทีเมื่อสร้างขึ้นโดยไม่มีขั้นตอนทางกฎหมายใด ๆ ไม่จำเป็นต้องมีการเผยแพร่ ผลงานสู่สาธารณชนก่อนกฎหมายจะให้ความคุ้มครองทันที เจ้าของผลงาน เท่านั้นมีสิทธิในการเผยแพร่งานสู่สาธารณชน เว้นแต่ได้รับความยินยอม หรืออนุญาตจากเจ้าของผลงานผู้ใดทำละเมิดต้องรับโทษอาญาและชดเชย ค่าเสียหายทางแพ่งแก่ผู้สร้างสรรค์ส่วนการจดทะเบียนลิขสิทธิ์ที่กรมทรัพย์สิน ทางปัญญามีใช้การจดทะเบียนลิขสิทธิ์ แต่เป็นการเผยแพร่ชื่องานลิขสิทธิ์ของ ตนแก่บุคคลอื่น เพื่อประโยชน์ในการค้นหาติดต่อกับเจ้าของผลงานเมื่อมี ผู้ต้องการใช้ประโยชน์จากงานลิขสิทธิ์นั้น

4.1 งานที่ได้รับความคุ้มครอง

งานที่ได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ตามมาตรา 6 คือ งานสร้างสรรค์ประเภทวรรณกรรม นาฏกรรม ดนตรีกรรม ทัศนวัสดุ ภาพยนตร์ สิ่งบันทึกเสียง งานแพร่ภาพ หรือ งานอื่นใดอันเป็นงานในแผนกวรรณคดี แผนกวิทยาศาสตร์หรือแผนกศิลปะ

4.2 งานที่กฎหมายลิขสิทธิ์ไม่ให้การคุ้มครอง

งานที่กฎหมายลิขสิทธิ์ตามมาตรา 7 ไม่ให้ความคุ้มครอง ไม่ถือว่าเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ คือ 1) ข่าวประจำวันและข้อเท็จจริงที่มีลักษณะเป็นข่าวสาร 2) กฎหมายต่าง ๆ และกฎหมายรัฐธรรมนูญ 3) ระเบียบข้อบังคับ ประกาศ คำสั่งของทางราชการ และหนังสือโต้ตอบของกระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ 4) คำพิพากษา คำสั่ง คำวินิจฉัย และรายงานของทางราชการ 5) คำแปลและการรวบรวมสิ่งต่าง ๆ ทั้ง 4 ประการข้างต้นซึ่งกระทำโดยหน่วยราชการ แต่ถ้าเอกชนจัดทำย่อมได้รับการคุ้มครอง

4.3 การได้มาซึ่งลิขสิทธิ์

งานที่จะมีลิขสิทธิ์ตามกฎหมายหรือไม่ตามมาตรา 8-14 ให้พิจารณาจากความเป็นจริงว่า ได้มีการสร้างสรรค์หรือไม่ ทั้งนี้โดยไม่ต้องไปจดทะเบียน ไม่ต้องแสดงการสงวนสิทธิ์ไว้หรือทำตามแบบพิธีแต่อย่างใด บุคคลที่มีลิขสิทธิ์ในงานต่าง ๆ ที่กฎหมายลิขสิทธิ์คุ้มครอง มีดังนี้

1) **ผู้สร้างสรรค์** ตามมาตรา 8 คือ ผู้ที่ทำให้เกิดขึ้น โดยตรงด้วยความคิดริเริ่มของตนเอง ผู้สร้างสรรค์งานจะได้รับความคุ้มครองต้องมีคุณสมบัติดังนี้

(1) งานที่ยังไม่ได้โฆษณา ผู้สร้างสรรค์จะต้องมีสัญชาติไทยหรืออยู่ในราชอาณาจักรไทย หรือเป็นผู้มีสัญชาติหรืออยู่ในประเทศที่เป็นภาคีแห่งอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองลิขสิทธิ์

(2) งานที่โฆษณาแล้ว การโฆษณารั้งแรกต้องทำในประเทศไทย หรือประเทศที่เป็นภาคีอนุสัญญาคุ้มครองลิขสิทธิ์

2) **ลูกจ้างตามสัญญาจ้างแรงงาน** ตามมาตรา 9 งานที่ผู้สร้างสรรค์ได้สร้างสรรค์ขึ้นในฐานะพนักงานหรือลูกจ้างถ้ามิได้ทำเป็นหนังสือตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่นให้ลิขสิทธิ์ในงานนั้นเป็นของผู้สร้างสรรค์ แต่

นายจ้างมีสิทธินำงานนั้นออกโฆษณาได้ตามที่เป็นวัตถุประสงค์แห่งการจ้างงานนั้น

3) **ผู้รับจ้างตามสัญญาจ้างทำของ** ตามมาตรา 10 งานที่ผู้สร้างสรรค์ได้สร้างขึ้นโดยการรับจ้างบุคคลอื่น ให้ผู้ว่าจ้างเป็นผู้มีลิขสิทธิ์ในงานนั้น เว้นแต่ผู้สร้างสรรค์และผู้ว่าจ้างได้ตกลงไว้เป็นอย่างอื่น

4) **ผู้ดัดแปลง** ตามมาตรา 11 การดัดแปลง หมายถึง การนำเอางานที่มีอยู่แล้ว มาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแก้ไขใหม่โดยได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์เดิม ผู้ดัดแปลงได้ลิขสิทธิ์ที่แก้ไขใหม่นั้น เช่น การแปลตำราภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย การเรียบเรียงเสียงประสานในเพลงเดิมใหม่ การเปลี่ยนคำร้องใหม่โดยใช้ทำนองเดิม เป็นต้น

5) **ผู้รวบรวม** การรวบรวม หมายถึง การเอางานหลายๆ งานมารวมไว้ด้วยกัน โดยได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ เช่น ทำหนังสือรวบรวมเพลง ถือว่าเป็นการนำเอาคำร้องของเพลงหลาย ๆ เพลงมาพิมพ์รวมไว้ในที่เดียวกัน

6) **ผู้รับโอนลิขสิทธิ์** ลิขสิทธิ์ถือเป็นทรัพย์สินอย่างหนึ่งสามารถโอนได้ 2 วิธี

(1) การโอนโดยทางมรดก เมื่อเจ้าของลิขสิทธิ์ตาย ลิขสิทธิ์ย่อมตกทอดไปยังทายาทโดยทันที อาจเป็นทางพินัยกรรมหรือทายาทโดยธรรมก็ได้เช่น หมอลำมาลี ได้แต่งกลอนลำไว้หลายกลอน และแต่งเพลงลูกทุ่งอีสานไว้หลายเพลง เมื่อหมอลำมาลีเสียชีวิตลง ลิขสิทธิ์ในเพลงหมอลำและเพลงลูกทุ่งอีสาน ก็จะตกทอดสู่ทายาททันที

(2) การโอนโดยทางนิติกรรม กฎหมายกำหนดไว้ว่าการโอนลิขสิทธิ์ทางนิติกรรมจะต้องทำเป็นหนังสือ มิฉะนั้นจะตกเป็นโมฆะ เช่น นายเมธี ได้แต่งเพลงให้กับค่ายเพลงมิวสิคบัค โดยค่ายเพลงได้ทำหนังสือ

โอนลิขสิทธิ์ตอนจ่ายค่าตอบแทนการแต่งเพลงให้กับนายเมธี เมื่อนายเมธีได้ออกจากค่ายเพลงมิวสิกบ๊อค และไม่ได้ทำประโยชน์ให้กับค่ายเพลงมิวสิกบ๊อค กรรมสิทธิ์ในผลงานเพลงของนายเมธี จึงตกเป็นของค่ายเพลงมิวสิกบ๊อค นายเมธีจะนำผลงานเพลงดังกล่าวมาใช้งานเชิงธุรกิจไม่ได้อีกต่อไป

4.4 การคุ้มครองลิขสิทธิ์

งานสร้างสรรค์ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ตามมาตรา 15-18 ผู้มีลิขสิทธิ์ย่อมมีสิทธิแต่ผู้เดียว ในการกระทำได้ต่อไปนี้

- 1) การทำซ้ำหรือดัดแปลง
- 2) การเผยแพร่ต่อสาธารณชน
- 3) ให้เช่าต้นฉบับหรือสำเนา งาน โสตทัศนวัสดุ ภาพยนตร์ สิ่งบันทึกเสียง โปรแกรมคอมพิวเตอร์
- 4) ให้ประโยชน์อันเกิดจากลิขสิทธิ์แก่บุคคลอื่น เช่น ยกค่าลิขสิทธิ์ให้แก่บุคคลอื่น เป็นต้น
- 5) อนุญาตให้บุคคลอื่นนำงานไปทำซ้ำ ดัดแปลง เผยแพร่ หรือให้เช่า โดยกำหนดเงื่อนไขหรือไม่ก็ได้

4.5 อายุการคุ้มครองลิขสิทธิ์

ลิขสิทธิ์จะเป็นทรัพย์สินประเภทหนึ่งแต่กฎหมายมิได้ให้การคุ้มครองตลอดไปตามมาตรา 19-26 เพราะถือว่างานสร้างสรรค์ควรจะเป็นประโยชน์แก่สังคมอย่างกว้างขวาง ดังนั้นจึงกำหนดอายุความคุ้มครองไว้ แยกเป็นประเภทงานสร้างสรรค์ ดังนี้

- 1) งานวรรณกรรม นาฏกรรม ดนตรีกรรม และศิลปกรรม (ยกเว้นภาพถ่ายและศิลปะประยุกต์) ให้อายุการคุ้มครองมีตลอดชีวิตของผู้สร้างสรรค์และนับต่อไปอีก 50 ปี นับแต่ผู้สร้างสรรค์ถึงแก่ความตาย

- 2) งานโสตทัศนวัสดุ ภาพยนตร์ สิ่งบันทึกเสียง งานแพร่เสียงแพร่ภาพและงานภาพถ่าย ให้อายุการคุ้มครองมีอยู่ 50 ปี นับแต่ได้สร้างสรรค์งานนั้นขึ้น แต่ถ้ามีการโฆษณางานนั้นระหว่างระยะเวลาดังกล่าวให้ลิขสิทธิ์มีอยู่เป็นเวลา 50 ปี นับตั้งแต่ได้มีการโฆษณาครั้งแรก

3) งานศิลปะประยุกต์ ให้อายุการคุ้มครองมีอยู่ 25 ปี นับแต่ได้สร้างสรรค์งานขึ้นมา แต่ถ้าได้มีการโฆษณางานนั้นระหว่างระยะเวลาดังกล่าวให้ลิขสิทธิ์มีอยู่เป็นเวลา 25 ปี นับแต่ได้มีการโฆษณาครั้งแรก

4.6 การละเมิดลิขสิทธิ์

การกระทำที่ถือว่าละเมิดลิขสิทธิ์ ตามมาตรา 27-31 ได้แก่ การกระทำโดยมิได้รับอนุญาตจาก เจ้าของลิขสิทธิ์ดังต่อไปนี้ 1) การทำซ้ำ 2) การดัดแปลง 3) การเผยแพร่ต่อสาธารณชน 4) การให้เช่าต้นฉบับหรือให้เช่าสำเนา

งานเผยแพร่เสียงและภาพ การกระทำที่ถือว่าเป็นการละเมิด ได้แก่ 1) จัดทำภาพยนตร์ โสตทัศนวัสดุ สิ่งบันทึกเสียง หรืองานแพร่เสียงแพร่ภาพ จากงานที่มีลิขสิทธิ์ทั้งหมดหรือบางส่วนโดยไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ 2) แพร่เสียงแพร่ภาพซ้ำไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน 3) จัดให้ประชาชนฟังหรือชมโดยเรียกเก็บเงินหรือผลประโยชน์อย่างอื่นทางการค้า

4.7 การยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์

การนำงานที่มีลิขสิทธิ์ไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมโดยสุจริต และไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่เจ้าของลิขสิทธิ์ สมควรที่จะได้รับการยกเว้นว่ามีละเมิดลิขสิทธิ์ มีข้อยกเว้นไว้ดังนี้ตามมาตรา 32-43

1) ทำเพื่อการวิจัยหรือการศึกษา มิใช่เพื่อหากำไร
2) การกระทำเพื่อใช้ส่วนตัวหรือครอบครัว มิได้หวังจะหาประโยชน์ทางการค้า

3) การกระทำเพื่อประโยชน์ของทางราชการและของศาล และการสอน การสอนโดยไม่มุ่งประโยชน์ทางการค้า

4) การวิจารณ์หรือแนะนำผลงาน หรือเสนอข่าวทางสื่อมวลชนโดยแสดงให้เห็นปรากฏว่าใครเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์งานนั้น

5) การกล่าว คัด ลอก หรืออ้างอิงงานบางตอนตามสมควร โดยมีการรับรู้ถึงความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์นั้น ไม่ถือเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์

6) ในส่วนของโปรแกรมคอมพิวเตอร์ มีข้อยกเว้นพิเศษ คือ วิจัยหรือศึกษาโปรแกรมนั้นทำสำเนาโปรแกรมพอสมควรเพื่อเก็บไว้ใช้ โดยบุคคลผู้ซื้อโปรแกรมมาโดยถูกต้องดัดแปลงโปรแกรมในกรณีที่เป็นในการใช้ในการถามและตอบในการสอบทำสำเนาเพื่ออ้างอิงหรือค้นคว้าเพื่อประโยชน์ของสาธารณชนโดยไม่มุ่งทางการค้า

4.8 การคุ้มครองนักแสดง

กฎหมายลิขสิทธิ์ให้การคุ้มครองแก่นักแสดงเป็นกรณีพิเศษ ตามมาตรา 44-53 ดังนี้

1) นักแสดงหมายความว่า ผู้แสดง นักดนตรี นักร้อง นักเต้นรำ และผู้ซึ่งแสดงท่าทางร้อง กล่าวพากย์ตามบทแสดงหรือในลักษณะอื่น นักแสดงที่จะได้รับความคุ้มครองต้องมีคุณสมบัติ 1) มีสัญชาติไทย 2) มีถิ่นที่อยู่ในประเทศไทย 3) การแสดงหรือส่วนใหญ่ของการแสดงเกิดขึ้นในประเทศไทยหรือในประเทศภาคี

2) สิทธิของนักแสดงนักแสดงได้รับการคุ้มครองลิขสิทธิ์ในฐานะเป็นงานนาฏกรรม และงานดนตรีกรรมแล้วแต่ว่าจะเข้าลักษณะใด สิทธิที่ใช้กันมากคือ การได้รับค่าตอบแทนจากบุคคลซึ่งนำบันทึกการแสดงของตนไปเผยแพร่โดยมีวัตถุประสงค์ทางการค้าหากำไรข้อยกเว้นสำหรับลิขสิทธิ์นักแสดง มีเช่นเดียวกันกับงานอันมีลิขสิทธิ์อื่น ๆ เช่น ยกเว้นเมื่อนำไปใช้ประโยชน์ทางการศึกษา วิจัย หรือวิจารณ์ผลการแสดง เป็นต้น

3) อายุการคุ้มครองสิทธิของนักแสดง มีกำหนด 50 ปี นับแต่วันสิ้นปีปฏิทินของปีที่มีการบันทึกการแสดงนั้นตัวอย่างเช่น นายทิพย์วัฒน์ เป็นศิลปินเดี่ยวกีตาร์ ได้บันทึกวีดิโอ เพลงดักกลีลานคร เมื่อวันที่ 29 เมษายน

2559 ก็จะได้รับคุ้มครองเป็นเวลา 50 ปี นับจากวันที่ 31 ธันวาคม 2559 เป็นต้น

4.9 อายุความฟ้องร้องคดีละเมิดลิขสิทธิ์

เจ้าของลิขสิทธิ์ซึ่งเป็นผู้เสียหายสามารถฟ้องร้องต่อศาลได้ทั้งคดีอาญาและคดีแพ่งในคดีอาญา เนื่องจากคดีละเมิดลิขสิทธิ์เป็นความผิดอันยอมความได้ (ป.อ. มาตรา 96) ผู้เสียหายจึงต้องฟ้องหรือร้องทุกข์ต่อเจ้าหน้าที่สอบสวนภายใน 3 เดือน นับแต่วันรู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด แต่ต้องไม่เกิน 5 ปี นับแต่วันกระทำความผิด มิฉะนั้นคดีขาดอายุความฟ้องร้องไม่ได้ ส่วนในคดีแพ่งการฟ้องคดีแพ่งเรียกค่าเสียหายในการละเมิดลิขสิทธิ์ จะต้องฟ้องภายใน 3 ปี นับแต่วันที่ผู้เสียหายรู้ถึงการละเมิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด แต่จะต้องฟ้องไม่เกิน 10 ปี นับแต่วันที่ละเมิด

5. การละเมิดลิขสิทธิ์

การละเมิดลิขสิทธิ์คือการกระทำโดยบุคคลอื่นนอกจากเจ้าของลิขสิทธิ์อันเกี่ยวกับงานลิขสิทธิ์โดยไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์เมื่อผู้อื่นกระทำโดยไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ ย่อมเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ (Copyright Infringement) และเจ้าของลิขสิทธิ์มีสิทธิห้ามการกระทำและเรียกร้องให้ชดเชยค่าเสียหายได้ การละเมิดลิขสิทธิ์ยังรวมถึงการกระทำที่ใช้งานโดยไม่เป็นธรรม (Unfair Use) และการกระทำซ้ำนั้นไม่ได้อยู่ในขอบเขตแห่งข้อยกเว้นในเรื่องการใช้งานโดยชอบธรรม

5.1 ลักษณะของการละเมิดลิขสิทธิ์

การให้ความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 15 นั้น หากมีบุคคลใดกระทำการตามมาตรา 15 โดยไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ ย่อมถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ (Copyright

Infringement) โดยเจ้าของลิขสิทธิ์มีสิทธิห้ามและเรียกร้องค่าเสียหายได้ตามกฎหมายการละเมิดลิขสิทธิ์มีอยู่ 2 ประเภทคือ

5.1.1 การละเมิดลิขสิทธิ์โดยตรงหรือขั้นต้น (Primary Infringement) คือการกระทำแก่งานอันมีลิขสิทธิ์โดยตรงมุ่งคุ้มครองลิขสิทธิ์ในงานพื้นฐานได้แก่ งานวรรณกรรมซึ่งรวมถึงงานนิพนธ์ทุกอย่างงานดนตรีกรรมงานนาฏกรรมงานอื่นใดในแผนกวรรณคดีแผนกวิทยาศาสตร์หรือแผนกศิลป์ ซึ่งเป็นการคุ้มครองสิทธิในการทำซ้ำหรือดัดแปลงและสิทธิในการเผยแพร่ต่อสาธารณชน

5.1.2 การละเมิดลิขสิทธิ์โดยอ้อมหรือขั้นรอง (Secondary Infringement) เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์โดยอ้อมคือการกระทำแก่งานอันมีการละเมิดลิขสิทธิ์มาแล้ว หมายถึงการที่ผู้กระทำละเมิดรู้อยู่แล้วหรือจะรู้ว่างานนั้นเป็นงานละเมิดลิขสิทธิ์แล้ว ยังนำออกไปขายแจกจ่าย เผยแพร่ต่อสาธารณชนหรือส่งงานเข้ามาภายในประเทศ

5.2 การถูกจับกุมการละเมิดลิขสิทธิ์กรณีถูกจับกุม มีข้อพิจารณา ดังนี้

1) กรณีถูกดำเนินคดีอาญา ผู้ถูกจับย่อมมีสิทธิตามกฎหมายที่จะขอตรวจดูเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำใด ๆ อันกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของตนเอง

2) การค้นในที่รโหฐานจะต้องมีคำสั่งหรือหมายศาล มาแสดงก่อนจึงจะทำการค้น

3) ของกลางในคดีละเมิดลิขสิทธิ์ที่ถูกยึดหรืออายัด คือ เครื่องมือหรืออุปกรณ์ที่ใช้ในการกระทำความผิดเท่านั้น เช่น คอมพิวเตอร์ที่บันทึกเพลงละเมิดลิขสิทธิ์ เป็นต้น

4) กรณีตกเป็นผู้ต้องหาโดยไม่มีสิทธิ์ดังนี้คือ สิทธิพบและปรึกษาผู้ที่จะเป็นทนายความสองต่อสอง สิทธิได้รับการเยี่ยมตามสมควรสิทธิได้รับการรักษาพยาบาลโดยเร็วเมื่อเกิดอาการเจ็บป่วยสิทธิขอทราบข้อกล่าวหาในการกระทำความผิด เนื่องจากบุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับการความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกันโดยไม่เลือกปฏิบัติ

5) การประกันตัวผู้ต้องหา หลักฐานที่ต้องนำมาใช้ในการประกันตัวผู้ต้องหา คือ โฉนด ที่ดิน เงินสด หรือบุคคลที่เป็นข้าราชการพลเรือนตำแหน่งระดับ 6 ขึ้นไป กรณีนี้คณะรัฐมนตรีได้มีมติ เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2546 ให้ถือปฏิบัติห้ามไม่ให้ข้าราชการประกันตัวผู้ต้องหาในคดีละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา

6. การใช้งานลิขสิทธิ์ในการเรียนการสอนดนตรี

6.1 ลักษณะการใช้งานลิขสิทธิ์ในการเรียนการสอน

ในการวิจัยหรือศึกษาอาจมีการทำซ้ำงานวรรณกรรม เช่น บทความ ข้อความจากหนังสือ หรืองานศิลปกรรม (เช่น รูปภาพ) จากงานอันมีลิขสิทธิ์ของบุคคลอื่นเพื่อประโยชน์ในการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมความก้าวหน้าทางการศึกษากฎหมายจึงกำหนดข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์เพื่อประโยชน์ในการเรียนการสอนได้ตามสมควร เช่น การทำซ้ำ ดัดแปลง บางส่วนของงาน หรือตัดทอน หรือทำบทสรุปโดยผู้สอนหรือสถาบันศึกษา เพื่อประโยชน์ในการเรียนการสอน หรือนำงานนั้นมาใช้เป็นส่วนหนึ่งในการถามและตอบในการสอบการมีข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์เฉพาะผู้สอนและผู้เรียนตามมาตรา 32 และ มาตรา 33 ไม่รวมถึงข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ที่กฎหมายอนุญาตให้บรรณารักษ์ห้องสมุดกระทำการแก่งานอันมีลิขสิทธิ์โดยไม่ถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ตามมาตรา 34

6.2 ข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 32 มาตรา 33 และมาตรา 34 กำหนดข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ไว้หลายประการ เช่น

1) การวิจัยหรือศึกษางานอันมิใช่การกระทำเพื่อหากำไร เช่น ผู้เรียนนำบทความ มาทำสำเนาเพื่อทำแบบฝึกหัดในการศึกษา

2) การทำซ้ำ ดัดแปลง นำออกแสดง หรือทำให้ปรากฏ โดยผู้สอน เพื่อประโยชน์ในการสอนของตน อันมิใช่การกระทำเพื่อหากำไร

3) การทำซ้ำ ดัดแปลงบางส่วนของงาน หรือตัดทอน หรือทำบทสรุปโดยผู้สอน หรือสถาบันศึกษา เพื่อแจกจ่ายหรือจำหน่ายแก่ผู้เรียนในชั้นเรียนหรือในสถาบันศึกษา โดยมิใช่การกระทำเพื่อหากำไร เช่น อาจารย์อ่านสำเนาโน้ตเพลงสตาร์วอร์ มาให้นักศึกษาวิเคราะห์บทเพลงในวิชาการประพันธ์เพลง

4) ผู้สอนจัดทำสำเนาสาระสำคัญของบทเรียนที่ผ่านมา และแจกจ่ายแก่นักศึกษาจำนวนจำกัดเพื่อใช้อ่านเตรียมการสอบ

5) การนำงานลิขสิทธิ์มาใช้เป็นส่วนหนึ่งในการถามและตอบในการสอบ

6) การกล่าว คัดลอก เลียน หรืออ้างอิงงานบางตอน จากงานลิขสิทธิ์ โดยมีการรับรู้ถึงความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์หรือกล่าวถึงที่มาของงานลิขสิทธิ์ ต้องมีการอ้างที่มาในเชิงอรรถ และ/หรือบรรณานุกรม

การกระทำตามตัวอย่างเหล่านี้ไม่ถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ แต่ต้องอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ของการใช้สิทธิที่เป็นธรรม 2 ประการ คือ ต้องไม่ขัดต่อการแสวงหาประโยชน์จากงานอันมีลิขสิทธิ์ตามปกติของเจ้าของลิขสิทธิ์ และต้องไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิอันชอบด้วยกฎหมายของเจ้าของลิขสิทธิ์เกินสมควร

6.3 เกณฑ์การพิจารณา

เกณฑ์การใช้ลิขสิทธิ์ที่เป็นธรรมในการเรียนการสอน ต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์ในการใช้งานลิขสิทธิ์ทั้งหมด 4 ประการ ประกอบกัน คือ 1) คำนึงถึงวัตถุประสงค์และความเหมาะสมในการใช้งานลิขสิทธิ์ 2) คำนึงถึงลักษณะของงานลิขสิทธิ์ 3) คำนึงถึงปริมาณการใช้งานและสัดส่วนของงาน 4) คำนึงถึงผลกระทบต่อการตลาดหรือมูลค่าของงานลิขสิทธิ์

6.4 ปริมาณการใช้งานลิขสิทธิ์

6.4.1 ภาพยนตร์และโสตทัศนวัสดุ เช่น มิวสิควิดีโอเพลง ซีดีการแสดงดนตรี เป็นต้น

1) การนำออกฉายครูผู้สอนดนตรีนำออกให้นักศึกษาในชั้นเรียนชมได้ไม่จำกัดความยาว และจำนวนครั้ง ภายใต้เงื่อนไขคือ สำเนาที่นำออกฉายต้องเป็นสำเนาที่มีลิขสิทธิ์ถูกต้อง เป็นการนำออกฉายในชั้นเรียนโดยไม่แสวงหากำไร และเป็นการนำออกฉายเพื่อประโยชน์ในการเรียนการสอนโดยตรง

2) การทำสำเนาผู้สอนทำสำเนาทั้งเรื่องที่เป็นต้องใช้เพื่อประโยชน์ในการสอน ณ ขณะนั้นได้ หากได้พยายามใช้วิธีการและมีระยะเวลาอันสมควรแล้ว แต่ไม่สามารถจัดซื้อจัดหาสำเนาภาพยนตร์หรือโสตทัศนวัสดุที่มีลิขสิทธิ์ถูกต้องตามกฎหมายได้ผู้เรียนทำสำเนาภาพยนตร์หรือโสตทัศนวัสดุเพื่อใช้ในการศึกษาได้ไม่เกินร้อยละ 10 หรือ 3 นาที ของแต่ละผลงาน (แล้วแต่ว่าจำนวนใดน้อยกว่ากัน) ทั้งนี้ภาพยนตร์หรือโสตทัศนวัสดุที่ใช้ในการจัดทำสำเนานั้นต้องมีลิขสิทธิ์ถูกต้องตามกฎหมาย

6.4.2 งานแพร่เสียงแพร่ภาพ เช่น รายการวิทยุ/โทรทัศน์

เป็นต้น ผู้สอนทำสำเนาและฉายงานแพร่เสียงแพร่ภาพหรือเทปบันทึกภาพงานเพื่อการเรียนการสอนได้โดยสถาบันศึกษาใช้เทปบันทึกภาพงานดังกล่าวได้ในระยะเวลาหนึ่งปีการศึกษาหรือสามภาคเรียน

6.4.3 ดนตรีกรรม

1) ผู้สอนสามารถทำสำเนางานดนตรีได้ในกรณี
ดังนี้

กรณีที่ 1 ผู้สอนทำสำเนาในกรณีเร่งด่วน
เนื่องจากไม่สามารถซื้อสำเนาที่มีลิขสิทธิ์มาใช้ได้ทันการแสดงที่จะมีขึ้น
ทั้งนี้จะต้องจัดซื้อสำเนาที่มีลิขสิทธิ์มาใช้ทันทีที่ทำได้

กรณีที่ 2 ผู้สอนทำสำเนาหนึ่งชุดหรือหลาย
ชุด จากท่อนใดท่อนหนึ่งของงาน (excerpts of works) เพื่อการศึกษา ไม่ใช่
เพื่อนำออกแสดง ทั้งนี้ต้องไม่เกินร้อยละ 10 ของแต่ละงาน และไม่เกิน 1
สำเนา ต่อผู้เรียน 1 คน

กรณีที่ 3 ผู้สอนทำสำเนาสิ่งบันทึกเสียงงาน
เพลง เช่น แถบบันทึกเสียง หรือซีดี จำนวน 1 ชุดโดยสำเนาจากสิ่งบันทึก
เสียงที่มีลิขสิทธิ์ถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งผู้สอนหรือสถาบันศึกษานั้นเป็น
เจ้าของกรรมสิทธิ์งานสิ่งบันทึกเสียงดังกล่าว เพื่อจัดทำเป็นแบบฝึกหัดสำหรับ
การร้องการฟังหรือเพื่อใช้ในการเรียนการสอน

2) การดัดแปลงงานดนตรีผู้สอนสามารถดัดแปลง
สำเนางานเพื่อประโยชน์ในการเรียนการสอนได้ แต่จะดัดแปลงคุณลักษณะ
สำคัญของงาน รวมถึงเนื้อร้องไม่ได้

3) การบันทึกงานดนตรี ผู้สอนสามารถบันทึก
การแสดงดนตรีของผู้เรียน ซึ่งใช้ดนตรีกรรมอันมีลิขสิทธิ์ได้จำนวน 1 ชุดไว้
เพื่อการฝึกซ้อมหรือการประเมินผลโดยผู้สอนหรือสถาบันศึกษาเก็บรักษา
บันทึกการแสดงนั้นไว้

6.4.4 รูปภาพและภาพถ่ายงานดนตรี

1) ใช้ได้น้อย 1 ภาพแต่ไม่เกิน 5 ภาพ ต่อผู้สร้างสรรค์ 1 ราย หรือ ร้อยละ 10 ของจำนวนภาพของผู้สร้างสรรค์ 1 ราย (แล้วแต่ว่าจำนวนใดน้อยกว่ากัน)

2) ผู้สอนและผู้เรียนดาวน์โหลดภาพจากอินเทอร์เน็ต เพื่อใช้ในการศึกษาได้ในปริมาณเท่ากับข้อที่ผ่านมาแต่จะอัปโหลดงานนั้นกลับขึ้นบนอินเทอร์เน็ตไม่ได้ หากไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์

6.4.5 วรรณกรรมและสิ่งพิมพ์ทางดนตรี

1) การทำสำเนา 1 ชุด สำหรับผู้สอนเพื่อใช้ในการสอน หรือเตรียมการสอนหรือเพื่อใช้ในการวิจัยได้คือ 1 บท (chapter) จากหนังสือ 1 เล่มบทความ (article) 1 บทจากนิตยสาร/วารสารหรือหนังสือพิมพ์เรื่องสั้น (short story) หรือเรียงความขนาดสั้น (short essay) 1 เรื่องบทกวีขนาดสั้น (short poem) 1 บทไม่ว่าจะนำมาจากงานรวบรวมหรือไม่ก็ตาม แผนภูมิ (chart) กราฟ (graph) แผนผัง (diagram) ภาพวาด (painting) ภาพลายเส้น (drawing) การ์ตูน (cartoon) รูปภาพ (picture) หรือภาพประกอบหนังสือ (illustration) จากหนังสือ นิตยสาร/วารสาร หรือหนังสือพิมพ์ จำนวน 1 ภาพ

2) การทำสำเนาจำนวนมากเพื่อใช้ในห้องเรียนทำได้ไม่เกิน 1 ชุดต่อนักเรียน 1 คน โดยผู้สอนเพื่อใช้ในการสอนหรือการอภิปรายในห้องเรียน โดยสำเนาที่ทำขึ้นจะต้องไม่ยาวจนเกินไป และต้องมีการระบุรับรู้ความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ไว้ในสำเนาทุกฉบับด้วย

สิ่งที่สำคัญคือการนำงานลิขสิทธิ์มาใช้ในการเรียนการสอนจะต้องแสดงความรับรู้ความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ โดยต้องแจ้งให้ทราบชื่อเจ้าของลิขสิทธิ์ และ/หรือผู้สร้างสรรค์ ชื่อผลงาน และ/หรือแหล่งที่มา

7. การละเมิดลิขสิทธิ์ในการเขียนผลงานทางวิชาการทางดนตรี

7.1 การนำภาพมาประกอบการเขียน

ผู้เขียนงานดนตรี จะนำภาพที่ดาวน์โหลดภาพจากอินเทอร์เน็ต หรือนำมาจากหนังสืออื่นมาใช้ประกอบการเขียนผลงานทางวิชาการต้องพิจารณาว่าภาพมีลิขสิทธิ์หรือไม่ ต้องพิจารณาว่า เป็นภาพที่มีการถ่ายโดยไม่ได้มีการสร้างสรรค์ใดๆ ภาพนั้นก็ไม่มีลิขสิทธิ์ เช่น ภาพวงโยธวาทิต เดินนำขบวนนักกีฬาของโรงเรียน ภาพนักดนตรียืนเล่นดนตรีตามที่สาธารณะ แต่ถ้าภาพนั้นเกิดจากการใช้ความรู้ความสามารถในการสร้างสรรค์ เช่น ผู้ถ่ายได้ใช้ความพยายามอดทนเฝ้ารอถ่ายภาพ หรือมีการจัดแสงไฟ หรือ ตกแต่งภาพภาพนั้นจะเป็นภาพที่มีลิขสิทธิ์

7.2 การนำภาพเขียนที่เขียนในขณะที่เป็นลูกจ้างบริษัทมาประกอบการเขียนตำราของผู้วาดภาพ

ในกรณีที่ศิลปินดนตรีได้เป็นลูกจ้างบริษัทและได้เขียนภาพงานดนตรีในฐานะลูกจ้างบริษัท และต่อมาอยากนำภาพที่เขียนขึ้นมาประกอบหนังสือตำราของตนเอง สามารถทำได้/ไม่ได้ คือ กรณีที่เป็นลูกจ้างบริษัท ถือว่าเป็นกรณีจ้างแรงงาน ให้พิจารณาจากสัญญาจ้างแรงงานหรือข้อตกลงที่เป็นลายลักษณ์อักษร ได้ตกลงกันไว้หรือไม่ว่าให้ลิขสิทธิ์เป็นของบริษัท ถ้าตกลงกันไว้เช่นนั้น ก็ต้องให้เป็นไปตามข้อตกลง ผู้เขียนภาพงานดนตรีไม่มีสิทธินำภาพนั้นไปประกอบการเขียนหนังสือตำราของตนเอง เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากบริษัทเสียก่อนแต่ในกรณีที่ไม่มีการตกลงไว้ในสัญญาจ้างหรือตกลงเป็นหนังสือลิขสิทธิ์ในภาพงานดนตรีนั้น ย่อมเป็นของผู้เขียนภาพ (ผู้สร้างสรรค์) จึงมีสิทธิที่จะนำภาพไปประกอบการเขียนหนังสือตำราได้

7.3 การนำรูปหน้าเว็บเพจมาประกอบการเขียนตำรา

การนำหน้าเว็บเพจทางดนตรีมาประกอบการเขียนหนังสือ ต้องได้รับการอนุญาตจากเจ้าของเว็บเพจ หากนำมาโดยไม่ได้รับอนุญาตย่อม

เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ เพราะการจัดทำเว็บไซต์เพื่อบริการสร้างสรรค์ใช้ความสามารถดังนั้นก็ถือว่ามีลิขสิทธิ์ และการนำเว็บไซต์อันมีลิขสิทธิ์มาดัดแปลงก็ต้องขออนุญาตเจ้าของเว็บไซต์ด้วยเช่นกัน

7.4 การนำหนังสือสิ่งพิมพ์หรือบทความทางดนตรีของบุคคลอื่นเข้าสู่ระบบเว็บไซต์ของคณะ ในมหาวิทยาลัย เพื่อให้นักศึกษาศึกษา

ถือเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ แม้จะเป็นการกระทำเพื่อประโยชน์ในการศึกษาและไม่มีการแสวงหากำไร แต่การกระทำดังกล่าวย่อมทำให้หนังสือหรือบทความนั้นไม่อาจจำหน่ายได้ อันเป็นการขัดต่อการแสวงหาประโยชน์จากงานอันมีลิขสิทธิ์ เพราะนักศึกษาจะเข้าไปอ่านจากเว็บไซต์ จึงถือว่าการกระทำนี้เป็นการกระทำความผิดของเจ้าของลิขสิทธิ์จึงเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์

7.5 การนำวิทยานิพนธ์ของตนเองมาเป็นส่วนหนึ่งของตำรา

ต้องพิจารณาว่าลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์เป็นของใครระหว่างผู้เขียนวิทยานิพนธ์กับมหาวิทยาลัย ถ้าลิขสิทธิ์เป็นของผู้เขียนวิทยานิพนธ์ย่อมนำวิทยานิพนธ์มาเป็นส่วนหนึ่งของตำราของตนได้โดยไม่ต้องขออนุญาตใคร แต่หากลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยที่ให้ปริญญาในการทำวิทยานิพนธ์นั้น ผู้เขียนก็ต้องขออนุญาตก่อนนำวิทยานิพนธ์มาเป็นส่วนหนึ่งของตำราของตนเอง โดยปกติหน้าปกของวิทยานิพนธ์จะมีข้อความเช่น “ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม” ถึงแม้จะเขียนเช่นนั้นลิขสิทธิ์ก็ยังเป็นนักศึกษาที่เขียนวิทยานิพนธ์ เพราะในการเขียนวิทยานิพนธ์นั้น ผู้เขียนไม่ได้รับจ้างมหาวิทยาลัย และการเขียนวิทยานิพนธ์เป็นการใช้ความรู้ความสามารถของนักศึกษาสร้างสรรค์ขึ้น จึงถือว่าลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์เป็นของผู้เขียนวิทยานิพนธ์ ไม่ใช่ของมหาวิทยาลัยที่ให้ปริญญาผู้เขียนย่อมนำมาเป็นส่วนหนึ่งในตำราของตนได้ ไม่เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์

7.6 การนำข้อมูลจากหน่วยงานของรัฐมาใช้ประกอบการเขียนตำรา

ข้อมูลที่หน่วยงานของรัฐจัดทำขึ้น ที่มีลักษณะเป็นการสร้างสรรค์ขึ้น หน่วยงานของรัฐย่อมเป็นผู้มีลิขสิทธิ์ การนำข้อมูลนั้นมาใช้ประโยชน์การเขียนต้องมีปริมาณที่ไม่มากเกินไปจนสมควรมาประกอบการเขียนตำราโดยมีการรับรู้ถึงความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในข้อมูลนั้นโดยการอ้างอิงการไม่อ้างอิงถือได้ว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์หากนำข้อมูลมาประกอบการเรียนตำรามากเกินไป เช่น ข้อมูลหน่วยงานรัฐมี 90 หน้า และนำมาเขียนตำราของตนเองรวมเป็น 100 หน้า เพิ่มขึ้นเพียง 10 หน้า ลักษณะเช่นนี้ถือว่าการละเมิดลิขสิทธิ์ด้วย

7.7 การนำบทความของตนเองที่เขียนลงหนังสือพิมพ์ นิตยสาร รวมเป็นหนังสือ

สามารถทำได้/ไม่ได้ แบ่งเป็น 2 กรณี คือ

กรณีแรก การเขียนบทความนั้นมีการว่าจ้างจากวารสาร และมีการจ่ายค่าจ้างในจำนวนมากพอควร จะเข้าข่ายเป็นจ้างทำของ ลิขสิทธิ์ในบทความจึงเป็นของวารสาร ผู้เขียนไม่มีสิทธิในการนำมารวมพิมพ์เป็นหนังสือ เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากวารสาร

กรณีที่ 2 การเขียนบทความนั้นไม่มีการตกลงว่าจ้าง แต่เป็นการที่ผู้เขียนเขียนเผยแพร่ในวารสารโดยไม่มีการจ่ายค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ ในบทความเป็นของผู้เขียนในฐานะที่เป็นผู้สร้างสรรค์ผลงาน แต่ในบางกรณีวารสารมีการจ่ายค่าตอบแทนเพียงเล็กน้อย ตอบแทนในการนำบทความลงพิมพ์ในครั้งนั้น ไม่ใช่การตอบแทนการซื้อลิขสิทธิ์ บทความก็ยังคงเป็นของผู้เขียนบทความ สามารถนำมารวมพิมพ์เป็นหนังสือของตนเองได้

สรุปอภิปรายผล

ในการศึกษารวบรวมข้อมูลด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับลิขสิทธิ์ จะพบว่า กฎหมายได้ถือกำเนิดขึ้นเพื่อทำให้เกิดความเป็นธรรมกับผู้สร้างสรรค์ผลงาน และสร้างให้เกิดผลในทางเศรษฐกิจด้วย เพื่อให้เกิดการใช้งานอันมีลิขสิทธิ์อย่างเป็นธรรมกฎหมายลิขสิทธิ์มีข้อกำหนด แนวปฏิบัติ ข้อห้าม และบทลงโทษ ต่อผู้ละเมิดผลงานอันมีลิขสิทธิ์ทั้งในทางแพ่งและทางอาญา ซึ่งเราจะเห็นได้ว่าในสังคมไทยในปัจจุบันก็เกิดปัญหาการละเมิดผลงานอย่างหลากหลาย เช่น กรณีการละเมิดผลงานของวงลาบานูน ในปัจจุบัน ที่เกิดปัญหาการใช้ผลงานอันมีลิขสิทธิ์โดยไม่ได้รับความยินยอมจากเจ้าของกรรมสิทธิ์ หรือกรณีนี้กรรองพีสะเดิด ร้องเพลงของตนเองที่เคยร้องในสมัยอยู่ในค่ายเพลงแล้วถูกจับตามที่เป็นข่าว หรือแม้กระทั่งข่าวการจับกุมร้านอาหาร ร้านคาราโอเกะ ที่เปิดเพลงอันมีลิขสิทธิ์โดยไม่ขออนุญาต เป็นต้น

การทราบถึงข้อกฎหมายลิขสิทธิ์ จะเป็นแนวทางที่จะทำให้เกิดการใช้ผลงานอันมีลิขสิทธิ์ได้อย่างเป็นธรรม และเป็นแนวปฏิบัติให้กับผู้เกี่ยวข้อง ในทุกวงการอาชีพได้รู้ถึงการคุ้มครองและบทลงโทษ ซึ่งในมหาวิทยาลัยของไทยที่เปิดการเรียนการสอนทางดนตรีก็มีการใช้ผลงานสร้างสรรค์เพื่อกระบวนการเรียนของนักศึกษาและการสอนของอาจารย์ รวมทั้งเพื่อกิจกรรมต่าง ๆ ทางดนตรี การกระทำบางอย่างอาจกระทบถึงสิทธิ์ของผู้สร้างสรรค์ผลงาน แต่กฎหมายก็ให้ข้อยกเว้นบางประการที่สามารถทำได้ โดยยึดหลักเพื่อการศึกษาวิจัย โดยไม่หวังผลประโยชน์เชิงเศรษฐกิจในการใช้ผลงานสร้างสรรค์นั้น ๆ ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าหลักกฎหมายลิขสิทธิ์ที่นำเสนอมานี้จะประโยชน์ต่อผู้เกี่ยวข้องทางดนตรีในมหาวิทยาลัยของไทยได้ใช้ประโยชน์ต่อไป

บรรณานุกรม

กรมทรัพย์สินทางปัญญากระทรวงพาณิชย์. **ความรู้ลิขสิทธิ์ลิขสิทธิ์คืออะไร.**

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2544.

กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์. **คู่มือการใช้งานลิขสิทธิ์ที่เป็น
ธรรมในการเรียนการสอน.** เข้าถึงได้จาก :www.ipthailand.go.th

กัญญา บุญเกียรติ. **การคัดลอกงานวิชาการและวรรณกรรม (Plagiarism).**

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554.

ชัยเกษม นิติสิริและคณะ. “ลิขสิทธิ์ในงานวิทยานพนธ์.” ใน **บทบัญญัติ. 54,**
4 (เดือนธันวาคม 2541).

อิชชัยศุภผลศิริ. **กฎหมายลิขสิทธิ์.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2544.

ธนิต ชังถาวร และเฉลิมชัย กักเกียรติกุล. **การจัดการด้านทรัพย์สินทาง
ปัญญา (Intellectual Property), การจัดการนวัตกรรมสำหรับ
ผู้บริหาร.** กรุงเทพฯ: สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติกระทรวง
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2549.

ปรีชา ช่างขวัญยืน (บรรณาธิการ). **เทคนิคการเขียนและผลิตตำรา.**

พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2548.

วิธ ตังสมิตร. “การศึกษาหรือวิจัยอันเป็นข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์.”

ใน **บทบัญญัติ. 57,1** (มีนาคม 2544).

มานิตย์ จุมปา. **เขียนผลงานทางวิชาการอย่างไรไม่ละเมิดลิขสิทธิ์และ
ไม่ลักลอกผลงาน.** พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2558.

อรพรรณ พันธุ์พัฒนา. **คำอธิบายกฎหมายลิขสิทธิ์.** พิมพ์ครั้งที่ 6.

กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2557.

การละเมิดลิขสิทธิ์ทางดนตรีในมหาวิทยาลัยไทย:
กฎหมายลิขสิทธิ์

Violation of Music Intellectual Property in The
Context of University in Thailand

กริช สินธุศิริ*

ปิยพันธ์ แสนทวีสุข**

* อาจารย์ประจำสาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
มหาสารคาม Email :law@rmu.ac.th

** รองศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาดุริยางคศิลป์ตะวันตก วิทยาลัยดุริยางคศิลป์
มหาวิทยาลัยมหาสารคามEmail : piyapunmusic@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องการละเมิดลิขสิทธิ์ทางดนตรีในมหาวิทยาลัยไทย มีวัตถุประสงค์ข้อหนึ่งคือ เพื่อศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับลิขสิทธิ์ของประเทศไทยและต่างประเทศ เก็บวิเคราะห์ข้อมูลกฎหมายลิขสิทธิ์จากเอกสารที่เกี่ยวข้องจากแหล่งสารสนเทศทางดนตรีและทางกฎหมาย เก็บข้อมูลด้านการบังคับใช้กฎหมายลิขสิทธิ์โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เชิงลึก และนำเสนอผลการวิจัยเชิงพรรณนาวิเคราะห์ การนำเสนอบทความฉบับนี้จะนำเสนอผลการศึกษาและวิเคราะห์กฎหมายและลักษณะการละเมิดตามกฎหมายลิขสิทธิ์ พบว่า

กฎหมายลิขสิทธิ์ทำให้เกิดความเป็นธรรมกับผู้สร้างสรรค์ผลงาน และสร้างให้เกิดผลในทางเศรษฐกิจด้วย กฎหมายลิขสิทธิ์มีข้อกำหนด แนวปฏิบัติ ข้อห้าม และบทลงโทษ ต่อผู้ละเมิดผลงานอันมีลิขสิทธิ์ทั้งในทางแพ่งและทางอาญา เพื่อให้เกิดการใช้งานอันมีลิขสิทธิ์อย่างเป็นธรรม การทราบถึงข้อกฎหมายลิขสิทธิ์จะเป็นแนวทางที่ทำให้เกิดการใช้ผลงานอันมีลิขสิทธิ์ได้อย่างเป็นธรรม และเป็นแนวปฏิบัติให้กับผู้เกี่ยวข้องในทุกวงการอาชีพ ได้รู้ถึงการคุ้มครองและบทลงโทษ ซึ่งในมหาวิทยาลัยของไทยที่เปิดการเรียนการสอนทางดนตรีมีการใช้ผลงานสร้างสรรค์เพื่อกระบวนการเรียนของนักศึกษาและการสอนของอาจารย์ รวมทั้งเพื่อกิจกรรมต่าง ๆ ทางดนตรี การกระทำบางอย่างอาจกระทบถึงสิทธิของผู้สร้างสรรค์ผลงาน แต่กฎหมายก็ให้ข้อยกเว้นบางประการที่สามารถทำได้ โดยยึดหลักเพื่อการศึกษาวิจัยโดยไม่หวังผลประโยชน์เชิงเศรษฐกิจในการใช้ผลงานสร้างสรรค์นั้น ๆ

คำสำคัญ : กฎหมายลิขสิทธิ์, การละเมิดลิขสิทธิ์ทางดนตรี

Abstract

Research on Violation of Music Intellectual Property in the Context of University in Thailand, one of its first objective is to study relevant laws relating to intellectual property in Thailand and overseas. Data relating to intellectual property laws are collected from related documentations from information sources relating to music and laws. Intellectual property laws enforcement data are collected from in-depth interviews. Research instruments include questionnaire and in-depth interview. Descriptive analysis is presented. This article will present the result of the study and analyze laws and characteristics of violation based on intellectual property law. Found that...

Intellectual property law induces justice for those who create creative works. In addition, the inducement is also good for the economy. Intellectual property law has stipulations, practical guidelines, prohibition, and punishments, upon violators of intellectual property in civil and criminal manners. All these apply to creative works that are protected by intellectual property to induce fairness. To become aware of intellectual property law would make those who use creative works involving intellectual property law be fair. In addition, it serves as guidelines to those in all professions knowing their rights and possible punishments. Thai universities that offer music majors using creative works in

process of student learning and faculty teaching, also including activities relating to music. Some of those acts may adversely affect creator(s) of creative works. However, laws have some exceptions to the rules. These exceptions apply to learning and researching activities, purposely not gaining economic advantages in using creative works of others.

Keywords : Intellectual property law, Violation of Music Intellectual Property

บทนำ

การสร้างผลงานดนตรีไม่ว่าจะเป็นงานวิชาการหรืองานสร้างสรรค์เป็นปัจจัยสำคัญต่อการศึกษาศึกษาเพราะเป็นการสร้างสรรค์องค์ความรู้ใหม่และถ่ายทอดความรู้ งานวิชาการเป็นสิ่งจำเป็นต่อการศึกษาระดับสูงหรือในสถาบันอุดมศึกษาเฉพาะอย่างยิ่งในยุคที่สังคมมีการสื่อสารถึงกันได้อย่างรวดเร็วผลงานวิชาการจะมีผลกระทบต่อกระบวนการเปลี่ยนแปลงของสังคมอย่างกว้างขวาง และปัจจุบันงานวิชาการทางดนตรีเริ่มมีผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้องเนื่องจากสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มได้ เช่น เอกสารประกอบการสอน วิทยานิพนธ์งานวิชาการที่ผ่านทางเทคโนโลยีสารสนเทศรวมถึงบทความงานวิจัยผลงานการประพันธ์เพลง การเรียบเรียงเสียงประสาน การแสดงดนตรี และการบันทึกผลงานทางดนตรีลงในสื่อต่าง ๆ ซึ่งล้วนเกิดปัญหาขัดแย้งด้านผลประโยชน์ตอบแทนทำให้ต้องหามาตรการมาจัดการระเบียบและสร้างความเป็นธรรมให้แก่เจ้าของผลงานและการได้รับประโยชน์ของสังคม สิ่งนั้นคือ “กฎหมายลิขสิทธิ์” ที่จะทำหน้าที่กำกับดูแลให้การคุ้มครองสิทธิที่เรียกว่า “ลิขสิทธิ์”

งานอันมีลิขสิทธิ์ได้แก่งานสร้างสรรค์ประเภทวรรณกรรม นาฏกรรม ศิลปกรรม ดนตรีกรรม โสตทัศนวัสดุ ภาพยนตร์ สิ่งบันทึกเสียง งานแพร่เสียงแพร่ภาพ หรืองานอื่นใดในแผนกวรรณคดี แผนกวิทยาศาสตร์หรือแผนกศิลปะของผู้สร้างสรรค์ ไม่ว่างานดังกล่าวจะแสดงออกโดยวิธีหรือรูปแบบอย่างไร แม้ไม่จดแจ้งลิขสิทธิ์ก็ถือว่าได้มาซึ่งลิขสิทธิ์นั้นได้ทันที

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 ได้ยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ไว้ ซึ่งมีเงื่อนไข 2 ประการ ได้แก่ 1) การใช้งานลิขสิทธิ์นั้นต้องไม่ขัดต่อการแสวงหาประโยชน์จากงานอันมีลิขสิทธิ์ตามปกติของเจ้าของลิขสิทธิ์

2) การใช้งานลิขสิทธิ์นั้นต้องไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิอันชอบด้วยกฎหมายของเจ้าของลิขสิทธิ์เกินสมควรการคัดลอก แอบอ้างงานเขียน งานสร้างสรรค์ ดัดแปลงของผู้อื่น ไม่ว่าจะทั้งหมดหรือเพียงบางส่วน ดัดแปลงข้อมูล รูปภาพ หรือตารางแผนภาพงานของผู้อื่นจากเว็บไซต์ การดัดแปลงเนื้อหาที่อ้างอิงมาแต่ตลาดเคลื่อนไม่ตรงกับต้นฉบับ การระบุแหล่งที่มาที่ไม่ถูกต้องไม่ครบถ้วน ชัดเจน อาจผิดหรือไม่ผิดตามกฎหมายก็ได้ หรืออาจถือว่าเป็นความไม่สุจริต ผิดมารยาทและผิดจริยธรรมทางวิชาการ

ในมหาวิทยาลัยไทยอาจมีการกระทำที่จะเข้าข่ายละเมิดลิขสิทธิ์หลายลักษณะ เช่น ในรูปแบบของการทำซ้ำหรือดัดแปลง และเผยแพร่ต่อสาธารณชน ฯลฯ แต่ก็มีข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ เช่น การวิจัยหรือศึกษา งานนั้นที่ใช้การกระทำเพื่อหาข้อใด วิจารณ์หรือแนะนำผลงานโดยมีการรับรู้ถึงความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานนั้น เป็นต้น หากเกิดการละเมิดลิขสิทธิ์ เจ้าของลิขสิทธิ์อาจฟ้องคดีผู้ละเมิดจะต้องชดใช้ค่าเสียหายแก่เจ้าของลิขสิทธิ์

ปัจจุบันมหาวิทยาลัยที่จัดการเรียนการสอนทางดนตรี มีห้องคอมพิวเตอร์ดนตรีเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ มีโปรแกรมคอมพิวเตอร์ดนตรี โน้ตเพลง หนังสือดนตรี ตำราดนตรี ที่ใช้สำหรับการเรียนการสอนดนตรี ที่หลากหลายทั้งที่เป็นผลงานทางดนตรีในประเทศและต่างประเทศ มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ยังไม่ได้ตระหนักถึงสิทธิที่มีในผลงานอันมีลิขสิทธิ์เหล่านั้นจะเห็นได้ว่ามี โน้ตเพลง ตำรา หรือซอฟต์แวร์ เป็นโปรแกรม ซอฟต์แวร์ผิดกฎหมายที่ใช้กันอยู่ในมหาวิทยาลัยไทยซึ่งถือว่าเป็นการผิดกฎหมาย มหาวิทยาลัยควรสร้างความตระหนักให้กับอาจารย์และนักศึกษาในเรื่องลิขสิทธิ์ ควรกระทำเพื่อเป็นการป้องกัน หรือเฝ้าระวังพฤติกรรม การละเมิดลิขสิทธิ์ รวมถึงการสื่อสารการทำความเข้าใจและให้ความรู้ ผลงานทางดนตรีของอาจารย์มหาวิทยาลัยจึงควรอ้างอิงงานของผู้อื่นด้วย

และนอกจากนี้ต้องทำความรู้จักกับลิขสิทธิ์ประเภทต่าง ๆ ว่ามีความหมายและวิธีนำไปใช้งานอย่างไร และมหาวิทยาลัยควรมีสร้างระบบความคุ้มครองลิขสิทธิ์ทั้งในฐานะผู้สร้างงานลิขสิทธิ์และผู้ใช้งานลิขสิทธิ์ของบุคคลอื่น และมีระบบให้อาจารย์ในมหาวิทยาลัยได้รับค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ที่เป็นธรรม และจ่ายค่าลิขสิทธิ์ที่เป็นธรรมต่อบุคคลอื่นด้วยเช่นกัน

ผู้วิจัยจึงขอเสนอถึงข้อกฎหมายลิขสิทธิ์ ซึ่งเป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่หลายประเทศให้การยอมรับให้ความคุ้มครองต่อผู้สร้างสรรค์ผู้ประดิษฐ์คิดค้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อความเป็นธรรมต่อเจ้าของผลงานอันมีลิขสิทธิ์ และปกป้องผลงานอันมีเป็นลิขสิทธิ์ของอาจารย์ในมหาวิทยาลัยเอง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับลิขสิทธิ์ของประเทศไทยและต่างประเทศ
2. เพื่อศึกษาการละเมิดลิขสิทธิ์ทางดนตรีของอาจารย์สอนดนตรีในมหาวิทยาลัยไทย
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการบังคับใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ในมหาวิทยาลัยไทย

การดำเนินการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ มุ่งเน้นการวิจัยทางเอกสาร (Documentary research) โดยการค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ตำราหนังสือวารสารกฎหมาย งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิทยานิพนธ์ บทความ ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต โดยยึดตามขอบเขตของพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537

เป็นหลัก เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อตกลงเบื้องต้น

งานวิจัยเรื่องนี้ได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ 3 ประการคือ 1) เพื่อศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับลิขสิทธิ์ของประเทศไทยและต่างประเทศ 2) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการละเมิดลิขสิทธิ์ทางดนตรีของอาจารย์สอนดนตรีในมหาวิทยาลัยไทย และ 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางการบังคับใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ในมหาวิทยาลัยไทย บทความนี้ได้นำเสนอผลการศึกษาเฉพาะในวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ที่เกี่ยวกับกฎหมายลิขสิทธิ์ตามขอบเขตของพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 เท่านั้น

ผลการวิจัย

1. ความเป็นมาของทรัพย์สินทางปัญญา

มนุษย์เริ่มทำการประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ เพื่อวัตถุประสงค์หลักในการดำรงชีวิตให้อยู่รอดปลอดภัย และสร้างความเป็นอยู่ของตนให้สะดวกสบายขึ้น เช่น การคิดประดิษฐ์ล้อเกวียนเพื่อใช้ขนส่งสิ่งของ การประดิษฐ์อาวุธมีด ดาบ และธนูเพื่อใช้ในการล่าสัตว์หรือป้องกันตัว เป็นต้น มนุษย์สามารถหาวิธีการต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาและเอาตัวรอดโดยใช้สติปัญญาสร้างนวัตกรรมต่าง ๆ ขึ้นส่งผลให้เกิดการพัฒนาทางวิทยาการในด้านต่าง ๆ และเกิดการสะสมความรู้จนกลายเป็นอารยธรรมสมัยใหม่ และเมื่อเข้าสู่ยุคปฏิวัติอุตสาหกรรมที่มีการใช้นวัตกรรมพัฒนาความสามารถในการผลิตเพื่อความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ เช่น การพัฒนาเครื่องจักรไอน้ำ เครื่องทอผ้า เครื่องพิมพ์ และเครื่องจักรกล เป็นต้น แนวความคิดในการประดิษฐ์และนวัตกรรมเปลี่ยนเป็นความต้องการรางวัลหรือการตอบแทนในทางเศรษฐกิจ

มากกว่าชื่อเสียง ระบบทรัพย์สินทางปัญญาจึงพัฒนาขึ้น ก่อให้เกิดแรงจูงใจในการค้นคิดประดิษฐ์หรือสร้างสรรค์ จำนวนสิ่งประดิษฐ์จึงเพิ่มมากขึ้น แต่การลอกเลียนการประดิษฐ์ก็เพิ่มมากขึ้นเช่นกัน จึงเริ่มมีแนวความคิดอันเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของเจ้าของการประดิษฐ์ขึ้น ระบบสิทธิบัตรและระบบลิขสิทธิ์จึงเกิดขึ้นนับตั้งแต่นั้นมา

เมื่อเครื่องพิมพ์ได้ถูกประดิษฐ์ขึ้นในปี ค.ศ. 1450 ผลงานด้านวรรณกรรมได้ถูกนำมาตีพิมพ์เผยแพร่ แต่มีการลักลอบตีพิมพ์ผลงานวรรณกรรมที่มีชื่อเสียงโดยมิได้รับอนุญาต ทำให้สำนักพิมพ์ที่ได้รับสิทธิในการพิมพ์เผยแพร่ได้รับความเสียหาย จึงเรียกร้องให้มีระบบการจดทะเบียนสิ่งพิมพ์เพื่อป้องกันการลักลอบพิมพ์โดยมิได้รับอนุญาตจากเจ้าของสิทธิ และ Queen Mary II ได้ดำเนินการตามข้อเรียกร้องโดยการให้สิทธิผูกขาดแก่สำนักพิมพ์ในการพิมพ์หนังสือ และหนังสือที่จะจำหน่ายได้ต้องขึ้นทะเบียนกับสำนักพิมพ์ก่อน ต่อมาในปี ค.ศ. 1710 มีการประกาศใช้กฎหมาย Statute of Anne ซึ่งถือว่าเป็นกฎหมายลิขสิทธิ์ฉบับแรกที่ทำให้ความคุ้มครองแก่ผู้สร้างสรรค์ และกฎหมายฉบับนี้ก็ได้กลายเป็นแม่แบบของกฎหมายลิขสิทธิ์ในหลายประเทศ

ระบบทรัพย์สินทางปัญญาระหว่างประเทศเริ่มโดยระบบอนุสัญญาระหว่างประเทศสองฉบับ คือ อนุสัญญาปารีสว่าด้วยการคุ้มครองทรัพย์สินทางอุตสาหกรรม ค.ศ. 1883 (Paris Convention for the Protection of Industrial Property) และอนุสัญญาเบอร์น์ว่าด้วยการคุ้มครองงานวรรณกรรมและศิลปกรรม ค.ศ. 1886 (Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works) นอกจากนี้อนุสัญญาว่าด้วยการก่อตั้งองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (Convention Establishing the World Intellectual Property Organization) ซึ่งไม่เกี่ยวกับกฎหมาย

ว่าด้วยการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาโดยตรง แต่เป็นอนุสัญญาที่มีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาแก่ประเทศต่างๆ ทั่วโลก ประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิกอยู่ด้วยในอนุสัญญานับนี้ องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (World Intellectual Property Organization : WIPO) เป็นหนึ่งในหน่วยงานพิเศษขององค์การสหประชาชาติ ที่มีบทบาทสำคัญเป็นศูนย์กลางของความร่วมมือระหว่างประเทศ ในการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาและมีบทบาทสำคัญต่อระบบทรัพย์สินทางปัญญาระหว่างประเทศ

ในปี ค.ศ. 1995 เกิดการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาระหว่างประเทศภายใต้กรอบของความตกลงองค์การการค้าโลก (World Trade Organization) ประเทศสมาชิกองค์การการค้าโลกต้องยอมรับและปฏิบัติตามพันธกรณีของความตกลงว่าด้วยการค้าเกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา (Agreement on Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights : TRIPS Agreement) ได้มีบัญญัติเกี่ยวกับมาตรฐานการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาแทบทุกประเภท เช่น ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า การออกแบบทางอุตสาหกรรม สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ความลับทางการค้า และการออกแบบผังภูมิวงจรรวม เป็นต้น โดยนำกฎหมายระหว่างประเทศเรื่องทรัพย์สินทางปัญญามาผูกกับการค้าระหว่างประเทศ การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาจึงแพร่กระจายไปทั่วโลกและกดดันให้ประเทศต่าง ๆ ให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาให้เท่าเทียมประเทศต่าง ๆ ที่ให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา

2. ขอบข่ายของทรัพย์สินทางปัญญา

องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกได้กำหนดความหมายของทรัพย์สินทางปัญญาไว้ว่า “ทรัพย์สินทางปัญญา”(Intellectual property)

หมายความว่ารวมถึง สิทธิอันเกี่ยวกับงานวรรณกรรม ศิลปกรรม และ วิทยาศาสตร์ การแสดงของศิลปิน นักแสดง การดำเนินการบันทึกและแพร่เสียงแพร่ภาพการแสดง การประดิษฐ์กรรมทุกประเภทที่เกิดจากความอุตสาหะของมนุษย์ การค้นพบทางวิทยาศาสตร์ การออกแบบผลิตภัณฑ์ทางอุตสาหกรรม เครื่องหมายการค้า เครื่องหมายบริการ และชื่อหรือสิ่งกำหนดอันเกี่ยวกับการค้า การป้องกันการกระทำอันเป็นการแข่งขันโดยไม่เป็นธรรม ตลอดจนสิทธิอื่น ๆ อันเป็นผลมาจากการสร้างสรรค์โดยใช้ปัญญาในทางอุตสาหกรรมวิทยาศาสตร์ วรรณกรรม และศิลปกรรม ในแง่ของกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาหมายถึง สิทธิตามกฎหมายอันเกี่ยวกับผลผลิตจากปัญญาของมนุษย์ เช่น สิทธิของนักประพันธ์ สิทธินักแสดง และสิทธินักประดิษฐ์ เป็นต้น

ทรัพย์สินทางปัญญามีวัตถุประสงค์แห่งสิทธิเป็นนามธรรม กฎหมายให้ความคุ้มครองเป็นสิทธิทางเศรษฐกิจในลักษณะนิเสธสิทธิ (negative right) และสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาบางประเภทยังรวมถึงสิทธิทางศีลธรรม หรือธรรมสิทธิด้วย (Moral Right) การได้มาและใช้ประโยชน์ทรัพย์สินทางปัญญาต้องเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมาย ผู้สร้างสรรค์หรือผู้ประดิษฐ์ต้องดำเนินการตามขั้นตอนตามกฎหมายจึงจะได้รับความคุ้มครองการใช้ประโยชน์ในทรัพย์สินทางปัญญาก็ต้องอยู่ในขอบเขตแห่งสิทธิที่กฎหมายรับรองเช่นกัน รวมทั้งการลิดรอนสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาซึ่งเป็นสิทธิของเอกชน (private right) ต้องมีกฎหมายกำหนดไว้อย่างชัดเจน

ทรัพย์สินทางปัญญาเป็นทรัพย์สินที่ไม่มีรูปร่างประเภทหนึ่ง และสามารถถูกแยกออกจากทรัพย์สินที่มีรูปร่างหรือจับต้องได้ การใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาสามารถใช้ประโยชน์ได้แยกต่างหากจากทรัพย์สินที่มีรูปร่างที่ทรัพย์สินทางปัญญานั้นรวมอยู่ เช่น การซื้อเทปเพลง

ผู้ซื้อจะถือว่าเป็นเจ้าของเทปเพลงหรือม้วนวิดีโอในทางกายภาพเท่านั้น ผู้ซื้อได้รับการอนุญาตให้ใช้สิทธิในการใช้ประโยชน์คือเพื่อฟังหรือชมเพื่อการส่วนตัวเท่านั้น การนำไปเผยแพร่ในที่สาธารณะหรือนำไปให้เช่าต่อไม่สามารถทำได้ แต่ถ้าจะเผยแพร่ต้องได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิอีกประเภทหนึ่ง

3. ความเป็นมาของกฎหมายลิขสิทธิ์ในประเทศไทย

ในปี พ.ศ. 2424 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีการจัดตั้ง “หอพระสมุดวชิรญาณ” โดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มี คณะกรรมการบริหารหอพระสมุด ชื่อว่า “กรมสัมปาติกสภา” คณะกรรมการได้จัดพิมพ์หนังสือวชิรญาณพิเศษ โดยนำเรื่องต่าง ๆ ที่ช่วยกันนิพนธ์ลงพิมพ์ และได้ออกเป็นประกาศห้ามมิให้ผู้ใดเอาข้อความจากหนังสือวชิรญาณพิเศษ ไปตีพิมพ์เย็บเป็นเล่ม หรือคัดเรื่องหนึ่งเรื่องใดไปตีพิมพ์ นอกจากจะได้รับอนุญาตจากกรมสัมปาติกสภาเท่านั้น โดยประกาศดังกล่าวไม่ได้มีการกำหนดโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืนไว้แต่อย่างใด

ในปี พ.ศ. 2444 มีการออกพระราชบัญญัติกรรมสิทธิ์ผู้แต่งหนังสือ ร.ศ. 120 กำหนดให้ผู้มีกรรมสิทธิ์ในหนังสือมีอำนาจที่จะพิมพ์ คัด แปล จำหน่าย หรือขายหนังสือที่ตนมีกรรมสิทธิ์นั้นได้แต่เพียงผู้เดียว ระยะเวลาของกรรมสิทธิ์ตามกฎหมายฉบับนี้คือ ตลอดอายุของผู้แต่งหนังสือ และอีก 7 ปีหลังผู้แต่งถึงแก่ความตาย แต่ถ้ารวมเวลาได้กรรมสิทธิ์ทั้งหมด จนถึงภายหลังผู้แต่งถึงแก่ความตายแล้วไม่ถึง 42 ปี ให้กรรมสิทธิ์มีอยู่ต่อไปจนครบ 42 ปี นับแต่วันเริ่มได้รับกรรมสิทธิ์ กฎหมายดังกล่าวยังไม่มี การบัญญัติศัพท์คำว่าลิขสิทธิ์ แต่ใช้คำว่ากรรมสิทธิ์ ซึ่งเป็นลักษณะของสิทธิ ความเป็นเจ้าของต่างจากแนวความคิดเรื่องลิขสิทธิ์โดยทั่วไป ซึ่งไม่ใช่สิทธิ ความเป็นเจ้าของ แต่เป็นสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการที่จะทำซ้ำ ดัดแปลง

เผยแพร่ หรืออนุญาตให้ผู้อื่นทำซ้ำ ดัดแปลง หรือเผยแพร่เน้นการคุ้มครองเฉพาะหนังสือ ไม่รวมถึงงานศิลปกรรมประเภทอื่น และต้องจดทะเบียนเพื่อเป็นแบบพิธีในการได้รับความคุ้มครอง

ในปี พ.ศ. 2474 ประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นภาคีของสหภาพเบอร์น ประเทศไทยจึงต้องปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยลิขสิทธิ์ให้สอดคล้องกับพันธกรณีที่ประเทศไทยร่วมลงนามไว้โดยได้ตราพระราชบัญญัติคุ้มครองงานวรรณกรรมและศิลปกรรม พ.ศ. 2474 ไว้ และยกเลิกพระราชบัญญัติกรรมสิทธิ์ผู้แต่งหนังสือ โดยได้เพิ่มประเภทสิ่งที่ได้รับความคุ้มครองครอบคลุมไปถึงงานวรรณกรรม ศิลปกรรม ซึ่งหมายความรวมถึงการทำขึ้นทุกชนิดในแผนกวรรณคดี แผนกวิทยาศาสตร์ และแผนกศิลปะ โดยมีการบัญญัติคำว่า “ลิขสิทธิ์” ขึ้นใช้เป็นครั้งแรกในกฎหมายฉบับนี้ นอกจากนี้ยังคุ้มครองงานอันมีลิขสิทธิ์ของต่างประเทศ ยกเลิกแบบพิธีการได้รับความคุ้มครอง จากที่เคยมีการจดทะเบียน เป็นไม่มีการจดทะเบียนแต่อย่างใด และกำหนดโทษทางอาญา

ในปี พ.ศ. 2521 มีการตราพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ขึ้น ยกเลิกพระราชบัญญัติคุ้มครองงานวรรณกรรมและศิลปกรรม ขยายความคุ้มครองเพิ่มขึ้น คือ งานวรรณกรรม นาฏกรรม ศิลปกรรม ดนตรีกรรม โสตทัศนวัสดุ ภาพยนตร์ งานแพร่เสียงแพร่ภาพ หรืองานอื่นใดอันเป็นงานในแผนกวรรณคดี แผนกวิทยาศาสตร์หรือแผนกศิลปะ กำหนดความผิดและมีบทลงโทษให้สูงขึ้น และกำหนดอายุความคุ้มครองเป็นตลอดอายุผู้สร้างสรรค์และต่อไปอีก 50 ปี นับแต่ผู้สร้างสรรค์ถึงแก่ความตาย

ในปี พ.ศ. 2537 มีการตราพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ยกเลิกพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521 มีการปรับปรุงมาตรการคุ้มครองด้านลิขสิทธิ์ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง และเพื่อ

ส่งเสริมให้มีการสร้างสรรค์งานในด้าน วรรณกรรม ศิลปกรรม และงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องมากขึ้น

4. พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537

กฎหมายลิขสิทธิ์ไทย เป็นกฎหมายที่มีผลใช้บังคับเมื่อ พ.ศ. 2537 กำหนดงานที่ได้รับความคุ้มครอง อันได้แก่ งานสร้างสรรค์ประเภท วรรณกรรม นาฏกรรม ศิลปกรรม ดนตรีกรรม ทัศนวัสดุ ภาพยนตร์ สิ่งบันทึกเสียง งานแพร่เสียงแพร่ภาพ หรืองานอื่นใดในแผนกวรรณคดี แผนกวิทยาศาสตร์ หรือแผนกศิลปะของผู้สร้างสรรค์ ไม่ว่างานดังกล่าว จะแสดงออกโดยวิธีหรือรูปแบบอย่างใดการคุ้มครองงานสร้างสรรค์เกิดขึ้นทันทีเมื่อสร้างขึ้นโดยไม่มีขั้นตอนทางกฎหมายใด ๆ ไม่จำเป็นต้องมีการเผยแพร่ผลงานสู่สาธารณชนก่อนกฎหมายจะให้ความคุ้มครองทันที เจ้าของผลงานเท่านั้นมีสิทธิในการเผยแพร่งานสู่สาธารณชน เว้นแต่ได้รับความยินยอม หรืออนุญาตจากเจ้าของผลงานผู้ใดทำละเมิดต้องรับโทษอาญาและชดเชยค่าเสียหายทางแพ่งแก่ผู้สร้างสรรค์ส่วนการจดทะเบียนลิขสิทธิ์ที่กรมทรัพย์สินทางปัญญามีใช้การจดทะเบียนลิขสิทธิ์ แต่เป็นการเผยแพร่ชื่องานลิขสิทธิ์ของตนแก่บุคคลอื่น เพื่อประโยชน์ในการค้นหาติดต่อกับเจ้าของผลงานเมื่อมีผู้ต้องการใช้ประโยชน์จากงานลิขสิทธิ์นั้น

4.1 งานที่ได้รับความคุ้มครอง

งานที่ได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ตามมาตรา 6 คือ งานสร้างสรรค์ประเภทวรรณกรรม นาฏกรรม ดนตรีกรรม ทัศนวัสดุ ภาพยนตร์ สิ่งบันทึกเสียง งานแพร่ภาพ หรืองานอื่นใดอันเป็นงานในแผนกวรรณคดี แผนกวิทยาศาสตร์หรือแผนกศิลปะ

4.2 งานที่กฎหมายลิขสิทธิ์ไม่ให้การคุ้มครอง

งานที่กฎหมายลิขสิทธิ์ตามมาตรา 7 ไม่ให้ความคุ้มครอง ไม่ถือว่าเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ คือ 1) ข่าวประจำวันและข้อเท็จจริงที่มีลักษณะเป็นข่าวสาร 2) กฎหมายต่าง ๆ และกฎหมายรัฐธรรมนูญ 3) ระเบียบข้อบังคับ ประกาศ คำสั่งของทางราชการ และหนังสือโต้ตอบของกระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ 4) คำพิพากษา คำสั่ง คำวินิจฉัย และรายงานของทางราชการ 5) คำแปลและการรวบรวมสิ่งต่าง ๆ ทั้ง 4 ประการข้างต้นซึ่งกระทำโดยหน่วยราชการ แต่ถ้าเอกชนจัดทำย่อมได้รับการคุ้มครอง

4.3 การได้มาซึ่งลิขสิทธิ์

งานที่จะมีลิขสิทธิ์ตามกฎหมายหรือไม่ตามมาตรา 8-14 ให้พิจารณาจากความเป็นจริงว่า ได้มีการสร้างสรรค์หรือไม่ ทั้งนี้โดยไม่ต้องไปจดทะเบียน ไม่ต้องแสดงการสงวนสิทธิ์ไว้หรือทำตามแบบพิธีแต่อย่างใด บุคคลที่มีลิขสิทธิ์ในงานต่าง ๆ ที่กฎหมายลิขสิทธิ์คุ้มครอง มีดังนี้

1) **ผู้สร้างสรรค์** ตามมาตรา 8 คือ ผู้ที่ทำให้เกิดขึ้น โดยตรงด้วยความคิดริเริ่มของตนเอง ผู้สร้างสรรค์งานจะได้รับความคุ้มครองต้องมีคุณสมบัติดังนี้

(1) งานที่ยังไม่ได้โฆษณา ผู้สร้างสรรค์จะต้องมีสัญชาติไทยหรืออยู่ในราชอาณาจักรไทย หรือเป็นผู้มีสัญชาติหรืออยู่ในประเทศที่เป็นภาคีแห่งอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองลิขสิทธิ์

(2) งานที่โฆษณาแล้ว การโฆษณารั้งแรกต้องทำในประเทศไทย หรือประเทศที่เป็นภาคีอนุสัญญาคุ้มครองลิขสิทธิ์

2) **ลูกจ้างตามสัญญาจ้างแรงงาน** ตามมาตรา 9 งานที่ผู้สร้างสรรค์ได้สร้างสรรค์ขึ้นในฐานะพนักงานหรือลูกจ้างถ้ามิได้ทำเป็นหนังสือตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่นให้ลิขสิทธิ์ในงานนั้นเป็นของผู้สร้างสรรค์ แต่

นายจ้างมีสิทธินำงานนั้นออกโฆษณาได้ตามที่เป็นวัตถุประสงค์แห่งการจ้างงานนั้น

3) **ผู้รับจ้างตามสัญญาจ้างทำของ** ตามมาตรา 10 งานที่ผู้สร้างสรรค์ได้สร้างขึ้นโดยการรับจ้างบุคคลอื่น ให้ผู้ว่าจ้างเป็นผู้มีลิขสิทธิ์ในงานนั้น เว้นแต่ผู้สร้างสรรค์และผู้ว่าจ้างได้ตกลงไว้เป็นอย่างอื่น

4) **ผู้ดัดแปลง** ตามมาตรา 11 การดัดแปลง หมายถึง การนำเอางานที่มีอยู่แล้ว มาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแก้ไขใหม่โดยได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์เดิม ผู้ดัดแปลงได้ลิขสิทธิ์ที่แก้ไขใหม่นั้น เช่น การแปลตำราภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย การเรียบเรียงเสียงประสานในเพลงเดิมใหม่ การเปลี่ยนคำร้องใหม่โดยใช้ทำนองเดิม เป็นต้น

5) **ผู้รวบรวม** การรวบรวม หมายถึง การเอางานหลายๆ งานมารวมไว้ด้วยกัน โดยได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ เช่น ทำหนังสือรวบรวมเพลง ถือว่าเป็นการนำเอาคำร้องของเพลงหลาย ๆ เพลงมาพิมพ์รวมไว้ในที่เดียวกัน

6) **ผู้รับโอนลิขสิทธิ์** ลิขสิทธิ์ถือเป็นทรัพย์สินอย่างหนึ่งสามารถโอนได้ 2 วิธี

(1) การโอนโดยทางมรดก เมื่อเจ้าของลิขสิทธิ์ตาย ลิขสิทธิ์ย่อมตกทอดไปยังทายาทโดยทันที อาจเป็นทางพินัยกรรมหรือทายาทโดยธรรมก็ได้เช่น หมอลำมาลี ได้แต่งกลอนลำไว้หลายกลอน และแต่งเพลงลูกทุ่งอีสานไว้หลายเพลง เมื่อหมอลำมาลีเสียชีวิตลง ลิขสิทธิ์ในเพลงหมอลำและเพลงลูกทุ่งอีสาน ก็จะตกทอดสู่ทายาททันที

(2) การโอนโดยทางนิติกรรม กฎหมายกำหนดไว้ว่าการโอนลิขสิทธิ์ทางนิติกรรมจะต้องทำเป็นหนังสือ มิฉะนั้นจะตกเป็นโมฆะ เช่น นายเมธี ได้แต่งเพลงให้กับค่ายเพลงมิวสิคบัค โดยค่ายเพลงได้ทำหนังสือ

โอนลิขสิทธิ์ตอนจ่ายค่าตอบแทนการแต่งเพลงให้กับนายเมธี เมื่อนายเมธีได้ออกจากค่ายเพลงมิวสิกบ๊อค และไม่ได้ทำประโยชน์ให้กับค่ายเพลงมิวสิกบ๊อค กรรมสิทธิ์ในผลงานเพลงของนายเมธี จึงตกเป็นของค่ายเพลงมิวสิกบ๊อค นายเมธีจะนำผลงานเพลงดังกล่าวมาใช้งานเชิงธุรกิจไม่ได้อีกต่อไป

4.4 การคุ้มครองลิขสิทธิ์

งานสร้างสรรค์ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ตามมาตรา 15-18 ผู้มีลิขสิทธิ์ย่อมมีสิทธิแต่ผู้เดียว ในการกระทำได้ต่อไปนี้

- 1) การทำซ้ำหรือดัดแปลง
- 2) การเผยแพร่ต่อสาธารณชน
- 3) ให้เช่าต้นฉบับ หรือสำเนา งาน โสตทัศนวัสดุ ภาพยนตร์ สิ่งบันทึกเสียง โปรแกรมคอมพิวเตอร์
- 4) ให้ประโยชน์อันเกิดจากลิขสิทธิ์แก่บุคคลอื่น เช่น ยกค่าลิขสิทธิ์ให้แก่บุคคลอื่น เป็นต้น
- 5) อนุญาตให้บุคคลอื่นนำงานไปทำซ้ำ ดัดแปลง เผยแพร่ หรือให้เช่า โดยกำหนดเงื่อนไขหรือไม่ก็ได้

4.5 อายุการคุ้มครองลิขสิทธิ์

ลิขสิทธิ์จะเป็นทรัพย์สินประเภทหนึ่งแต่กฎหมายมิได้ให้การคุ้มครองตลอดไปตามมาตรา 19-26 เพราะถือว่างานสร้างสรรค์ควรจะเป็นประโยชน์แก่สังคมอย่างกว้างขวาง ดังนั้นจึงกำหนดอายุความคุ้มครองไว้ แยกเป็นประเภทงานสร้างสรรค์ ดังนี้

- 1) งานวรรณกรรม นาฏกรรม ดนตรีกรรม และศิลปกรรม (ยกเว้นภาพถ่ายและศิลปะประยุกต์) ให้อายุการคุ้มครองมีตลอดชีวิตของผู้สร้างสรรค์และนับต่อไปอีก 50 ปี นับแต่ผู้สร้างสรรค์ถึงแก่ความตาย

- 2) งานโสตทัศนวัสดุ ภาพยนตร์ สิ่งบันทึกเสียง งานแพร่เสียงแพร่ภาพและงานภาพถ่าย ให้อายุการคุ้มครองมีอยู่ 50 ปี นับแต่ได้สร้างสรรค์งานนั้นขึ้น แต่ถ้ามีการโฆษณางานนั้นระหว่างระยะเวลาดังกล่าวให้ลิขสิทธิ์มีอยู่เป็นเวลา 50 ปี นับตั้งแต่ได้มีการโฆษณาครั้งแรก

3) งานศิลปะประยุกต์ ให้อายุการคุ้มครองมีอยู่ 25 ปี นับแต่ได้สร้างสรรค์งานขึ้นมา แต่ถ้าได้มีการโฆษณางานนั้นระหว่างระยะเวลาดังกล่าวให้ลิขสิทธิ์มีอยู่เป็นเวลา 25 ปี นับแต่ได้มีการโฆษณาครั้งแรก

4.6 การละเมิดลิขสิทธิ์

การกระทำที่ถือว่าละเมิดลิขสิทธิ์ ตามมาตรา 27-31 ได้แก่ การกระทำโดยมิได้รับอนุญาตจาก เจ้าของลิขสิทธิ์ดังต่อไปนี้ 1) การทำซ้ำ 2) การดัดแปลง 3) การเผยแพร่ต่อสาธารณชน 4) การให้เข้าต้นฉบับหรือให้เช่าสำเนา

งานเผยแพร่เสียงและภาพ การกระทำที่ถือว่าเป็นการละเมิด ได้แก่ 1) จัดทำภาพยนตร์ โสตทัศนวัสดุ สิ่งบันทึกเสียง หรืองานแพร่เสียงแพร่ภาพ จากงานที่มีลิขสิทธิ์ทั้งหมดหรือบางส่วนโดยไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ 2) แพร่เสียงแพร่ภาพซ้ำไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน 3) จัดให้ประชาชนฟังหรือชมโดยเรียกเก็บเงินหรือผลประโยชน์อย่างอื่นทางการค้า

4.7 การยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์

การนำงานที่มีลิขสิทธิ์ไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม โดยสุจริต และไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่เจ้าของลิขสิทธิ์ สมควรที่จะได้รับการยกเว้นว่ามีละเมิดลิขสิทธิ์ มีข้อยกเว้นไว้ดังนี้ตามมาตรา 32-43

1) ทำเพื่อการวิจัยหรือการศึกษา มิใช่เพื่อหากำไร
2) การกระทำเพื่อใช้ส่วนตัวหรือครอบครัว มิได้หวังจะหาประโยชน์ทางการค้า

3) การกระทำเพื่อประโยชน์ของทางราชการและของศาล และการสอน การสอนโดยไม่มุ่งประโยชน์ทางการค้า

4) การวิจารณ์หรือแนะนำผลงาน หรือเสนอข่าวทางสื่อมวลชนโดยแสดงให้เห็นปรากฏว่าใครเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์งานนั้น

5) การกล่าว คัด ลอก หรืออ้างอิงงานบางตอนตามสมควร โดยมีการรับรู้ถึงความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์นั้น ไม่ถือเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์

6) ในส่วนของโปรแกรมคอมพิวเตอร์ มีข้อยกเว้นพิเศษ คือ วิจัยหรือศึกษาโปรแกรมนั้นทำสำเนาโปรแกรมพอสมควรเพื่อเก็บไว้ใช้ โดยบุคคลผู้ซื้อโปรแกรมมาโดยถูกต้องดัดแปลงโปรแกรมในกรณีที่จำเป็นในการใช้ในการถามและตอบในการสอบทำสำเนาเพื่ออ้างอิงหรือค้นคว้าเพื่อประโยชน์ของสาธารณชนโดยไม่มุ่งทางการค้า

4.8 การคุ้มครองนักแสดง

กฎหมายลิขสิทธิ์ให้การคุ้มครองแก่นักแสดงเป็นกรณีพิเศษ ตามมาตรา 44-53 ดังนี้

1) นักแสดงหมายความว่า ผู้แสดง นักดนตรี นักร้อง นักเต้นรำ และผู้ซึ่งแสดงท่าทางร้อง กล่าวพากย์ตามบทแสดงหรือในลักษณะอื่น นักแสดงที่จะได้รับความคุ้มครองต้องมีคุณสมบัติ 1) มีสัญชาติไทย 2) มีถิ่นที่อยู่ในประเทศไทย 3) การแสดงหรือส่วนใหญ่ของการแสดงเกิดขึ้นในประเทศไทยหรือในประเทศภาคี

2) สิทธิของนักแสดงนักแสดงได้รับการคุ้มครองลิขสิทธิ์ในฐานะเป็นงานนาฏกรรม และงานดนตรีกรรมแล้วแต่ว่าจะเข้าลักษณะใด สิทธิที่ใช้กันมากคือ การได้รับค่าตอบแทนจากบุคคลซึ่งนำบันทึกการแสดงของตนไปเผยแพร่โดยมีวัตถุประสงค์ทางการค้าหากำไรข้อยกเว้นสำหรับลิขสิทธิ์นักแสดง มีเช่นเดียวกันกับงานอันมีลิขสิทธิ์อื่น ๆ เช่น ยกเว้นเมื่อนำไปใช้ประโยชน์ทางการศึกษา วิจัย หรือวิจารณ์ผลการแสดง เป็นต้น

3) อายุการคุ้มครองสิทธิของนักแสดง มีกำหนด 50 ปี นับแต่วันสิ้นปีปฏิทินของปีที่มีการบันทึกการแสดงนั้นตัวอย่างเช่น นายทิพย์วัฒน์ เป็นศิลปินเดี่ยวกีตาร์ ได้บันทึกวีดิโอ เพลงดักสิลานคร เมื่อวันที่ 29 เมษายน

2559 ก็จะได้รับคุ้มครองเป็นเวลา 50 ปี นับจากวันที่ 31 ธันวาคม 2559 เป็นต้น

4.9 อายุความฟ้องร้องคดีละเมิดลิขสิทธิ์

เจ้าของลิขสิทธิ์ซึ่งเป็นผู้เสียหายสามารถฟ้องร้องต่อศาลได้ทั้งคดีอาญาและคดีแพ่งในคดีอาญา เนื่องจากคดีละเมิดลิขสิทธิ์เป็นความผิดอันยอมความได้ (ป.อ. มาตรา 96) ผู้เสียหายจึงต้องฟ้องหรือร้องทุกข์ต่อเจ้าหน้าที่สอบสวนภายใน 3 เดือน นับแต่วันรู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด แต่ต้องไม่เกิน 5 ปี นับแต่วันกระทำความผิด มิฉะนั้นคดีขาดอายุความ ฟ้องร้องไม่ได้ส่วนในคดีแพ่งการฟ้องคดีแพ่งเรียกค่าเสียหายในการละเมิดลิขสิทธิ์ จะต้องฟ้องภายใน 3 ปี นับแต่วันที่ผู้เสียหายรู้ถึงการละเมิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด แต่จะต้องฟ้องไม่เกิน 10 ปี นับแต่วันที่ละเมิด

5. การละเมิดลิขสิทธิ์

การละเมิดลิขสิทธิ์คือการกระทำโดยบุคคลอื่นนอกจากเจ้าของลิขสิทธิ์อันเกี่ยวกับงานลิขสิทธิ์โดยไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์เมื่อผู้อื่นกระทำโดยไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ ย่อมเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ (Copyright Infringement) และเจ้าของลิขสิทธิ์มีสิทธิห้ามการกระทำและเรียกร้องให้ชดใช้ค่าเสียหายได้ การละเมิดลิขสิทธิ์ยังรวมถึงการกระทำที่ใช้งานโดยไม่เป็นธรรม (Unfair Use) และการกระทำซ้ำนั้นไม่ได้อยู่ในขอบเขตแห่งข้อยกเว้นในเรื่องการใช้งานโดยชอบธรรม

5.1 ลักษณะของการละเมิดลิขสิทธิ์

การให้ความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 15 นั้น หากมีบุคคลใดกระทำการตามมาตรา 15 โดยไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ ย่อมถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ (Copyright

Infringement) โดยเจ้าของลิขสิทธิ์มีสิทธิห้ามและเรียกร้องค่าเสียหายได้ตามกฎหมายการละเมิดลิขสิทธิ์มีอยู่ 2 ประเภทคือ

5.1.1 การละเมิดลิขสิทธิ์โดยตรงหรือขั้นต้น (Primary Infringement) คือการกระทำแก่งานอันมีลิขสิทธิ์โดยตรงมุ่งคุ้มครองลิขสิทธิ์ในงานพื้นฐานได้แก่ งานวรรณกรรมซึ่งรวมถึงงานนิพนธ์ทุกอย่างงานดนตรีกรรมงานนาฏกรรมงานอื่นใดในแผนกวรรณคดีแผนกวิทยาศาสตร์หรือแผนกศิลป์ ซึ่งเป็นการคุ้มครองสิทธิในการทำซ้ำหรือดัดแปลงและสิทธิในการเผยแพร่ต่อสาธารณชน

5.1.2 การละเมิดลิขสิทธิ์โดยอ้อมหรือขั้นรอง (Secondary Infringement) เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์โดยอ้อมคือการกระทำแก่งานอันมีการละเมิดลิขสิทธิ์มาแล้ว หมายถึงการที่ผู้กระทำละเมิดรู้อยู่แล้วหรือจะรู้ว่างานนั้นเป็นงานละเมิดลิขสิทธิ์แล้ว ยังนำออกไปขายแจกจ่าย เผยแพร่ต่อสาธารณชนหรือส่งงานเข้ามาภายในประเทศ

5.2 การถูกจับกุมการละเมิดลิขสิทธิ์กรณีถูกจับกุม มีข้อพิจารณา ดังนี้

1) กรณีถูกดำเนินคดีอาญา ผู้ถูกจับย่อมมีสิทธิตามกฎหมายที่จะขอตรวจดูเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำใด ๆ อันกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของตนเอง

2) การค้นในที่รโหฐานจะต้องมีคำสั่งหรือหมายศาล มาแสดงก่อนจึงจะทำการค้น

3) ของกลางในคดีละเมิดลิขสิทธิ์ที่ถูกยึดหรืออายัด คือ เครื่องมือหรืออุปกรณ์ที่ใช้ในการกระทำความผิดเท่านั้น เช่น คอมพิวเตอร์ที่บันทึกเพลงละเมิดลิขสิทธิ์ เป็นต้น

4) กรณีตกเป็นผู้ต้องหาโดยไม่มีสิทธิ์ดังนี้คือ สิทธิพบและปรึกษาผู้ที่จะเป็นทนายความสองต่อสอง สิทธิได้รับการเยี่ยมตามสมควรสิทธิได้รับการรักษาพยาบาลโดยเร็วเมื่อเกิดอาการเจ็บป่วยสิทธิขอทราบข้อกล่าวหาในการกระทำความผิด เนื่องจากบุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับการความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกันโดยไม่เลือกปฏิบัติ

5) การประกันตัวผู้ต้องหา หลักฐานที่ต้องนำมาใช้ในการประกันตัวผู้ต้องหา คือ โฉนด ที่ดิน เงินสด หรือบุคคลที่เป็นข้าราชการพลเรือนตำแหน่งระดับ 6 ขึ้นไป กรณีนี้คณะรัฐมนตรีได้มีมติ เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2546 ให้ถือปฏิบัติห้ามไม่ให้ข้าราชการประกันตัวผู้ต้องหาในคดีละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา

6. การใช้งานลิขสิทธิ์ในการเรียนการสอนดนตรี

6.1 ลักษณะการใช้งานลิขสิทธิ์ในการเรียนการสอน

ในการวิจัยหรือศึกษาอาจมีการทำซ้ำงานวรรณกรรม เช่น บทความ ข้อความจากหนังสือ หรืองานศิลปกรรม (เช่น รูปภาพ) จากงานอันมีลิขสิทธิ์ของบุคคลอื่นเพื่อประโยชน์ในการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมความก้าวหน้าทางการศึกษากฎหมายจึงกำหนดข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์เพื่อประโยชน์ในการเรียนการสอนได้ตามสมควร เช่น การทำซ้ำ ดัดแปลง บางส่วนของงาน หรือตัดทอน หรือทำบทสรุปโดยผู้สอนหรือสถาบันศึกษา เพื่อประโยชน์ในการเรียนการสอน หรือนำงานนั้นมาใช้เป็นส่วนหนึ่งในการถามและตอบในการสอบการมีข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์เฉพาะผู้สอนและผู้เรียนตามมาตรา 32 และ มาตรา 33 ไม่รวมถึงข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ที่กฎหมายอนุญาตให้บรรณารักษ์ห้องสมุดกระทำการแก่งานอันมีลิขสิทธิ์โดยไม่ถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ตามมาตรา 34

6.2 ข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 32 มาตรา 33 และมาตรา 34 กำหนดข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ไว้หลายประการ เช่น

1) การวิจัยหรือศึกษางานอันมิใช่การกระทำเพื่อหากำไร เช่น ผู้เรียนนำบทความ มาทำสำเนาเพื่อทำแบบฝึกหัดในการศึกษา

2) การทำซ้ำ ดัดแปลง นำออกแสดง หรือทำให้ปรากฏ โดยผู้สอน เพื่อประโยชน์ในการสอนของตน อันมิใช่การกระทำเพื่อหากำไร

3) การทำซ้ำ ดัดแปลงบางส่วนของงาน หรือตัดทอน หรือทำบทสรุปโดยผู้สอน หรือสถาบันศึกษา เพื่อแจกจ่ายหรือจำหน่ายแก่ผู้เรียนในชั้นเรียนหรือในสถาบันศึกษา โดยมิใช่การกระทำเพื่อหากำไร เช่น อาจารย์อ่านสำเนาโน้ตเพลงสตาร์วอร์ มาให้นักศึกษาวิเคราะห์บทเพลงในวิชาการประพันธ์เพลง

4) ผู้สอนจัดทำสรุปสาระสำคัญของบทเรียนที่ผ่านมา และแจกจ่ายแก่นักศึกษาจำนวนจำกัดเพื่อใช้อ่านเตรียมการสอบ

5) การนำงานลิขสิทธิ์มาใช้เป็นส่วนหนึ่งในการถามและตอบในการสอบ

6) การกล่าว คัดลอก เลียน หรืออ้างอิงงานบางตอน จากงานลิขสิทธิ์ โดยมีการรับรู้ถึงความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์หรือกล่าวถึงที่มาของงานลิขสิทธิ์ ต้องมีการอ้างที่มาในเชิงอรรถ และ/หรือบรรณานุกรม

การกระทำตามตัวอย่างเหล่านี้ไม่ถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ แต่ต้องอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ของการใช้สิทธิที่เป็นธรรม 2 ประการ คือ ต้องไม่ขัดต่อการแสวงหาประโยชน์จากงานอันมีลิขสิทธิ์ตามปกติของเจ้าของลิขสิทธิ์ และต้องไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิอันชอบด้วยกฎหมายของเจ้าของลิขสิทธิ์เกินสมควร

6.3 เกณฑ์การพิจารณา

เกณฑ์การใช้ลิขสิทธิ์ที่เป็นธรรมในการเรียนการสอน ต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์ในการใช้งานลิขสิทธิ์ทั้งหมด 4 ประการ ประกอบกัน คือ 1) คำนึงถึงวัตถุประสงค์และความเหมาะสมในการใช้งานลิขสิทธิ์ 2) คำนึงถึงลักษณะของงานลิขสิทธิ์ 3) คำนึงถึงปริมาณการใช้งานและสัดส่วนของงาน 4) คำนึงถึงผลกระทบต่อการตลาดหรือมูลค่าของงานลิขสิทธิ์

6.4 ปริมาณการใช้งานลิขสิทธิ์

6.4.1 ภาพยนตร์และโสตทัศนวัสดุ เช่น มิวสิควิดีโอเพลง ซีดีการแสดงดนตรี เป็นต้น

1) การนำออกฉายครูผู้สอนดนตรีนำออกให้นักศึกษาในชั้นเรียนชมได้ไม่จำกัดความยาว และจำนวนครั้ง ภายใต้เงื่อนไขคือ สำเนาที่นำออกฉายต้องเป็นสำเนาที่มีลิขสิทธิ์ถูกต้อง เป็นการนำออกฉายในชั้นเรียนโดยไม่แสวงหากำไร และเป็นการนำออกฉายเพื่อประโยชน์ในการเรียนการสอนโดยตรง

2) การทำสำเนาผู้สอนทำสำเนาทั้งเรื่องที่เป็นต้องใช้เพื่อประโยชน์ในการสอน ณ ขณะนั้นได้ หากได้พยายามใช้วิธีการและมีระยะเวลาอันสมควรแล้ว แต่ไม่สามารถจัดซื้อจัดหาสำเนาภาพยนตร์หรือโสตทัศนวัสดุที่มีลิขสิทธิ์ถูกต้องตามกฎหมายได้ผู้เรียนทำสำเนาภาพยนตร์หรือโสตทัศนวัสดุเพื่อใช้ในการศึกษาได้ไม่เกินร้อยละ 10 หรือ 3 นาที ของแต่ละผลงาน (แล้วแต่ว่าจำนวนใดน้อยกว่ากัน) ทั้งนี้ภาพยนตร์หรือโสตทัศนวัสดุที่ใช้ในการจัดทำสำเนานั้นต้องมีลิขสิทธิ์ถูกต้องตามกฎหมาย

6.4.2 งานแพร่เสียงแพร่ภาพ เช่น รายการวิทยุ/โทรทัศน์ เป็นต้น ผู้สอนทำสำเนาและฉายงานแพร่เสียงแพร่ภาพหรือเทปบันทึกภาพงานเพื่อการเรียนการสอนได้โดยสถาบันศึกษาใช้เทปบันทึกภาพงานดังกล่าวได้ในระยะเวลาหนึ่งปีการศึกษาหรือสามภาคเรียน

6.4.3 ดนตรีกรรม

1) ผู้สอนสามารถทำสำเนางานดนตรีได้ในกรณี
ดังนี้

กรณีที่ 1 ผู้สอนทำสำเนาในกรณีเร่งด่วน
เนื่องจากไม่สามารถซื้อสำเนาที่มีลิขสิทธิ์มาใช้ได้ทันการแสดงที่จะมีขึ้น
ทั้งนี้จะต้องจัดซื้อสำเนาที่มีลิขสิทธิ์มาใช้ทันทีที่ทำได้

กรณีที่ 2 ผู้สอนทำสำเนาหนึ่งชุดหรือหลาย
ชุด จากตอนใดตอนหนึ่งของงาน (excerpts of works) เพื่อการศึกษา ไม่ใช่
เพื่อนำออกแสดง ทั้งนี้ต้องไม่เกินร้อยละ 10 ของแต่ละงาน และไม่เกิน 1
สำเนา ต่อผู้เรียน 1 คน

กรณีที่ 3 ผู้สอนทำสำเนาสิ่งบันทึกเสียงงาน
เพลง เช่น แถบบันทึกเสียง หรือซีดี จำนวน 1 ชุดโดยสำเนาจากสิ่งบันทึก
เสียงที่มีลิขสิทธิ์ถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งผู้สอนหรือสถาบันศึกษานั้นเป็น
เจ้าของกรรมสิทธิ์งานสิ่งบันทึกเสียงดังกล่าว เพื่อจัดทำเป็นแบบฝึกหัดสำหรับ
การร้องการฟังหรือเพื่อใช้ในการเรียนการสอน

2) การดัดแปลงงานดนตรีผู้สอนสามารถดัดแปลง
สำเนางานเพื่อประโยชน์ในการเรียนการสอนได้ แต่จะดัดแปลงคุณลักษณะ
สำคัญของงาน รวมถึงเนื้อร้องไม่ได้

3) การบันทึกงานดนตรี ผู้สอนสามารถบันทึก
การแสดงดนตรีของผู้เรียน ซึ่งใช้ดนตรีกรรมอันมีลิขสิทธิ์ได้จำนวน 1 ชุดไว้
เพื่อการฝึกซ้อมหรือการประเมินผลโดยผู้สอนหรือสถาบันศึกษาเก็บรักษา
บันทึกการแสดงนั้นไว้

6.4.4 รูปภาพและภาพถ่ายงานดนตรี

1) ใช้ได้น้อย 1 ภาพแต่ไม่เกิน 5 ภาพ ต่อผู้สร้างสรรค์ 1 ราย หรือ ร้อยละ 10 ของจำนวนภาพของผู้สร้างสรรค์ 1 ราย (แล้วแต่ว่าจำนวนใดน้อยกว่ากัน)

2) ผู้สอนและผู้เรียนดาวน์โหลดภาพจากอินเทอร์เน็ต เพื่อใช้ในการศึกษาได้ในปริมาณเท่ากับข้อที่ผ่านมาแต่จะอัปโหลดงานนั้นกลับขึ้นบนอินเทอร์เน็ตไม่ได้ หากไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์

6.4.5 วรรณกรรมและสิ่งพิมพ์ทางดนตรี

1) การทำสำเนา 1 ชุด สำหรับผู้สอนเพื่อใช้ในการสอน หรือเตรียมการสอนหรือเพื่อใช้ในการวิจัยได้คือ 1 บท (chapter) จากหนังสือ 1 เล่มบทความ (article) 1 บทจากนิตยสาร/วารสารหรือหนังสือพิมพ์เรื่องสั้น (short story) หรือเรียงความขนาดสั้น (short essay) 1 เรื่องบทกวีขนาดสั้น (short poem) 1 บทไม่ว่าจะนำมาจากงานรวบรวมหรือไม่ก็ตาม แผนภูมิ (chart) กราฟ (graph) แผนผัง (diagram) ภาพวาด (painting) ภาพลายเส้น (drawing) การ์ตูน (cartoon) รูปภาพ (picture) หรือภาพประกอบหนังสือ (illustration) จากหนังสือ นิตยสาร/วารสาร หรือหนังสือพิมพ์ จำนวน 1 ภาพ

2) การทำสำเนาจำนวนมากเพื่อใช้ในห้องเรียนทำได้ไม่เกิน 1 ชุดต่อนักเรียน 1 คน โดยผู้สอนเพื่อใช้ในการสอนหรือการอภิปรายในห้องเรียน โดยสำเนาที่ทำขึ้นจะต้องไม่ยาวจนเกินไป และต้องมีการระบุรับรู้ความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ไว้ในสำเนาทุกฉบับด้วย

สิ่งที่สำคัญคือการนำงานลิขสิทธิ์มาใช้ในการเรียนการสอนจะต้องแสดงความรับรู้ความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ โดยต้องแจ้งให้ทราบชื่อเจ้าของลิขสิทธิ์ และ/หรือผู้สร้างสรรค์ ชื่อผลงาน และ/หรือแหล่งที่มา

7. การละเมิดลิขสิทธิ์ในการเขียนผลงานทางวิชาการทางดนตรี

7.1 การนำภาพมาประกอบการเขียน

ผู้เขียนงานดนตรี จะนำภาพที่ดาวน์โหลดภาพจากอินเทอร์เน็ต หรือนำมาจากหนังสืออื่นมาใช้ประกอบการเขียนผลงานทางวิชาการต้องพิจารณาว่าภาพมีลิขสิทธิ์หรือไม่ ต้องพิจารณาว่า เป็นภาพที่มีการถ่ายโดยไม่ได้มีการสร้างสรรค์ใดๆ ภาพนั้นก็ไม่มีลิขสิทธิ์ เช่น ภาพวงโยธวาทิต เดินนำขบวนนักกีฬาของโรงเรียน ภาพนักดนตรียืนเล่นดนตรีตามที่สาธารณะ แต่ถ้าภาพนั้นเกิดจากการใช้ความรู้ความสามารถในการสร้างสรรค์ เช่น ผู้ถ่ายได้ใช้ความพยายามอดทนเฝ้ารอถ่ายภาพ หรือมีการจัดแสงไฟ หรือ ตกแต่งภาพภาพนั้นจะเป็นภาพที่มีลิขสิทธิ์

7.2 การนำภาพเขียนที่เขียนในขณะที่เป็นลูกจ้างบริษัทมาประกอบการเขียนตำราของผู้วาดภาพ

ในกรณีที่ศิลปินดนตรีได้เป็นลูกจ้างบริษัทและได้เขียนภาพงานดนตรีในฐานะลูกจ้างบริษัท และต่อมาอยากนำภาพที่เขียนขึ้นมาประกอบหนังสือตำราของตนเอง สามารถทำได้/ไม่ได้ คือ กรณีที่เป็นลูกจ้างบริษัท ถือว่าเป็นกรณีจ้างแรงงาน ให้พิจารณาจากสัญญาจ้างแรงงานหรือข้อตกลงที่เป็นลายลักษณ์อักษร ได้ตกลงกันไว้หรือไม่ว่าให้ลิขสิทธิ์เป็นของบริษัท ถ้าตกลงกันไว้เช่นนั้น ก็ต้องให้เป็นไปตามข้อตกลง ผู้เขียนภาพงานดนตรีไม่มีสิทธิ์นำภาพนั้นไปประกอบการเขียนหนังสือตำราของตนเอง เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากบริษัทเสียก่อนแต่ในกรณีที่ไม่มีกรตกลงไว้ในสัญญาจ้างหรือตกลงเป็นหนังสือลิขสิทธิ์ในภาพงานดนตรีนั้น ย่อมเป็นของผู้เขียนภาพ (ผู้สร้างสรรค์) จึงมีสิทธิที่จะนำภาพไปประกอบการเขียนหนังสือตำราได้

7.3 การนำรูปหน้าเว็บเพจมาประกอบการเขียนตำรา

การนำหน้าเว็บเพจทางดนตรีมาประกอบการเขียนหนังสือ ต้องได้รับการอนุญาตจากเจ้าของเว็บเพจ หากนำมาโดยไม่ได้รับอนุญาตย่อม

เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ เพราะการจัดทำเว็บไซต์เพื่อบริการสร้างสรรค์ใช้ความสามารถดังนั้นก็ถือว่ามีลิขสิทธิ์ และการนำเว็บไซต์อันมีลิขสิทธิ์มาดัดแปลงก็ต้องขออนุญาตเจ้าของเว็บไซต์ด้วยเช่นกัน

7.4 การนำหนังสือสิ่งพิมพ์หรือบทความทางดนตรีของบุคคลอื่นเข้าสู่ระบบเว็บไซต์ของคณะ ในมหาวิทยาลัย เพื่อให้นักศึกษาศึกษา

ถือเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ แม้จะเป็นการกระทำเพื่อประโยชน์ในการศึกษาและไม่มีการแสวงหากำไร แต่การกระทำดังกล่าวย่อมทำให้หนังสือหรือบทความนั้นไม่อาจจำหน่ายได้ อันเป็นการขัดต่อการแสวงหาประโยชน์จากงานอันมีลิขสิทธิ์ เพราะนักศึกษาจะเข้าไปอ่านจากเว็บไซต์ จึงถือว่าการกระทำนี้เป็นการกระทำความผิดของเจ้าของลิขสิทธิ์จึงเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์

7.5 การนำวิทยานิพนธ์ของตนเองมาเป็นส่วนหนึ่งของตำรา

ต้องพิจารณาว่าลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์เป็นของใครระหว่างผู้เขียนวิทยานิพนธ์กับมหาวิทยาลัย ถ้าลิขสิทธิ์เป็นของผู้เขียนวิทยานิพนธ์ย่อมนำวิทยานิพนธ์มาเป็นส่วนหนึ่งของตำราของตนได้โดยไม่ต้องขออนุญาตใคร แต่หากลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยที่ให้ปริญญาในการทำวิทยานิพนธ์นั้น ผู้เขียนก็ต้องขออนุญาตก่อนนำวิทยานิพนธ์มาเป็นส่วนหนึ่งของตำราของตนเอง โดยปกติหน้าปกของวิทยานิพนธ์จะมีข้อความเช่น “ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม” ถึงแม้จะเขียนเช่นนั้นลิขสิทธิ์ก็ยังเป็นนักศึกษาที่เขียนวิทยานิพนธ์ เพราะในการเขียนวิทยานิพนธ์นั้น ผู้เขียนไม่ได้รับจ้างมหาวิทยาลัย และการเขียนวิทยานิพนธ์เป็นการใช้ความรู้ความสามารถของนักศึกษาสร้างสรรค์ขึ้น จึงถือว่าลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์เป็นของผู้เขียนวิทยานิพนธ์ ไม่ใช่ของมหาวิทยาลัยที่ให้ปริญญาผู้เขียนย่อมนำมาเป็นส่วนหนึ่งในตำราของตนได้ ไม่เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์

7.6 การนำข้อมูลจากหน่วยงานของรัฐมาใช้ประกอบการเขียนตำรา

ข้อมูลที่หน่วยงานของรัฐจัดทำขึ้น ที่มีลักษณะเป็นการสร้างสรรค์ขึ้น หน่วยงานของรัฐย่อมเป็นผู้มีลิขสิทธิ์ การนำข้อมูลนั้นมาใช้ประโยชน์การเขียนต้องมีปริมาณที่ไม่มากเกินไปจนสมควรมาประกอบการเขียนตำราโดยมีการรับรู้ถึงความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในข้อมูลนั้นโดยการอ้างอิงการไม่อ้างอิงถือได้ว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์หากนำข้อมูลมาประกอบการเรียนตำรามากเกินไป เช่น ข้อมูลหน่วยงานรัฐมี 90 หน้า และนำมาเขียนตำราของตนเองรวมเป็น 100 หน้า เพิ่มขึ้นเพียง 10 หน้า ลักษณะเช่นนี้ถือว่าการละเมิดลิขสิทธิ์ด้วย

7.7 การนำบทความของตนเองที่เขียนลงหนังสือพิมพ์ นิตยสาร รวมเป็นหนังสือ

สามารถทำได้/ไม่ได้ แบ่งเป็น 2 กรณี คือ

กรณีแรก การเขียนบทความนั้นมีการว่าจ้างจากวารสาร และมีการจ่ายค่าจ้างในจำนวนมากพอควร จะเข้าข่ายเป็นจ้างทำของ ลิขสิทธิ์ในบทความจึงเป็นของวารสาร ผู้เขียนไม่มีสิทธิในการนำมารวมพิมพ์เป็นหนังสือ เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากวารสาร

กรณีที่ 2 การเขียนบทความนั้นไม่มีการตกลงว่าจ้าง แต่เป็นการที่ผู้เขียนเขียนเผยแพร่ในวารสารโดยไม่มีการจ่ายค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ ในบทความนี้เป็นของผู้เขียนในฐานะที่เป็นผู้สร้างสรรค์ผลงาน แต่ในบางกรณีวารสารมีการจ่ายค่าตอบแทนเพียงเล็กน้อย ตอบแทนในการนำบทความลงพิมพ์ในครั้งนั้น ไม่ใช่การตอบแทนการซื้อลิขสิทธิ์ บทความก็ยังคงเป็นของผู้เขียนบทความ สามารถนำมารวมพิมพ์เป็นหนังสือของตนเองได้

สรุปอภิปรายผล

ในการศึกษารวบรวมข้อมูลด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับลิขสิทธิ์ จะพบว่า กฎหมายได้ถือกำเนิดขึ้นเพื่อทำให้เกิดความเป็นธรรมกับผู้สร้างสรรค์ผลงาน และสร้างให้เกิดผลในทางเศรษฐกิจด้วย เพื่อให้เกิดการใช้งานอันมีลิขสิทธิ์อย่างเป็นธรรมกฎหมายลิขสิทธิ์มีข้อกำหนด แนวปฏิบัติ ข้อยกเว้น และบทลงโทษ ต่อผู้ละเมิดผลงานอันมีลิขสิทธิ์ทั้งในทางแพ่งและทางอาญา ซึ่งเราจะเห็นได้ว่าในสังคมไทยในปัจจุบันก็เกิดปัญหาการละเมิดผลงานอย่างหลากหลาย เช่น กรณีการละเมิดผลงานของวงลาบานูน ในปัจจุบัน ที่เกิดปัญหาการใช้ผลงานอันมีลิขสิทธิ์โดยไม่ได้รับความยินยอมจากเจ้าของกรรมสิทธิ์ หรือกรณีนี้กรรองพีสะเดิด ร้องเพลงของตนเองที่เคยร้องในสมัยอยู่ในค่ายเพลงแล้วถูกจับตามที่เป็นข่าว หรือแม้กระทั่งข่าว การจับกุมร้านอาหาร ร้านคาราโอเกะ ที่เปิดเพลงอันมีลิขสิทธิ์โดยไม่ขออนุญาต เป็นต้น

การทราบถึงข้อกฎหมายลิขสิทธิ์ จะเป็นแนวทางที่จะทำให้เกิดการใช้ผลงานอันมีลิขสิทธิ์ได้อย่างเป็นธรรม และเป็นแนวปฏิบัติให้กับผู้เกี่ยวข้อง ในทุกวงการอาชีพได้รู้ถึงการคุ้มครองและบทลงโทษ ซึ่งในมหาวิทยาลัยของไทยที่เปิดการเรียนการสอนทางดนตรีก็มีการใช้ผลงานสร้างสรรค์เพื่อกระบวนการเรียนของนักศึกษาและการสอนของอาจารย์ รวมทั้งเพื่อกิจกรรมต่าง ๆ ทางดนตรี การกระทำบางอย่างอาจกระทบถึงสิทธิ์ของผู้สร้างสรรค์ผลงาน แต่กฎหมายก็ให้ข้อยกเว้นบางประการที่สามารถทำได้ โดยยึดหลักเพื่อการศึกษาวิจัย โดยไม่หวังผลประโยชน์เชิงเศรษฐกิจในการใช้ผลงานสร้างสรรค์นั้น ๆ ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าหลักกฎหมายลิขสิทธิ์ที่นำเสนอมานี้จะประโยชน์ต่อผู้เกี่ยวข้องทางดนตรีในมหาวิทยาลัยของไทยได้ใช้ประโยชน์ต่อไป

บรรณานุกรม

กรมทรัพย์สินทางปัญญากระทรวงพาณิชย์. **ความรู้ลิขสิทธิ์ลิขสิทธิ์คืออะไร.**

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2544.

กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์. **คู่มือการใช้งานลิขสิทธิ์ที่เป็น
ธรรมในการเรียนการสอน.** เข้าถึงได้จาก :www.ipthailand.go.th

กัญญา บุญเกียรติ. **การคัดลอกงานวิชาการและวรรณกรรม (Plagiarism).**

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554.

ชัยเกษม นิติสิริและคณะ. “ลิขสิทธิ์ในงานวิทยานพนธ์.” ใน **บทบัญญัติ. 54,**
4 (เดือนธันวาคม 2541).

อิชชัยศุภผลศิริ. **กฎหมายลิขสิทธิ์.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2544.

ธนิต ชังถาวร และเฉลิมชัย กักเกียรติกุล. **การจัดการด้านทรัพย์สินทาง
ปัญญา (Intellectual Property), การจัดการนวัตกรรมสำหรับ
ผู้บริหาร.** กรุงเทพฯ: สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติกระทรวง
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2549.

ปรีชา ช่างขวัญยืน (บรรณาธิการ). **เทคนิคการเขียนและผลิตตำรา.**

พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2548.

วิธ ตังสมิตร. “การศึกษาหรือวิจัยอันเป็นข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์.”

ใน **บทบัญญัติ. 57,1** (มีนาคม 2544).

มานิตย์ จุมปา. **เขียนผลงานทางวิชาการอย่างไรไม่ละเมิดลิขสิทธิ์และ
ไม่ลักลอกผลงาน.** พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2558.

อรพรรณ พันธุ์พัฒนา. **คำอธิบายกฎหมายลิขสิทธิ์.** พิมพ์ครั้งที่ 6.

กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2557.

การตั้งชื่อวัดในอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์
Temple Naming in Muang Nakhonsawan District,
Nakhonsawan

ศุภชัย เอ็มแย้ม*

เพชร เพชรพิฑูรย์รัตน์*

* นักศึกษาศาสาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่องนี้ศึกษาการตั้งชื่อวัดในอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของชื่อวัด และลักษณะภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อวัด โดยเก็บข้อมูลจากการสุ่มชื่อวัดจาก ตำบลต่าง ๆ ในเขตอำเภอเมืองนครสวรรค์ จำนวน 17 ตำบล ตำบลละ 2 วัด ยกเว้นตำบลบึงเสนาทมิเพียงหนึ่งวัด รวมข้อมูลทั้งสิ้น 33 วัด

ผลการศึกษาประวัติความเป็นมาของการตั้งชื่อวัดแบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ 1. ตั้งตามชื่อ นามสกุล หรือตำแหน่งของบุคคลที่เกี่ยวข้องในการสร้างวัด 2. ตั้งตามสภาพแวดล้อมของบริเวณวัดหรือสิ่งที่มีอยู่ในวัด 3. ตั้งตามตำแหน่งที่อยู่หรือชื่อตำบลที่วัดนั้นตั้งอยู่ 4. ตั้งตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น 5. ไม่พบประวัติหรือที่มาในการตั้งชื่อวัดในปัจจุบันการตั้งชื่อวัดที่พบมากที่สุด คือ ชื่อวัดที่ตั้งตามตำแหน่งที่อยู่หรือชื่อตำบลที่วัดนั้นตั้งอยู่ ส่วนการตั้งชื่อวัดที่พบน้อยที่สุด คือ การตั้งตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

นอกจากนี้ผลการศึกษาการตั้งชื่อวัด ยังพบว่าลักษณะภาษาในการตั้งชื่อวัดแบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ 1. ชื่อวัดที่มีที่มาจากคำภาษาไทย 2. ชื่อวัดที่มีที่มาจากคำภาษาบาลีสันสกฤต 3. ชื่อวัดที่มีที่มาจากคำภาษาไทย + คำภาษาบาลีสันสกฤต 4. ชื่อวัดที่มีที่มาจากคำภาษาไทย + คำภาษาเขมร 5. ชื่อวัดที่มีที่มาจากคำภาษาไทย + คำภาษามลายู กลุ่มลักษณะภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อวัดที่พบมากที่สุด คือ คำภาษาไทย และกลุ่มลักษณะภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อวัดที่พบน้อยที่สุด คือ คำภาษาไทย + คำภาษาเขมร

และจากการศึกษาจำนวนพยางค์ในการตั้งชื่อวัดพบว่า แบ่งออกเป็น 6 กลุ่ม ได้แก่ จำนวนหนึ่งพยางค์ จำนวนสองพยางค์ จำนวนสามพยางค์ จำนวนสี่พยางค์ จำนวนห้าพยางค์ และจำนวนหกพยางค์ ซึ่งกลุ่มจำนวน

พยางค์ในการตั้งชื่อวัดที่มีจำนวนมากที่สุด คือ จำนวนสองพยางค์และกลุ่ม
จำนวนพยางค์ในการตั้งชื่อวัดที่มีจำนวนน้อยที่สุด คือ จำนวนหนึ่งพยางค์
และจำนวนหกพยางค์

คำสำคัญ : การตั้งชื่อวัด, นครสวรรค์

Abstract

This research is aimed to study the temple naming in Muang Nakhonsawan district, Nakhonsawan which is connected to the culture, environment and language. The research was focusing on the background history of the temples' name and the language characteristic in temple naming. Muang Nakhonsawan district is divided into 17 sub-districts wherein 2 temples in each sub-district were chosen except Buang Se-Hnad which has only 1 temple, altogether as 33 temples. The information was gathered from religious documents along with the interview of people in the local community.

The study of background history of the temple's name found that the naming can be separated into 5 categories; 1. Naming after person's first name, family name or position of that person who related to the temple's contribution. 2. Naming after any specific environment surrounded or located in the temple. 3. Naming after the temple's location or the sub-district's name where that temple is located. 4. Naming after an incident. 5. No history background found. The category mostly found is the naming after the temple's location or the sub-district's name where that temple is located, and naming after an incident is the least found category.

Moreover, the study also found that the language characteristic in temple's naming can be divided into 5 categories; 1. The Thai language temple's name 2. The Pali – Sanskrit language temple's name 3. The Thai combined with Pali – Sanskrit language temple's name 4. The Thai combined with Khmer language temple's name 5. The Thai combined with Malay language temple's name. The category mostly found is the Thai language temple's name and Thai combined with Khmer language is the least found category.

After the study of the number of syllables in temple naming, the researcher found that it can be divided into 6 categories which are 1 syllable, 2 syllables, 3 syllables, 4 syllables, 5 syllables and 6 syllables. The 2 syllables temple naming is the most found category while the least found are 1 syllable and 6 syllables.

Keyword: Temple naming, Nakhonsawan

บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นศูนย์รวมจิตใจของสังคมไทย มีพระสงฆ์เป็นผู้นำทางจิตใจของประชาชน เป็นศูนย์กลางของความเคารพศรัทธาของพุทธศาสนิกชน ให้คนไทยประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในศีลธรรมอันดีงามนอกจากนี้ วัดยังเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่เป็นสถานที่สำคัญของการอบรมสั่งสอนจริยธรรม โดยสมัยโบราณนั้นชาวไทยที่ประพฤติปฏิบัติศาสนกิจโดยสม่ำเสมอจะอาศัยวัดเป็นที่ชุมนุมแลกเปลี่ยนสื่อสารความคิดซึ่งกันและกันในโอกาสต่าง ๆ เช่น ฟังเทศน์ ทำบุญตักบาตร ถือนิเวศน์ เป็นต้น วิถีชีวิตของคนในอดีตจึงมีความผูกพันกับวัดอย่างแน่นแฟ้น แต่เมื่อความเจริญทางตะวันตก เข้าสู่สังคมไทย วัดจึงมีสถานะที่เปลี่ยนแปลงออกไปและไม่เป็นศูนย์กลางชุมชนอีกต่อไป เช่นปัจจุบัน เด็กนักเรียนก็ไปเรียนที่โรงเรียนแทนการเรียนที่วัด สิ่งเหล่านี้ก็เป็นภาพสะท้อนของสังคมว่าวัดนั้นมิบทบาทที่ลดลง(นฤมล ตุงคะโหด,2547: 1)

วัดอาวาส หรือ อารามนั้น คือคำเรียกศาสนสถานของศาสนาพุทธในประเทศไทย พม่า กัมพูชา และลาว เป็นที่อยู่ของภิกษุ ใช้ประกอบพิธีกรรมของทางศาสนา ภายในวัดมีวิหาร อุโบสถ ศาลาการเปรียญ กุฏิ เเมรุ ซึ่งใช้สำหรับประกอบศาสนพิธีต่าง ๆ เช่น การเวียนเทียน การสวดมนต์ การทำสังฆกรรมของพระสงฆ์ เป็นต้น โดยส่วนใหญ่นิยมแบ่งเขตภายในวัดออกเป็นสองส่วนคือ พุทธาวาส และสังฆาวาส โดยส่วนพุทธาวาสจะเป็นที่ตั้งของสถูปเจดีย์ อุโบสถ สถานที่ประกอบกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา และส่วนสังฆาวาสจะเป็นส่วนกุฏิสงฆ์สำหรับภิกษุสามเณรจำพรรษา และในปัจจุบันแทบทุกวัดจะเพิ่มส่วนฌาปนสถานเข้าไปด้วย เพื่อประโยชน์ในด้านการประกอบพิธีทางศาสนาของชุมชน เช่น การฌาปนกิจศพ เป็นต้น (ธรรมรัตน์ แววศรี,2555: ออนไลน์)

จังหวัดนครสวรรค์ มีวัดรวมกันทั้งสิ้น 651 วัด (วิกิพีเดีย, 2560: ออนไลน์) การตั้งชื่อวัดของชาวบ้านภายในชุมชน เมื่อแรกสร้างนี้ โดยมากมักตั้งชื่อเกี่ยวกับสิ่งที่เกี่ยวข้องกับวัดและให้เข้าใจง่าย มีความหมายตรงตัว มีการตั้งชื่อวัดตามชื่อชุมชน เช่น วัดวังไผ่ วัดกลางแดดในเวลาต่อมาบางวัดได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์ และมีการเปลี่ยนแปลงชื่อ ชื่อใหม่ของวัดเปลี่ยนไปใช้คำบาลีสันสกฤตมากขึ้น เช่น วัดตลิ่งชัน เปลี่ยนชื่อวัดเป็น วัดพรหมจริยาวาส วัดกบ เปลี่ยนเป็น วัดวรนาถบรรพต โดยคำว่า วรนาถ ในภาษาบาลีสันสกฤต แปลว่า ที่พึ่งอันประเสริฐ จะเห็นได้ว่าการตั้งชื่อใหม่นี้ เป็นความพยายามในการสรรหาถ้อยคำให้มีความไพเราะ เพื่อแสดงออกถึงความเลื่อมใสศรัทธาที่มีต่อวัด และยังสะท้อนลักษณะการใช้ภาษาของคนในสังคม

ผู้วิจัยสนใจศึกษาวัดในอำเภอเมืองนครสวรรค์ ซึ่งอำเภอเมืองนครสวรรค์แบ่งเขตการปกครอง ออกเป็น 17 ตำบล ได้แก่ตำบลปากน้ำโพ ตำบลกลางแดด ตำบลเกรียงไกร ตำบลแควใหญ่ ตำบลตะเคียนเลื่อน ตำบลนครสวรรค์ออก ตำบลนครสวรรค์ตก ตำบลบางพระหลวง ตำบลบางม่วง ตำบลบ้านมะเกลือ ตำบลบ้านแก่ง ตำบลพระนอน ตำบลวัดไพร ตำบลหนองกรด ตำบลหนองกระโดน ตำบลหนองปลิง และตำบลบึงเสนาท โดยผู้วิจัยเลือกมาศึกษา ตำบลละ 2 วัด ยกเว้นตำบลบึงเสนาทซึ่งมีวัดเพียงวัดเดียว รวมทั้งสิ้น 33 วัด เพื่อที่จะทราบถึงประวัติความเป็นมาของการตั้งชื่อวัด และลักษณะของภาษาในการตั้งชื่อวัด เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจศึกษาค้นคว้าต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของการตั้งชื่อวัดในอำเภอเมืองนครสวรรค์จังหวัดนครสวรรค์

2. เพื่อศึกษาลักษณะของภาษาในการตั้งชื่อวัดในอำเภอเมือง นครสวรรค์จังหวัดนครสวรรค์

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1.1 ศึกษาจากหนังสือ“ประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร” เล่มที่ 6 ของกรมศาสนา ศึกษาจากวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การตั้งชื่อวัดในพุทธศาสนาใน กรุงเทพมหานคร” และวิทยานิพนธ์เรื่อง “การปรับเปลี่ยนชื่อวัดในจังหวัด ร้อยเอ็ด” สำหรับการเก็บข้อมูลภาคสนามนั้น ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์จากการสอบถาม โดยผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ เจ้าอาวาส และพระภิกษุภายในวัด การสอบถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์นี้ เป็นการสอบถามประเภทคำถามแบบเปิด คือ ผู้ให้สัมภาษณ์สามารถตอบคำถามได้ทั้งในลักษณะที่เป็นข้อเท็จจริง เช่น ประวัติความเป็นมา ชื่อเดิมของวัด ปีที่ตั้งวัด เป็นต้น

1.2 กำหนดขอบเขตของการวิจัย ได้แก่วัดในอำเภอเมือง นครสวรรค์ แบ่งเขตการปกครอง เป็น 17 ตำบล ได้แก่ ตำบลปากน้ำโพ ตำบลกลางแดด ตำบลเกรียงไกร ตำบลแควใหญ่ ตำบลตะเคียนเลื่อน ตำบลนครสวรรค์ออก ตำบลนครสวรรค์ตก ตำบลบางพระหลวง ตำบลบางม่วง ตำบลบ้านมะเกลือ ตำบลบ้านแก่ง ตำบลพระนอน ตำบลวัดไทร ตำบลหนองกรด ตำบลหนองกระโดน ตำบลหนองปลิง และตำบลบึงเสนาทเลือกศึกษา ตำบลละ 2 วัด ยกเว้นตำบลบึงเสนาท ซึ่งมีเพียงวัดเดียว รวมทั้งสิ้น 33 วัด

อนึ่ง บางวัดในอำเภอเมืองนครสวรรค์ มีชื่อเดิมของวัดและชื่อวัด ที่ตั้งใหม่ในปัจจุบันผู้วิจัยเลือกชื่อวัดในปัจจุบันมาทำการศึกษา

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

2.1 วิเคราะห์ประวัติความเป็นมาของการตั้งชื่อวัดในอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์

2.2 วิเคราะห์ลักษณะของภาษาในการตั้งชื่อวัดในอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์

3. การนำเสนอข้อมูล

นำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบบทความวิจัย

สรุปผลการวิจัย

1. ประวัติความเป็นมาของการตั้งชื่อวัด

ในการศึกษาการตั้งชื่อวัดนี้เป็นการศึกษารวบรวมชื่อวัดในอำเภอเมืองนครสวรรค์ และนำมาวิเคราะห์เพื่อให้ทราบถึงที่มาของชื่อวัดดังกล่าว โดยพบว่า การตั้งชื่อวัดแบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม ดังต่อไปนี้

1.1 ตั้งตามชื่อบุคคล นามสกุล และตำแหน่งของบุคคลที่เกี่ยวข้องในการสร้างวัด

คนไทยมีความศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง จึงได้สร้างวัดขึ้นและนำชื่อของบุคคลที่สร้างวัด หรือ ตำแหน่ง เพื่อประกาศยกย่องให้เกียรติจากข้อมูลที่ศึกษาได้พบจำนวนทั้งสิ้น 4 วัด

วัดเกตุคีรี

ตั้งอยู่เลขที่ 63 หมู่ 8 บ้านดินสอพอง ตำบลกลางแดด อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ นายเกตุ เลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา จึงถวายที่ดินเพื่อนสร้างวัดซึ่งบริเวณนั้นติดกับภูเขา จึงนำชื่อนายเกตุ ผู้ถวายที่ดินมาตั้งเป็นชื่อวัดจนถึงปัจจุบัน

วัดเกรียงไกรกลาง

ตั้งอยู่เลขที่ 1 หมู่ 5 บ้านเกรียงไกร ตำบลเกรียงไกร อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ เดิมเรียกว่า วัดเชียงกาย ได้เปลี่ยนมาเป็นวัดปากน้ำ และเปลี่ยนเป็น วัดใหญ่ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 เสด็จพระราชดำเนินทางชลมารคได้พระราชทานชื่อวัดใหม่ว่า วัดคงคาราม ต่อมานายทัพ สุวรรณกนิษฐ กำนันในสมัยนั้นได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ เป็น ขุนเกรียงไกรกำหราบพาล และขุนเกรียงไกรกำหราบพาล ได้เปลี่ยนชื่อวัดตามบรรดาศักดิ์ของตน ชื่อวัดจึงเปลี่ยนเป็น วัดเกรียงไกรกลาง

วัดเกรียงไกรเหนือ

ตั้งอยู่เลขที่ 1 หมู่ 10 บ้านท่าดินแดง ตำบลเกรียงไกร อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์เดิมชื่อว่า วัดบึงบอระเพ็ด เพราะวัดอยู่ในเขตบึงบอระเพ็ด ต่อมาทางราชการให้ประชาชนอพยพออกจากบึงบอระเพ็ดเพื่อให้บึงบอระเพ็ดไว้สำหรับกักเก็บน้ำ และสงวนรักษาพันธุ์สัตว์น้ำประชาชนจึงอพยพไปอยู่บ้านท่าดินแดง วัดก็ได้ย้ายออกเช่นกัน ต่อมาในปี พ.ศ. 2471 ได้มีการเปลี่ยนชื่อวัดตามบรรดาศักดิ์ ของขุนเกรียงไกรกำหราบพาล และตำแหน่งของวัดที่อยู่ทางทิศเหนือของวัดเกรียงไกรกลางจึงเปลี่ยนชื่อวัดเป็น วัดเกรียงไกรเหนือ

วัดอมรประสิทธิ์

ตั้งอยู่เลขที่ 32 หมู่ 8 บ้านโป่งแดง ตำบลหนองกระโดน อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย จัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2476 ได้รับพระราชวิสุงคามสีมา เมื่อปี พ.ศ. 2476 ซึ่งชื่อวัดได้ตั้งตามชื่อเจ้าอาวาสรูปที่ 2 คือ พระอธิการประสิทธิ์ จึงใช้ชื่อว่า วัดอมรประสิทธิ์ มาจนถึงปัจจุบัน

1.2 ตั้งตามสภาพแวดล้อมบริเวณวัดหรือสิ่งที่มีอยู่ในวัด

คนไทยให้ความสำคัญกับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ของวัด และบริเวณใกล้เคียง และจึงนำชื่อสภาพแวดล้อมเหล่านั้น นำมาตั้งเป็นชื่อวัดจากข้อมูลที่ศึกษาได้พบจำนวนทั้งสิ้น 8 วัด

วัดไทรไต้

ตั้งอยู่เลขที่ 8 ถนนโกสีย์เหนือ ในเขตเทศบาลนคร นครสวรรค์ ตำบลปากน้ำโพ อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ เดิมชื่อ วัดไทรทอง เพราะมีต้นไทรอยู่ในบริเวณวัด ได้ก่อตั้งในพ.ศ. 2350 ต่อมาวัดไทรเหนือก่อตั้งขึ้น จึงได้เปลี่ยนชื่อจากวัดไทรทองไต้ กลายเป็นวัดไทรไต้ เนื่องจากวัดอยู่ทางทิศใต้ของวัดไทรเหนือ

วัดเกาะหงษ์

ตั้งอยู่เลขที่ 21 หมู่ 6 ตำบลตะเคียนเลื่อน อำเภอเมือง นครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ วัดเกาะหงษ์ สร้างขึ้นสมัยกรุงศรีอยุธยา ตอนปลาย พื้นที่ตั้งวัดเป็นที่ราบอยู่ติดริมแม่น้ำเจ้าพระยา เดิมมีนามว่า วัดเกาะ ได้เดิมคำว่า หงษ์ จึงมีชื่อใหม่ว่า วัดเกาะหงษ์ในปีพ.ศ. 2485 เพื่อชื่อวัดจะได้ไม่ซ้ำกับวัดอื่น ซึ่งเดิมพื้นที่บริเวณสร้างวัดสันนิษฐานว่ามีลักษณะเป็นเกาะ วัดจึงได้มีชื่อตามสภาพภูมิประเทศที่ตั้งของวัด

วัดฉิมพลียางโทน

ตั้งอยู่เลขที่ 12 หมู่ 2 ตำบลนครสวรรค์ตก อำเภอเมือง นครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ พื้นที่ตั้งของวัดเป็นที่ราบ ติดริมแม่น้ำเจ้าพระยา ในบริเวณวัดมีต้นยางขนาดใหญ่อยู่เพียงต้นเดียว เลยตั้งชื่อวัดว่า วัดยางโทน

วัดยางงาม

ตั้งอยู่เลขที่ 4 หมู่ 1 ตำบลบางม่วง อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ พื้นที่บริเวณวัดเป็นที่ราบลุ่มติดแม่น้ำปิง ฝั่งตะวันออก เดิมเรียก วัดแหลมยาง ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อวัดเป็น วัดยางงาม เพราะภายใน บริเวณวัดมีต้นยางที่มีลักษณะต้นใหญ่

วัดเกาะแก้ว

ตั้งอยู่เลขที่ 1 หมู่ 2 ตำบลบ้านแก่ง อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ก่อตั้งขึ้นเมื่อปีพ.ศ. 2482 พื้นที่บริเวณวัดมีลำคลองล้อมทั้ง 2 ด้าน จึงมีลักษณะเป็นเกาะ จึงได้นามว่า วัดเกาะแก้ว

วัดศรีอุทุมพร

ตั้งอยู่หมู่ 9 ตำบลหนองกรด อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ สร้างขึ้นเป็นวัดนับตั้งแต่ พ.ศ. 2485 โดยมี พระครูจ้อย จันทสุวณฺโณ ดำเนินการและปกครองวัดมาตั้งแต่แรกเริ่มสร้างวัด พื้นที่ที่ตั้ง วัดนั้นเป็นที่ราบลุ่ม สภาพแวดล้อมเป็นที่นาและมีหมู่บ้านล้อมรอบ ชาวบ้าน มักจะเรียกว่า “ วัดวังเตือ ” เพราะภายในบริเวณวัดและหมู่บ้านมีต้นมะเดื่อ และได้เปลี่ยนชื่อวัดใหม่ที่ยังคงความหมายเดิมของชื่อวัดเป็น วัดศรีอุทุมพร ซึ่งคำว่า “อุทุมพร” แปลว่า มะเดื่อ

วัดหนองโรง

ตั้งอยู่เลขที่ 62 หมู่ 8 ตำบลหนองกรด อำเภอเมือง นครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ สร้างขึ้นเมื่อปีพ.ศ. 2440 พื้นที่ตั้งวัดเป็นที่ราบสูง เมื่อแรกสร้างเรียกชื่อวัดว่า วัดหนองสำโรง เพราะบริเวณใกล้เคียง กับวัดมีหนองน้ำขนาดใหญ่ และมีต้นสำโรงอยู่ริมหนองน้ำ ต่อมาได้ เปลี่ยนแปลงชื่อวัดให้สั้นลงเป็น วัดหนองโรง

วัดปากน้ำโพเหนือ

ตั้งอยู่เลขที่ 5 หมู่ที่ 5 ตำบลแควใหญ่ อำเภอเมือง นครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ เดิมตั้งอยู่ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำน่าน ซึ่งเป็นที่ตั้งสถานีรถไฟปากน้ำโพในปัจจุบัน บริเวณวัดมีต้นทองมากมาย จึงเรียกว่า วัดทอง ต่อมาได้เติมสร้อยนามเป็น วัดทองธรรมชาติ ต่อมาในปีพ.ศ. 2444 ทางราชการได้สร้างทางรถไฟสายเหนือจากกรุงเทพฯ – เชียงใหม่ ปรากฏว่า ทางรถไฟต้องตัดผ่านบริเวณวัด ทางราชจึงย้ายวัดทองธรรมชาติจากที่เดิม ย้ายข้ามฝั่งแม่น้ำน่านเยื้องสถานีรถไฟปากน้ำโพ ขึ้นไปทางเหนือ 15 เส้น ซึ่งเป็นที่ตั้งวัดในปัจจุบัน จึงได้ชื่อว่า วัดปากน้ำโพเหนือ

1.3 ตั้งตามตำแหน่งที่อยู่หรือชื่อตำบลที่วัดนั้นตั้งอยู่

การตั้งชื่อโดยบอกตำแหน่งหรือตำบลที่ตั้งเป็นการบ่งบอกว่าวัดมีส่วนสำคัญต่อชุมชนเมื่อชุมชนเกิดขึ้นก็จะมีการสร้างวัดขึ้นเช่นกัน การใช้ชื่อที่ระบุตำแหน่งที่ตั้งวัดหรือตำบลที่วัดตั้งอยู่จึงนำมาใช้เป็นชื่อของวัด จากข้อมูลที่ได้ศึกษาได้พบจำนวน 10 วัด

วัดท่าล้อ

ตั้งอยู่ที่ 66 หมู่ 5 บ้านท่าล้อ ตำบลบางพระหลวง อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2473 โดยพระชูปมีรัตน์ ได้บริจาคที่ดินเป็นที่สร้างวัด และได้เรียกนามวัดตามชื่อหมู่บ้าน

วัดหัวถนน

ตั้งอยู่เลขที่ 28 หมู่ 3 บ้านหัวถนน ตำบลบางพระหลวง อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ มีที่ดินตั้งวัด เนื้อที่ 85 ไร่ 2 งาน 60 ตารางวา ซึ่งชื่อวัดนั้นได้ตั้งตามชื่อหมู่บ้าน

วัดบึงน้ำใส

ตั้งอยู่เลขที่ 28 หมู่ 7 บ้านบึงน้ำใส ตำบลบ้านมะเกลือ อำเภอมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ก่อตั้งขึ้นประมาณ พ.ศ. 2410 โดยนายทอง นายเทศ และนายทง ร่วมใจกันสร้างวัดขึ้นที่ฝั่งคลองบึงน้ำใส และได้ขนานนามวัดตามชื่อหมู่บ้านนั้นด้วย

วัดบ้านแก่ง

ตั้งอยู่เลขที่ 51 หมู่ 4 บ้านแก่ง ตำบลบ้านแก่ง อำเภอมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ เดิมเรียกว่า วัดคงคาราม เพราะตั้งอยู่ริมแม่น้ำปิง หรือ ที่ชาวบ้านเรียกว่า วัดแควก่าแพง พื้นที่บริเวณนี้ มักถูกน้ำกัดเซาะตลิ่งพังทุกปี ต่อมาทางราชการได้สร้างเขื่อนภูมิพลขึ้นทำให้ระดับน้ำในแม่น้ำปิงลดระดับและแห้งลง ทำให้เกิดแก่งขึ้นมาบริเวณนี้ ชาวบ้านจึงเรียกหมู่บ้านว่า บ้านแก่ง และวัดได้เปลี่ยนชื่อเป็น วัดบ้านแก่ง ตามชื่อหมู่บ้าน

วัดบ้านไร่

ตั้งอยู่เลขที่ 49 หมู่ 3 บ้านไร่ ตำบลพระนอน อำเภอมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ วัดบ้านไร่สร้างขึ้นเป็นวัด ประมาณปี พ.ศ. 2420 มีนามวัดตามชื่อหมู่บ้าน

วัดพระนอน

ตั้งอยู่เลขที่ 116 หมู่ 8 บ้านพระนอน อำเภอมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ สร้างขึ้นปีพ.ศ. 2401 ที่ตั้งครั้งแรกห่างจากที่ตั้งปัจจุบัน 400 เมตร ต่อมาครั้งที่สองได้ย้ายไปตั้งที่หมู่ที่ 6 ห่างออกไปจากที่ตั้งปัจจุบันประมาณ 1 กิโลเมตร สุดท้ายย้ายวัดมาตั้งที่ตั้งปัจจุบัน คือ ตำบลพระนอน

วัดพระบางมงคล

ตั้งอยู่ที่หมู่ 10 บ้านพระบางมงคล ตำบลวัดไทร อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ การก่อสร้างวัดเริ่มในปี พ.ศ. 2512 ได้พระราชทานวิสุงคามสีมา 2518 ซึ่งชื่อวัดได้ตั้งตามชื่อของหมู่บ้าน คือ บ้านพระบางมงคล

วัดหาดทรายงาม

ตั้งอยู่เลขที่ 45 หมู่ 5 บ้านหาดทรายงาม ตำบลวัดไทร อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ มีเนื้อที่ 15 ไร่ 34 ตารางวา ซึ่งชื่อวัดได้ตั้งตามชื่อของหมู่บ้าน คือ บ้านหาดทรายงาม

วัดหนองปลิง

ตั้งอยู่เลขที่ 94 หมู่ 1 บ้านหนองปลิง ตำบลหนองปลิง อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ มีเนื้อที่ 10 ไร่ 2 งาน 94.2 ตารางวา พื้นที่วัดเป็นพื้นที่ราบสูงมีห้วยเล็ก ๆ อยู่ทางด้านตะวันออกของวัด ซึ่งชื่อวัดได้ตั้งตามชื่อของหมู่บ้าน คือ บ้านหนองปลิง

วัดกลางแดด

ตั้งอยู่เลขที่ 10 หมู่ 4 บ้านกลางแดด ตำบลกลางแดด อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ เดิมเรียกว่า วัดลาดกลุ่ม เป็นวัดร้างตั้งอยู่ที่หมู่ 5 ตำบลกลางแดด ต่อมาปีพ.ศ. 2531 จึงได้มีการบูรณะก่อสร้างขึ้นใหม่ ได้ย้ายมาตั้ง ณ บ้านกลางแดด หมู่ 4 จึงได้เรียกชื่อวัดตามชื่อหมู่บ้านว่า วัดกลางแดด

1.4 ตั้งตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

จากข้อมูลที่ศึกษาพบจำนวน 3 วัดได้แก่

วัดตะเคียนเลื่อน

ตั้งอยู่เลขที่ 24 หมู่ 1 บ้านตะเคียนเลื่อน ตำบลตะเคียนเลื่อน อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ เดิมเรียกว่า วัดท่าศิลาลาด สร้างขึ้นประมาณปีพ.ศ. 2411 ที่เรียก วัดตะเคียนเลื่อน ในภายหลังนั้น เพราะได้เรียกตามชื่อหมู่บ้าน จากการบอกกล่าวและสังเกตจากสภาพแวดล้อมทางด้านหลังของหมู่บ้าน มีภูเขาเขียวตั้งห่างไปประมาณ 35 เส้น มีวันหนึ่งต้นตะเคียนใหญ่ และก้อนหิน ได้เคลื่อนตัวไหลลงมาจากภูเขาสู่แม่น้ำเจ้าพระยา ปัจจุบันยังมีก้อนหินใหญ่อยู่เป็นหลักฐาน ชาวบ้านจึงได้เรียกชื่อหมู่บ้านและชื่อวัด ตามเหตุการณ์ดังกล่าว

วัดจอมคีรีนาคพรต

ตั้งอยู่เลขที่ 3 หมู่ 4 บ้านเขาวงกตถนนพหลโยธิน ตำบลนครสวรรค์ออก อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ วัดจอมคีรีนาคพรตเป็นวัดเก่าแก่ สร้างขึ้นเมื่อปีพ.ศ. 2015 เดิมเรียกว่า วัดล้นทม แต่ชาวบ้านมักเรียกว่า วัดเขา เดิมในเขตนี้มีเพียงวัดเขาวัดเดียวที่สามารถจะบวชนาคได้ จึงเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า วัดเขาวงกต ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 เสด็จพระราชดำเนินทางชลมารค ถึงวัดเขาวงกต พระองค์ได้พระราชทานนามวัดใหม่ว่า วัดจอมคีรีนาคพรต

วัดบน

ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 บ้านมะเกลือ ตำบลบ้านมะเกลือ อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ วัดบนเดิมเป็นวัดร้าง สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นครั้งแรกในสมัยสุโขทัย โดยมีซากอิฐและพระพุทธรูปเก่าแก่ ปรากฏเป็นหลักฐานการสร้างวัดนี้จากการบอกกล่าวสืบต่อกันมาว่า เกิดการตั้งสัตยาธิฐานเพื่อ

ให้เดินทางโดยปลอดภัยของเจ้านายในอดีต เมื่อเสร็จธุระกิจตามความมุ่งหมายแล้ว จึงได้มาสร้างวัดขึ้น เพื่อแก้บนตามคำอธิษฐานนั้น ต่อมาวัดร้างมานานหลายปี และได้รับการบูรณะปฏิสังขรณ์ เมื่อปีพ.ศ. 2525

1.5 ไม่พบประวัติหรือที่มาในการตั้งชื่อวัดในปัจจุบัน

สาเหตุที่ไม่พบประวัติหรือ ที่มาในการตั้งชื่อวัดในปัจจุบัน ส่วนหนึ่งมาจากวัดได้ร้างไประยะหนึ่งหรือเป็นวัดที่สร้างตั้งแต่สมัยโบราณ จึงไม่สามารถหาหลักฐานจากเอกสารหรือคำบอกเล่าได้ จากข้อมูลที่ศึกษาได้พบจำนวนทั้งสิ้น 8 วัดได้แก่

วัดสุคตวราราม

ตั้งอยู่เลขที่ 11 หมู่ 9 ถนนสวรรควิถี ตำบลปากน้ำโพ อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ เป็นวัดเก่าแก่สร้างขึ้นสมัยสุโขทัย ประมาณปีพ.ศ. 1865 เป็นวัดที่ไม่ใหญ่โตนัก มีฐานะเป็นสำนักสงฆ์ มีนามว่า วัดคงคาสวรรค์ เพราะที่ตั้งวัดอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อวัดเป็น วัดยางสะพานดำ หรือ วัดยาง เนื่องจากเหตุการณ์ในปีพ.ศ. 2485 เกิดสงครามมหาเอเชียบูรพา กองทัพญี่ปุ่นได้ตั้งฐานทัพในพื้นที่ใกล้เคียง ๑ บริเวณวัดซึ่งปัจจุบัน คือ บริเวณที่ตั้งตลาดศรีนคร หรือ ที่ชาวบ้านเรียกว่า ตลาดสะพานดำ กองทัพญี่ปุ่นได้สร้างสะพานข้ามคลองโดยหาสิดำหัวสะพาน เพื่ออำพรางตาต่อการทิ้งระเบิดของเครื่องบินฝ่ายสัมพันธมิตร และบริเวณหน้าวัดมีต้นยางสูงใหญ่อยู่ 3 ต้น และเมื่อได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา จึงได้เปลี่ยนชื่อวัดใหม่เป็น วัดสุคตวราราม แต่ไม่ทราบถึงที่มาของชื่อวัดในปัจจุบัน (พระพิชญ์ ฐานิโย. 2560 : สัมภาษณ์)

วัดศรีสวรรค์สังฆาราม

ตั้งอยู่เลขที่ 114 หมู่ 2 บ้านถือน้ำ ตำบลนครสวรรค์ออก อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ วัดศรีสวรรค์สังฆาราม เดิมชื่อว่า

วัดถือน้ำ ได้สร้างเป็นวัดปีพ.ศ. 2350 เคยเป็นสถานที่ประกอบพิธีถือน้ำ พระพิพัฒน์สัตยาของทุกปี ต่อมาทางราชการได้สร้างศาลหลักเมืองขึ้น จึงได้ย้ายไปประกอบพิธีที่ศาลหลักเมืองดังกล่าว ชื่อวัดก็ได้เปลี่ยนเป็น วัดศรีสวรรค์สังฆาราม แต่ไม่ทราบสาเหตุของการเปลี่ยนชื่อวัดในปัจจุบัน

วัดนิเวศูตาราม

ตั้งอยู่ที่หมู่ 8 บ้านคลองน้ำโจน ตำบลบางม่วง อำเภอเมือง นครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์จัดตั้งวัดขึ้นเมื่อปีพ.ศ. 2472 เดิมมีนามว่า วัดคลองน้ำโจน และภายหลังได้เปลี่ยนมาเป็น วัดนิเวศูตาราม โดยไม่ทราบถึงที่มาของการเปลี่ยนชื่อวัดในปัจจุบัน

วัดเนินมะขามงาม

ตั้งอยู่เลขที่ 65 หมู่ 2 บ้านเนินมะขามเอน ตำบลหนองกระโดน อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ วัดเนินมะขามงาม ก่อตั้งวัดเมื่อปีพ.ศ. 2453 เดิมชาวบ้านเรียกว่า วัดมะขามเอน ต่อมาปัจจุบัน ได้เปลี่ยนชื่อวัดใหม่เป็น วัดเนินมะขามงามโดยไม่ทราบถึงที่มาของการเปลี่ยนชื่อวัดในปัจจุบัน

วัดสังฆมงคล

ตั้งอยู่ที่หมู่ 2 บ้านช่อกระถิน ตำบลหนองปลิง อำเภอเมือง นครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ เดิมชาวบ้านเรียกว่า วัดช่อกระถิน ต่อมา เปลี่ยนชื่อวัดใหม่เป็น วัดสังฆมงคล โดยไม่ทราบถึงที่มาของการเปลี่ยนชื่อวัด ในปัจจุบัน

วัดคลองคาง

ตั้งอยู่เลขที่ 51 หมู่ 3 บ้านบึงเสนาท ตำบลบึงเสนาท อำเภอ เมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ วัดคลองคางได้ก่อตั้งขึ้นในปีพ.ศ. 2450 เดิมเรียกว่า วัดบึงเสนาทราชภัฏศรีธำมา โดยมียายสิน สมัครบุญ บริจาค

ที่ดินให้สร้างวัด และต่อมาภายหลังเปลี่ยนชื่อวัดมาเป็น วัดคลองคาง โดยไม่ทราบถึงที่มาของการเปลี่ยนชื่อวัดในปัจจุบัน

วัดสโมสร

ตั้งอยู่เลขที่ 59 หมู่ 5 บ้านแหลมนางไล่ ตำบลแควใหญ่ อำเภอมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ เดิมที่ตั้งวัดมีลักษณะเป็นแหลม มีบ้านอยู่หลังเดียว ชื่อว่า นางไล่ ชาวบ้านจึงเรียกว่า แหลมนางไล่ ต่อมา มีนางทองคำ นายสอน บริจาคที่ดินในการสร้างวัด และได้จัดสร้างวัดขึ้น ในปีพ.ศ. 2448 เรียกว่า วัดแหลมนางไล่ และต่อมาได้เปลี่ยนชื่อวัดเป็น วัดใหม่สโมสร และวัดสโมสร ในเวลาต่อมา โดยไม่ทราบถึงที่มาของการเปลี่ยนชื่อวัดในปัจจุบัน

วัดศรีสุวรรณ

ตั้งอยู่ที่หมู่ 1 บ้านท่าตากุ้ย ตำบลนครสวรรค์ตก อำเภอมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ จากประวัติที่ปรากฏ เป็นวัดเก่าแก่สร้างในสมัยกรุงศรีอยุธยา เดิมเรียกว่า วัดเซตแดง เนื่องจากมีกองทัพบทหารญี่ปุ่น ตั้งอยู่บริเวณวัด ซึ่งทหารญี่ปุ่นได้ปักเครื่องหมายแสดงอาณาเขต ด้วยป้ายสีแดง ภายหลังได้เรียกชื่อวัดผิดเพี้ยนไปเป็น วัดเซือนแดง และต่อมาได้เปลี่ยนชื่อวัดเป็น วัดศรีสุวรรณ ดังปรากฏในปัจจุบัน โดยไม่ทราบถึงที่มาของการเปลี่ยนชื่อวัดในปัจจุบัน

ตารางประวัติความเป็นมาของการตั้งชื่อวัดในอำเภอเมืองนครสวรรค์
จังหวัดนครสวรรค์

ประวัติความเป็นมาของการตั้งชื่อวัด	จำนวนวัด	คิดเป็นร้อยละ
1. ตั้งตามชื่อบุคคล นามสกุล และตำแหน่ง ของบุคคลที่เกี่ยวข้องในการสร้างวัด	4	12.12
2. ตั้งตามสภาพแวดล้อมบริเวณวัด หรือสิ่งที่มีอยู่ในวัด	8	24.24
3. ตั้งตามตำแหน่งที่อยู่หรือชื่อตำบลที่วัดนั้น ตั้งอยู่	10	30.30
4. ตั้งตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น	3	9.10
5. ไม่พบประวัติหรือ ที่มาในการตั้งชื่อวัด ในปัจจุบัน	8	24.24
รวมจำนวนวัด	33	100

จากการศึกษาจะเห็นได้ว่าประวัติความเป็นมาของการตั้งชื่อวัดในอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ที่พบมากที่สุดคือชื่อวัดที่ตั้งตามตำแหน่งที่อยู่ หรือ ชื่อตำบลที่วัดนั้นตั้งอยู่ (30.30%) รองลงมาคือ ชื่อวัดที่ตั้งตามสภาพแวดล้อมบริเวณวัดหรือสิ่งที่มีอยู่ในวัด(24.24%)และไม่พบประวัติหรือที่มาในการตั้งชื่อวัดในปัจจุบัน (24.24%)อันดับสามคือ การตั้งตามชื่อบุคคล นามสกุล และตำแหน่งของบุคคลที่เกี่ยวข้องในการสร้างวัด (12.12%) และการตั้งตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น (9.10%)

และจากการศึกษาจะเห็นได้ว่า ชื่อวัดที่ไม่พบประวัติความเป็นมาในการตั้งชื่อวัดในปัจจุบันนั้น อดีตชื่อเดิมของวัดมีประวัติความเป็นมา ซึ่งสามารถจัดเข้ากลุ่มต่าง ๆ ได้

2. ลักษณะของภาษาในการตั้งชื่อวัด

2.1 ที่มาของภาษาในการตั้งชื่อวัด

การศึกษาถึงลักษณะของภาษา เพื่อให้ทราบถึงที่มาของภาษาต่างประเทศที่มีมูลรากมาจากภาษาต่างๆ เช่น ภาษาบาลีสันสกฤต ภาษาเขมรในภาษาไทย จนทำให้คนไทยคุ้นเคยกับคำภาษาดังกล่าวจนแทบไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นคำยืม ไม่ว่าจะเป็นการตั้งชื่อบุคคล สถานที่ ก็มีการนำคำเหล่านี้มาใช้กันอย่างแพร่หลายจนทำให้เป็นภาษาที่คนไทยใช้ทั่วไปในชีวิตประจำวัน ในการศึกษาที่มาของภาษาในการตั้งชื่อวัด พบว่าภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อวัด ในอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์แบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่

1. ชื่อวัดที่มีที่มาจากคำภาษาไทย จำนวน 16 วัด คือ วัดไทรใต้ วัดยางงาม วัดเกาะแก้ว วัดหนองโรง วัดปากน้ำโพเหนือ วัดท่าล้อ วัดบึงน้ำใส วัดบ้านแก่ง วัดบ้านไร่ วัดหาดทรายงาม วัดหนองโรง วัดกลางแดด วัดตะเคียนเลื่อน วัดบน วัดคลองคาง และวัดเนินมะขามงาม

2. ชื่อวัดที่มีที่มาจากคำภาษาบาลี-สันสกฤต จำนวน 9 วัด คือ วัดเกตศิรี วัดอมรประสิทธิ์ วัดศรีอุทุมพร วัดสุคตวราราม วัดศรีสวรรค์สังฆาราม วัดนิเวศวุฒาราม วัดสังฆมงคล วัดสโสมสร และวัดศรีสุวรรณ

3. ชื่อวัดที่มีที่มาจากคำภาษาไทย + คำภาษาบาลีสันสกฤต จำนวน 5 วัด คือ วัดพระนอน วัดเกาะหงษ์ วัดฉิมพลียางโทน วัดพระบางมงคล และวัดจอกีรีนาครพต

4. ชื่อวัดที่มีที่มาจากคำภาษาไทย + คำภาษาเขมร จำนวน 1 วัด คือ วัดหัวถนน

5. ชื่อวัดที่มีที่มาจากคำภาษาไทย + คำภาษามลายู จำนวน 2 วัด คือ วัดเกรียงไกรเหนือ และวัดเกรียงไกรกลาง

ตาราง ลักษณะของภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อวัดในอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์

ลักษณะของภาษา	จำนวนวัด	คิดเป็นร้อยละ
คำภาษาไทย	16	54.54
คำภาษาบาลี-สันสกฤต	9	27.27
คำภาษาไทย + คำภาษาบาลีสันสกฤต	5	15.15
คำภาษาไทย + คำภาษาเขมร	1	3.04
คำภาษาไทย + คำภาษามลายู	2	6.06
รวม	33	100

จากการศึกษาจะเห็นได้ว่า ภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อวัดในอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ พบมากที่สุด คือ คำภาษาไทย (54.54%) รองลงมา คือ คำภาษาบาลีสันสกฤต (27.27%) อันดับที่สาม คือ คำภาษาไทย + คำภาษาบาลี-สันสกฤต (15.15%) อันดับที่ยี่สี่ คือ คำภาษาไทย + คำภาษามลายู (6.06) และอันดับสุดท้าย คือ คำภาษาไทย + คำภาษาเขมร (3.04%)

และจากการศึกษาพบว่า ชื่อวัดที่ใช้คำภาษาไทย + คำภาษาบาลีสันสกฤต ในการตั้งชื่อวัด จะพบมากที่สุด ในตำบลปากน้ำโพ ตำบลนครสวรรค์ออก และตำบลนครสวรรค์ตก ซึ่งอยู่ในเขตเทศบาลนครนครสวรรค์ ส่วนชื่อวัดที่ใช้คำภาษาไทยในการตั้งชื่อ จะพบมากในบริเวณตำบลที่ห่างจากเขตเทศบาลนครนครสวรรค์ เช่น ตำบลบ้านแก่ง ตำบลบึงเสนานาห์ ตำบลหนองกระโดน เป็นต้น

2.2 จำนวนพยางค์ในการตั้งชื่อวัด

ผลการวิจัยของนฤมล ตุงคะโหด (2547) เรื่อง การตั้งชื่อวัดในพุทธศาสนาในกรุงเทพมหานครและของกุสุมา สุ่มมาตร (2552) เรื่อง การปรับเปลี่ยนชื่อวัดในจังหวัดร้อยเอ็ด สรุปผลการศึกษานับจำนวนพยางค์ของผลการวิจัยทั้งสองเรื่องพบว่า จำนวนพยางค์ในการตั้งชื่อวัดมีตั้งแต่จำนวนหนึ่งพยางค์ถึงจำนวนสิบเอ็ดพยางค์จากการศึกษาจำนวนพยางค์ในการตั้งชื่อวัดในอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ พบว่ามีความสอดคล้องกัน กล่าวคือ มีการตั้งชื่อวัดที่มีจำนวนพยางค์ตั้งแต่จำนวนหนึ่งพยางค์จนถึงจำนวนหกพยางค์ (ผู้วิจัยใช้หลักเกณฑ์การนับจำนวนพยางค์ จากการเรียกชื่อวัดของประชาชนในพื้นที่) ดังตารางแสดงจำนวนพยางค์ในการตั้งชื่อวัดในอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ดังต่อไปนี้

ตาราง แสดงจำนวนพยางค์ในการตั้งชื่อวัดในอำเภอเมืองนครสวรรค์
จังหวัดนครสวรรค์

ชื่อวัด	จำนวนพยางค์					
	หนึ่งพยางค์	สองพยางค์	สามพยางค์	สี่พยางค์	ห้าพยางค์	หกพยางค์
วัดสุคตวราราม					✓	
วัดไทรใต้		✓				
วัดกลางแดด		✓				
วัดเกตุคีรี			✓			
วัดเกรียงไกรกลาง			✓			
วัดเกรียงไกรเหนือ			✓			
วัดปากน้ำโพเหนือ				✓		
วัดสโมสร			✓			
วัดตะเคียนเลื่อน			✓			
วัดเกาะหงษ์		✓				

ตาราง แสดงจำนวนพยางค์ในการตั้งชื่อวัดในอำเภอเมืองนครสวรรค์
จังหวัดนครสวรรค์

ชื่อวัด	จำนวนพยางค์					
	หนึ่งพยางค์	สองพยางค์	สามพยางค์	สี่พยางค์	ห้าพยางค์	หกพยางค์
วัดศรีสวรรค์สังฆาราม						✓
วัดจอมคีรีนาคพรต						✓
วัดศรีสุวรรณ			✓			
วัดนิมพิสัยทอง				✓		
วัดหัวถนน			✓			
วัดท่าล้อ		✓				
วัดนิเวศคุณาราม					✓	
วัดยางงาม		✓				
วัดบน	✓					
วัดบึงน้ำใส			✓			
วัดเกาะแก้ว		✓				
วัดบ้านแก่ง		✓				
วัดพระนอน		✓				
วัดบ้านไร่		✓				
วัดพระบางมงคล				✓		
วัดหาดทรายงาม			✓			
วัดศรีอุทุมพร				✓		
วัดหนองโรง		✓				
วัดเนินมะขามงาม				✓		
วัดหนองปลิง		✓				
วัดสังฆมงคล				✓		
วัดคลองคาง		✓				
วัดอมรประสิทธิ์				✓		
รวมทั้งหมด	1	12	9	7	3	1

ตาราง แสดงค่าร้อยละของจำนวนพยางค์ของชื่อวัด
ในอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์

จำนวนพยางค์	จำนวนวัด	จำนวนร้อยละ
หนึ่งพยางค์	1	3.03
สองพยางค์	12	36.36
สามพยางค์	9	27.27
สี่พยางค์	7	21.21
ห้าพยางค์	3	9.10
หกพยางค์	1	3.03
รวมทั้งหมด	33	100

จากการศึกษาพบว่าชื่อวัดในอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ มีจำนวนสองพยางค์ มีจำนวนมากที่สุด(36.36%) รองลงมาคือชื่อวัดที่มีจำนวนสามพยางค์ (27.27%)อันดับที่สาม คือ ชื่อวัดที่มีจำนวนสี่พยางค์ (21.21%) อันดับี่สี่ คือ ชื่อวัดที่มีจำนวนห้าพยางค์ (9.10%) และอันดับสุดท้าย ชื่อวัดที่มีจำนวนหนึ่งพยางค์ (6.06)และชื่อวัดที่มีจำนวนหกพยางค์ (6.06) ซึ่งการตั้งชื่อวัดจำนวนสองพยางค์ จะทำให้จดจำชื่อวัดได้ง่ายและสามารถเข้าใจความหมายของชื่อวัดนั้นได้ดียิ่งขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาประวัติความเป็นมาของการตั้งชื่อวัดในอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์จะเห็นได้การตั้งชื่อวัดจะตั้งตามตำแหน่งที่อยู่หรือตำบลที่วัดตั้งอยู่มากที่สุดเพราะบ่งบอกถึงสถานที่ที่วัดตั้งอยู่ และทำให้จดจำชื่อวัดได้ง่ายยิ่งขึ้นและประเด็นด้านจำนวนพยางค์ในการตั้งชื่อวัด พบว่า

วัดในอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์มีความนิยมในการตั้งชื่อวัดจำนวนสองพยางค์มีจำนวนมากที่สุด เพราะเป็นชื่อของสถานที่ หรือ บริเวณใกล้เคียงที่วัดตั้งอยู่ จึงใช้เป็นชื่อของวัดเพื่อให้จดจำชื่อวัดได้ง่ายยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นฤมล ตุงคะโหด(2547) ซึ่งศึกษาเรื่องการตั้งชื่อวัดในพุทธศาสนาในกรุงเทพมหานคร พบว่ามีความนิยมในการตั้งชื่อตามตำแหน่งที่อยู่หรือตำบลที่วัดตั้งอยู่มากเป็นอันดับที่สองและในการตั้งชื่อพื้นบ้าน นิยมใช้คำจำนวนสองพยางค์มากที่สุด

สำหรับลักษณะภาษาในการตั้งชื่อวัด วัดส่วนใหญ่ในอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์จะใช้คำภาษาไทยในการตั้งชื่อวัด เพราะทำให้สามารถเรียกชื่อวัดได้ง่าย และบางวัดจะมีการเปลี่ยนแปลงชื่อวัดเดิมที่ใช้คำภาษาไทย เปลี่ยนเป็นชื่อวัดใหม่ที่เป็นคำภาษาบาลีสันสกฤต เพื่อให้ไพเราะยิ่งขึ้นและส่วนใหญ่วัดที่เปลี่ยนชื่อวัดเป็นคำภาษาบาลีสันสกฤต จะอยู่ในเขตเทศบาลนครนครสวรรค์ ซึ่งผลการศึกษาประเด็นมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ นฤมล ตุงคะโหด (2547) ซึ่งได้ศึกษาเรื่องจำนวนพยางค์ในการตั้งชื่อวัดในจังหวัดกรุงเทพมหานคร และกุสุมา สุ่มมาตร (2552) ซึ่งได้ศึกษาเรื่องจำนวนพยางค์ในการตั้งชื่อวัดในจังหวัดร้อยเอ็ด ว่ามีการใช้คำภาษาไทยในการตั้งชื่อวัดมากที่สุดเป็นอันดับแรก

บรรณานุกรม

กรมการศาสนากระทรวงศึกษาธิการ.ประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร เล่มที่ 6.

กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์การศาสนา, 2525.

กุสุมา สุ่มมาตร. การปรับเปลี่ยนชื่อวัดในจังหวัดร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์ปริญญา
อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร,
2552.

ธรรมรัตน์ แววศรี. ความสำคัญของวัดที่มีต่อวิถีชีวิตคนไทย. เข้าถึงได้

จาก <http://thammarat5263.blogspot.com>2555.

สืบค้น 10 พฤษภาคม 2559.

นฤมล ตุงคะโหด. การตั้งชื่อวัดในพุทธศาสนาในกรุงเทพมหานคร.

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาศาสตร์มหาวิทยาลัย
มหิดล,2547.

พระพิชญ์ฐานิโย. เลขานุการที่ปรึกษาเจ้าอาวาส วัดสุทัศนวราราม. สัมภาษณ์.

6 พฤษภาคม 2559.

วิกิพีเดีย. จังหวัดนครสวรรค์. เข้าถึงได้จาก<https://th.wikipedia.org/wiki/>

จังหวัดนครสวรรค์. สืบค้น 11พฤษภาคม 2560.

ประเพณีเรือสำเภาทอง (กะบ่องทุ่ง) ตำบลแก่นมะกรูด
อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี
The Golden Bark Festival (Kabongthoong)
in Kaen Makrut, Ban Rai District, Uthai Thani

จินดารัตน์ ละมุน*
เย็นฤดี มดแดง*

* นักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

บทคัดย่อ

บทความเรื่อง ประเพณีเรือสำเภาทอง (กะบ่องทุ่ง) กะเหรี่ยงโปว์ ตำบลแก่นมะกรูด อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ประวัติความเป็นมา และขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมประเพณีเรือสำเภาทอง (กะบ่องทุ่ง) โดยผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์ชาวกะเหรี่ยงโปว์ ตำบลแก่นมะกรูด อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี และเก็บข้อมูลจากเอกสาร สำนึกสงฆ์บ้านใหม่คลองอังวะ ผลการศึกษาพบว่าประเพณีเรือสำเภาทอง มีความสัมพันธ์กับความเชื่อเรื่องพระศรีอาริยมตไตรย ความเชื่อเรื่องพระเจ้า 5 พระองค์ ความเชื่อทศชาติชาดก และความเชื่อเรื่องมหาชาติหรือ เวสสันดรชาดก สำหรับขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมนั้น แบ่งเป็น 2 วัน คือ วันเตรียมงาน และวันงาน ซึ่งในวันงานจะแบ่งกิจกรรมออกเป็น 3 ช่วง คือ ช่วงเช้า ทำบุญตักบาตร ช่วงกลางวัน จัดเตรียมสร้างเรือสำเภาทองและ สิ่งของประกอบพิธีกรรม และช่วงเย็น เป็นพิธีทำบุญเรือสำเภาทอง โดย ชาวกะเหรี่ยงโปว์เชื่อว่าพระศรีอาริยมตไตรย คือ พระพุทธเจ้าองค์ต่อไป ที่จะมาเกิดใหม่ หากผู้ใดได้ทำบุญในงานประเพณีเรือสำเภาทอง (กะบ่องทุ่ง) ผู้นั้นก็จะได้ไปเกิดใหม่ในยุคสมัยของพระศรีอาริยมตไตรย

คำสำคัญ : ประเพณีเรือสำเภาทอง, กะเหรี่ยงโปว์

Abstract

The Golden Bark Festival (Kabongthoong) in Pow Karen, Kaen Makrut, Ban Rai District, Uthai Thani article is aimed to study the background history of the golden bark (Kabongthoong) and the procedure of the golden bark festival (Kabongthoong). The researcher gathered information by interviewing the Pow Karen tribe's members in Kaen Makrut, Ban Rai District, Uthai Thani and from the Ban Mai Khlong Angwa Priest's Camp Site's document. The study found that The Golden Bark Festival (Kabongthoong) Po Karen, Kaen Makrut, Ban Rai District, Uthai Thani related to the beliefs such as Metteyya, 5 Buddhas, ten incarnations of the Buddha and Vessantarajataka. The ceremony procedures are divided into 2 days; the preparing day and the festival day. During the festival day, there are 3 sessions; the morning session is making a merit by giving food to the monks, the afternoon session is preparing the golden bark along with other essentials and the evening session is making merit with the golden bark. Due to the Pow Karen tribe's belief that the Metteyya is the next Buddha reincarnation, if one attend the golden bark festival, he will reincarnate in Metteyya era.

Keywords: the golden bark festival, Pow Karen tribe's

บทนำ

กะเหรี่ยงโปว์ ตำบลแก่นมะกรูด อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี อาศัยอยู่ในแถบภาคเหนือตอนล่างภาคกลางตอนบนของประเทศไทยชุมชนชาวไทยภูเขาเผ่ากะเหรี่ยงโปว์กลุ่มนี้ ตั้งถิ่นฐานอยู่ในลุ่มแม่น้ำห้วยขาแข้ง ตั้งแต่ปีใดนั้นไม่ปรากฏแน่ชัด เดิมทีตำบลแก่นมะกรูดตั้งอยู่ที่ลำน้ำห้วยขาแข้ง คือเขตรักษาพันธุ์ป่าห้วยขาแข้ง จังหวัดอุทัยธานี ในปัจจุบัน ตั้งแต่บ้านเก่า ตันตาล (เขabanไค) ลงมาจนถึงปากน้ำ ห้วยขาแข้ง หมู่บ้านเวียงสละ ตำบลเขาโจด อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี มีทั้งหมด 4 หมู่บ้านคือ หมู่ที่ 1 บ้านกรังไกรหมู่ที่ 2 บ้านตะละเล้ง หมู่3บ้านหนองม้า และหมู่ที่ 4 บ้านอีมาดอีทรายแต่ในปีพ.ศ.2517-2519 ประชาชนได้มาอยู่รวมกันในเขตบ้านอีมาดอีทรายและบ้านใหม่คลองอังวะ ซึ่งแบ่งประชาชนออกเป็น 4 หมู่ เช่นกัน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านอีมาดอีทรายใหม่ หมู่ที่ 2 บ้านคลองเสลา หมู่ที่ 3 บ้านใหม่คลองอังวะ หมู่ที่ 4 บ้านอีมาดอีทรายก่อนหน้านี้นบ้านอีมาดอีทรายและบ้านใหม่คลองอังวะมีคนอยู่มาก่อนนานแล้ว แต่จะเป็นส่วนน้อยเพราะมีการอพยพไปมาบ่อยครั้ง” (พระปลัดเวียโพบัณฑิตโร, 2559: สัมภาษณ์) ปัจจุบันทั้ง 4 หมู่บ้าน มาอยู่รวมในพื้นที่เดียวกันและขยายครอบครัวมากขึ้น ดังนั้นตำบลแก่นมะกรูดจึงตั้งมาไม่น้อยกว่า 200 กว่าปีจากที่ได้ฟังคำบอกเล่ามาจากผู้เฒ่าผู้แก่ที่สืบต่อกันมา และมีหลักฐานที่ปรากฏเป็นซากอิฐหักพังของเจดีย์ที่ลำน้ำห้วยขาแข้งแห่งนี้ ปัจจุบันชาวบ้านเรียกกันว่าต้นลั่นทม (โด่งล่องตา)

กะเหรี่ยงโปว์ตำบลแก่นมะกรูด อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ตามลัทธิการนับถือแตกต่างกัน กลุ่มที่ 1 มีหัวหน้าเผ่าเรียกว่า เจ้าวัด มีพิธีกรรมผูกแขนด้วยด้ายสีเหลือง เมื่อถึงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 5

จะมีงานปลูกเสกด้ายเหลือง ซึ่งพิธีกรรมดังกล่าวทำเป็นเวลา 3 วัน คือ วันโกน วันพระและหลังวันพระ ช่วงเช้าชาวบ้านจะนำข้าว อาหารต่าง ๆ มาวางไว้ในสถานที่ที่ทำพิธี คือ บ้านเจ้าวัดพร้อมนำด้ายสีเหลืองเพื่อนำมาปลูกเสก และช่วงเย็นจะมีพิธีกรรมไหว้เจดีย์ที่ชาวบ้านสร้างขึ้นและจุดเทียนเวียนรอบประตักษิณ กลุ่มที่ 2 มีหัวหน้าเผ่า เรียกว่า เจ้าวัดกินน้ำต้มสุก เมื่อถึงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 5 จะมีพิธีกรรมการกินน้ำต้มสุกในช่วงเช้า พร้อมนำข้าว และอาหารต่าง ๆ มาวางไว้ในสถานที่ที่ทำพิธี ชาวกะเหรี่ยงโปว์ทั้งสองกลุ่มนี้จะมีพิธีกรรมที่แตกต่างกันออกไป แต่มีจุดประสงค์ความเชื่ออย่างเดียวกัน คือ เพื่อชำระล้างสิ่งที่ไม่ดีในตัวเอง เสริมสิริมงคลให้แก่ตัวเองและครอบครัว และเรียกขวัญกำลังใจ อย่างไรก็ตาม ชาวกะเหรี่ยงโปว์ทั้ง 2 กลุ่มนี้อยู่รวมกัน ในหมู่บ้านเดียวกัน มีปฏิสัมพันธ์ต่าง ๆ เหมือนกัน งานประเพณีชาวพุทธต่าง ๆ ก็ปฏิบัติเหมือนกัน (ทีพอ มดแดง, 2559: สัมภาษณ์)

ชาวกะเหรี่ยงโปว์มีพิธีกรรมประเพณีความเป็นอยู่ที่น่าสนใจอยู่หลายอย่าง ซึ่งในแต่ละประเพณีนั้น เป็นการปฏิบัติตามความเชื่อ ขนบธรรมเนียมของคนในถิ่น เพื่อความเป็นสิริมงคลและการมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีงาม พร้อมทั้งถือว่า เมื่อปฏิบัติแล้วจะทำให้ถิ่นนั้น ๆ เจริญรุ่งเรืองและทำให้ผู้ปฏิบัติดีแล้วจะได้กลับไปเกิดทในสมัยพระศรีอริยเมตไตรย เช่น พิธีการทำบุญผ้าป่า ต้นกล้วยพฤกษ์ ชาวบ้านจะเรียกว่าโคลาตะเพล้า งานบุญนี้จัดในช่วงเทศกาลเข้าพรรษาคือ 15 ค่ำ ขึ้น เดือน 9 มีการนำอาหารต่าง ๆ เช่น มาฆ่า ปลากระป๋อง น้ำ กล้วย เผือก เป็นต้น ไปผูกติดไว้ที่ต้นกล้วยพฤกษ์ มีพิธีจุดเทียนรอบต้นกล้วยพฤกษ์ เมื่อเสร็จพิธีชาวบ้านก็จะนำ ผักผลไม้ที่ผูกไว้ที่ต้นกล้วยพฤกษ์ ส่วนหนึ่งถวายให้พระสงฆ์ อีกส่วนนำกลับบ้านเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ครอบครัวนั้น ๆ ประเพณีทำบุญออกพรรษา มีการตักบาตรทำบุญในช่วงเช้า จะเป็นการตักบาตรข้าวสารอาหารแห้งข้าวสวยและกับข้าวต่าง ๆ ช่วงเย็นเป็นการทำวัด

สวดมนต์ ทำบุญ โดยชาวบ้านจะนำผักผลไม้มาถวายให้แก่พระสงฆ์ พอเสร็จสิ้นพิธีของที่นำมาถวายพระสงฆ์หากเป็นผักผลไม้อย่างเช่น กัลยัมย แดง ก็จะไปให้วัดอื่นหรือนำไปทำบุญกุศลในวันต่อไป และในช่วงเย็นมีการเวียนเทียน

นอกจากประเพณีที่ได้กล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีอีกประเพณีหนึ่ง ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชาวกะเหรี่ยงโปว์คือ ประเพณีเรือสำเภาทอง (กระบองฟุ้ง) ซึ่งเป็นประเพณีงานบุญที่จะทำเป็นประจำทุกปีในช่วงเทศกาลเข้าพรรษาเท่านั้น โดยชาวบ้านมีความเชื่อว่าหากได้ร่วมงานบุญนี้แล้วปรารถนาถึงพระศรีอาริยเมตไตรยก็จะสมหวังดั่งตั้งใจ ดังนั้นชาวตำบลแก่นมะกรูดอำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี จึงมีการทำบุญภายในเดือน 10 ขึ้น 15 ค่ำ ซึ่งตรงกับวันสารทของไทยในช่วงเช้าจะมีการตักบาตรกระยาสารทอดด้วยข้าวสวย และนำอาหารต่างๆมาถวาย หลังจากเสร็จสิ้นพิธีในช่วงเช้า ชาวบ้านก็จะนำกำลังกันออกไปตัดไม้ไผ่และหาสิ่งของต่างๆที่ต้องนำมาใช้ในพิธีกรรมประกอบเรือสำเภาทอง ช่วงเย็นชาวบ้านจะรวมตัวมาทำบุญอีกครั้งนำผักผลไม้มาถวายใส่ในเรือสำเภาทอง เมื่อพร้อมเพรียงกันมัคนายกเริ่มประกอบพิธีกรรมสวดเป็นภาษาท้องถิ่นจนเสร็จสิ้นพิธี

ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาขั้นตอนในการทำพิธี และความเชื่อในประเพณีเรือสำเภาทอง เพราะเล็งเห็นว่าเป็นประเพณีที่น่าสนใจ และเป็นพิธีกรรมที่มีการปฏิบัติสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน ซึ่งนอกจากจะเป็นการรักษาภูมิปัญญาของคนในชุมชนให้คนรุ่นหลังได้รักษาประเพณีวัฒนธรรมที่นับวันยิ่งเลือนหายไปจากสังคมแล้ว ยังทำให้ผู้อื่นได้รู้จักกับประเพณีวัฒนธรรมนี้เพิ่มเติมมากขึ้นอีกด้วย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของประเพณีเรือสำเภาทอง (กระบองฟุ้ง)

2. เพื่อศึกษาขั้นตอน และพิธีกรรมประเพณีเรือสำเภาทอง (กะบ่องทุ่ง)

วิธีการดำเนินการ

การวิจัยเรื่อง “ประเพณีเรือสำเภาทอง (กะบ่องทุ่ง) ของกะเหรี่ยงโปว์ ตำบลแก่นมะกรูด อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี” ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูล โดยมีการเก็บข้อมูลจากชาวกะเหรี่ยงโปว์ ตำบลแก่นมะกรูด อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี การเก็บข้อมูลในครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 ประการ

1.1 การเก็บข้อมูลแบบปฐมภูมิ คือ การสัมภาษณ์ ซึ่งแบ่งการสัมภาษณ์ออกเป็น 2กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 ผู้ที่ดำเนินพิธีกรรม จำนวน 2 คน ได้แก่

1.1.1 พระปลัดเวียโพ ยพันธ์โร อายุ 50 ปี เป็นเจ้าอาวาสสำนักสงฆ์บ้านใหม่คลองอังวะ ตำบลแก่นมะกรูด อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสประมาณ 20 ปี

1.1.2 นายกะละตีก มดแดง อายุ 63 ปี เป็นมัคนายกประจำสำนักสงฆ์บ้านใหม่คลองอังวะตำบลแก่นมะกรูด อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี

กลุ่มที่ 2 ผู้เข้าร่วมพิธี จำนวน 2 คน ได้แก่

1.2.1 นายทีฟ่อ มดแดง อายุ 49 ปี ทำอาชีพ เกษตรกรชาวบ้านในตำบลแก่นมะกรูด อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี

1.2.2 นางนองพะตุ๋ อ้ายเจียะ อายุ 58 ปี ทำอาชีพ เกษตรกร ชาวบ้านในตำบลแก่นมะกรูด อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี

1.2 การเก็บข้อมูลแบบหัตถ์ภูมิ คือ การหาข้อมูลความรู้จากเอกสารของทางสำนักสงฆ์บ้านใหม่คลองอ้งวะ ตำบลแก่นมะกรูด อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ประเด็นในการศึกษาในเรื่อง ประเพณีเรือสำเภาทอง (กะบ่องทุ่ง) ของกะเหรี่ยงโปว์ ตำบลแก่นมะกรูด อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี แบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ วิเคราะห์ประวัติความเป็นมาประเพณีเรือสำเภาทอง (กะบ่องทุ่ง) และขั้นตอนในพิธีกรรม การดำเนินพิธีประเพณีเรือสำเภาทอง (กะบ่องทุ่ง)

3. การนำเสนอข้อมูล

นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลมานำเสนอในบทความวิจัย

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาเรื่องประเพณีเรือสำเภาทอง (กะบ่องทุ่ง) กะเหรี่ยงโปว์ ตำบลแก่นมะกรูด อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ตามความเชื่อ การนับถือ และการดำเนินชีวิตของชาวกะเหรี่ยงโปว์ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ผู้ที่ดำเนินพิธีกรรม และชาวบ้านผู้ร่วมเข้าพิธีกรรมที่อยู่ในภูมิภาคนี้มาแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน สามารถสรุปผลการวิจัยดังนี้

1. ประวัติความเป็นมาของประเพณีเรือสำเภาทอง (กะบ่องทุ่ง)

คำว่า กะบ่องทุ่ง เป็นภาษากะเหรี่ยงโปว์มีความหมายว่า “เครื่องบินทอง” โดยคำว่า “กะบ่อง” แปลว่า เครื่องบิน และคำว่า “ทุ่ง” มีความหมายทางภาษาไทยได้สองแบบ คือ ทอง หรือ หนึ่งพัน แต่คนไทยเรียกว่า “เรือสำเภาทอง” ตามลักษณะโครงสร้างจากไม้ไผ่ที่ชาวบ้านสร้างให้มีรูปร่างคล้ายเรือ

นอกจากบทสวดพระเจ้า 5 พระองค์ดังกล่าวแล้ว ชาวกะเหรี่ยงโปว์ ยังใช้บทสวดคำไหว้พระเจ้าสิบชาติในประเพณีเรือสำเภาทอง (กะบ่องทุ่ง) ด้วย ดังบทสวดคำไหว้พระเจ้าสิบชาติต่อไปนี้

1. อิติปิโสกะคะวา อะระหังสัมมาสัมพุทโธฯ

นะโม ข้าจะไหว้พระเทมีย์ โพธิสัตว์ ภิญญด้วยเนกขัมมะบารมี พระชินสีห์ อุบัติบังเกิดเลิศล้ำเรืองรอง รัศมีสีทอง ฉัพพรรณรังสี พระเจ้าโปรดสัตว์ทั่วโลกโลกีย์ ข้ามพ้นทุกซี พ้นด้วยบารมี อเนกอนันต์ตั้ง พระเจ้าได้ตรัส เหนือรัตนบัลลังก์ พระเจ้าข้ามฝั่ง ข้ามด้วยสำเภาแก้ว ข้ามด้วยสำเภาทอง นำสัตว์ ลอยล่อง ข้ามพ้นถึงฝั่ง ข้ามด้วยพระอนิจจัง ข้ามด้วยพระทุกขัง ข้ามด้วยพระอนัตตา กุศลสัมปันโนฯ

2. อิติปิโสกะคะวา อะระหังสัมมาสัมพุทโธฯ

นะโม ข้าจะไหว้พระมหาชนก โพธิสัตว์ ภิญญด้วยวิริยะบารมี พระชินสีห์ อุบัติบังเกิดเลิศล้ำเรืองรอง รัศมีสีทอง ฉัพพรรณรังสี พระเจ้าโปรดสัตว์ทั่วโลกโลกีย์ ข้ามพ้นทุกซี พ้นด้วยบารมี อเนกอนันต์ตั้ง พระเจ้าได้ตรัส เหนือรัตนบัลลังก์ พระเจ้าข้ามฝั่ง ข้ามด้วยสำเภาแก้ว ข้ามด้วยสำเภาทอง นำสัตว์ ลอยล่อง ข้ามพ้นถึงฝั่ง ข้ามด้วยพระอนิจจัง ข้ามด้วยพระทุกขัง ข้ามด้วยพระอนัตตา กุศลสัมปันโนฯ

3. อิติปิโสกะคะวา อะระหังสัมมาสัมพุทโธฯ

นะโม ข้าจะไหว้พระสุวรรณสาม โพธิสัตว์ ภิญญด้วยเมตตาบารมี พระชินสีห์ อุบัติบังเกิดเลิศล้ำเรืองรอง รัศมีสีทอง ฉัพพรรณรังสี พระเจ้าโปรดสัตว์ทั่วโลกโลกีย์ ข้ามพ้นทุกซี พ้นด้วยบารมี อเนกอนันต์ตั้ง พระเจ้าได้ตรัสเหนือนรัตนบัลลังก์ พระเจ้าข้ามฝั่ง ข้ามด้วยสำเภาแก้ว ข้ามด้วยสำเภาทอง นำสัตว์ ลอยล่อง ข้ามพ้นถึงฝั่ง ข้ามด้วยพระอนิจจัง ข้ามด้วยพระทุกขัง ข้ามด้วยพระอนัตตา กุศลสัมปันโนฯ

โปรดสัตว์ทั่วโลกโลกีย์ ข้ามพ้นทุกซี พ้นด้วยบารมี อเนกอนันต์ตั้ง พระเจ้าได้
ตรัสเหนือรัตนบัลลังก์ พระเจ้าข้ามฝั่ง ข้ามด้วยสำเภาแก้ว ข้ามด้วยสำเภาทอง
นำสัตว์ ลอยล่อง ข้ามพ้นถึงฝั่ง ข้ามด้วยพระอนิจจัง ข้ามด้วยพระทุกขัง
ข้ามด้วยพระอนัตตา กุศลสัมปันโนฯ

8. อิติปิโสภะคะวา อะระหังสัมมาสัมพุทโธฯ

นะโม ข้าจะไหว้พระพรหมนารถ โพธิสัตว์ ภิญญด้วยอุเบกขา
บารมี พระชินสีห์ อุบัติบังเกิดเลิศล้ำเรื่องรอง รัศมีสีทอง ฉัพพรรณรังสี
พระเจ้าโปรดสัตว์ทั่วโลกโลกีย์ ข้ามพ้นทุกซี พ้นด้วยบารมี อเนกอนันต์ตั้ง
พระเจ้าได้ตรัสเหนือรัตนบัลลังก์ พระเจ้าข้ามฝั่ง ข้ามด้วยสำเภาแก้ว
ข้ามด้วยสำเภาทอง นำสัตว์ ลอยล่อง ข้ามพ้นถึงฝั่ง ข้ามด้วยพระอนิจจัง
ข้ามด้วยพระทุกขัง ข้ามด้วยพระอนัตตา กุศลสัมปันโนฯ

9. อิติปิโสภะคะวา อะระหังสัมมาสัมพุทโธฯ

นะโม ข้าจะไหว้พระวิสุทธิบัณฑิต โพธิสัตว์ ภิญญด้วยสังจา
บารมี พระชินสีห์ อุบัติบังเกิดเลิศล้ำเรื่องรอง รัศมีสีทอง ฉัพพรรณรังสี
พระเจ้าโปรดสัตว์ทั่วโลกโลกีย์ ข้ามพ้นทุกซี พ้นด้วยบารมี อเนกอนันต์ตั้ง
พระเจ้าได้ตรัสเหนือรัตนบัลลังก์ พระเจ้าข้ามฝั่ง ข้ามด้วยสำเภาแก้ว
ข้ามด้วยสำเภาทอง นำสัตว์ ลอยล่อง ข้ามพ้นถึงฝั่ง ข้ามด้วยพระอนิจจัง
ข้ามด้วยพระทุกขัง ข้ามด้วยพระอนัตตา กุศลสัมปันโนฯ

10. อิติปิโสภะคะวา อะระหังสัมมาสัมพุทโธฯ

นะโม ข้าจะไหว้พระเวสสันดร โพธิสัตว์ ภิญญด้วยทานบารมี
พระชินสีห์ อุบัติบังเกิดเลิศล้ำเรื่องรอง รัศมีสีทอง ฉัพพรรณรังสี พระเจ้าโปรด
สัตว์ทั่วโลกโลกีย์ ข้ามพ้นทุกซี พ้นด้วยบารมี อเนกอนันต์ตั้ง พระเจ้าได้ตรัส
เหนือรัตนบัลลังก์ พระเจ้าข้ามฝั่ง ข้ามด้วยสำเภาแก้ว ข้ามด้วยสำเภาทอง
นำสัตว์ ลอยล่อง ข้ามพ้นถึงฝั่ง ข้ามด้วยพระอนิจจัง ข้ามด้วยพระทุกขัง
ข้ามด้วยพระอนัตตา กุศลสัมปันโนฯ

(วัดป่ามหาชัย สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนครพนม, ม.ม.ป.: ออนไลน์)

จากบทสวดคำไหว้พระเจ้าสิบชาติข้างต้น จะเห็นได้ว่าการกล่าวถึงเรือสำเภาแก้วสำเภาทอง ในการนำสัตว์ข้ามฝั่งด้วยพระอนิจจัง พระทุกขัง และพระอนัตตา ชาวกะเหรี่ยงโบว์จึงได้นำเอาเรือสำเภาทองในบทสวดมาสร้างขึ้นเป็นรูปธรรม โดยนำไม้ไผ่มาสานสร้างเป็นรูปร่างเรือ เพื่อใช้ในการบูชา กราบไหว้ และได้นำสิ่งของเครื่องใช้ ผักผลไม้ต่างๆ ใส่ลงไปในเรือสำเภาทอง

นอกจากนั้นความเชื่อเรื่องเรือสำเภาทอง มีความสัมพันธ์กับมหาเวสสันดรชาดก ตอน กัณฑ์กุมาร อย่างเด่นชัด ดังปรากฏว่าในเหตุการณ์ที่ สองกุมาร กัณหา ขาสี หนีไปซ่อนตัวในสระบัว เพราะเกรงกลัวที่พระเวสสันดร จะยกตนให้แก่มชुक พระเวสสันดรจึงเกลี้ยกล่อมสองกุมาร โดยเปรียบเทียบสองกุมารว่าเป็นเรือสำเภาทอง เพื่อจะพาพระองค์ไปสู่พระโพธิญาณซึ่งเป็นไฉนารที่รู้จักโดยแพร่หลาย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เจ้าลูกเอ๋ยเจ้าไม่รู้หรือพระบิดุรงค์บรรจงรักพระโพธิญาณ หวังจะยังสัตว์ให้ข้ามห้วงมหรณพพาสงสารให้ถึงฟาก เป็นเยี่ยงอย่างยอดเยี่ยมที่จะข้ามได้ สำเภาลำใดของพานิข ซึ่งจะตกแต่งต่อติดเป็นกงวาน ประกอบกับกระดานตอกตริง ตะปุดะปลิงยงตริงกระซบซิด...

บังเกิดลมสลาตันตั้งดีเป็นลูกคลื่นอยู่ครั้นครอง สำเภาที่โคลงเคลงไปตามคลื่นต้นเต้น เสากระโดงหักกระเด็นกระดานแตก คลื่นใหญ่โยนกระทบกระแทกกระทั้นผะผังผาง สำเภาที่อับปางลงในท่ามกลางชลหลวง ผุ้งมนุษย์ทั้งปวงไม่เหลือเหลือล้วนเป็นเหยื่อแก่เต่าปลา ด้วยเป็นโลกิยนาวาไม่จริงเลย...

พ่อลูกเอ๋ย พ่อเห็นแต่หน้าเจ้าพระพี่น้องทั้งสองรา เจ้าจงมาเป็นมหาสำเภาทองธรรมชาติ อันนายช่างชาญฉลาดจำลองทำ ด้วยยกแก้วประจำตริงด้วยเพชรแน่นหนา...

ถึงจะเกิดลมภาพพานกระพือพัดคือโลโห ถึงจะโตสักแสนโตตั้งดีเป็นลูกคลื่นอยู่ครึ้นโคมโถม กระแทกลำเภานี้ก็มิได้ออกแวกวาบหวั่นไหว ก็จะไม่ระริ่เรื่อยเฉื่อยไปจนถึงเมืองแก้ว อันกล่าวแล้วคือพระอมตมทานครนฤพาน...

(องค์การคำของคุรุสภา, 2512: 239)

2. ขั้นตอนในการทำประเพณีเรือสำเภาทอง (กะบ่องทุ่ง)

2.1 ก่อนวันงานประเพณีเรือสำเภาทอง 1 วัน

ก่อนวันงานประเพณีเรือสำเภาทอง 1 วันชาวบ้านจะช่วยกันจัดเตรียมสถานที่ภายในวัดพร้อมกับสิ่งของต่าง ๆ สำหรับใช้ในงานประเพณี ดังต่อไปนี้

2.1.1 ไม่ให้มีไว้ประกอบโครงสร้างของเรือ

2.1.2 อ้อยทำฉัตรหรือรูปเรือไว้ประกอบ ๆ เรือ

2.1.3 ต้นกล้วย ใช้ทำที่รองปักฉัตร หรือ รูปเรือที่ทำจาก

อ้อย

2.1.4 ใบตอง ใช้ทำกรวยใส่ดอกไม้

2.1.5 ดอกไม้ที่ทำใส่กรวยเรียบร้อยแล้ว 1000 ดอก เพื่อใช้

ไหว้ในพิธีกรรม

2.1.6 หมาก 1000 คำ เพื่อใช้ในการประกอบในพิธี

2.1.7 เทียน 1000 เล่ม เพื่อใช้ในการประกอบพิธี

2.1.8 ยามวน 1000 มวน เพื่อใช้ในการประกอบพิธี

จะเห็นว่าของที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมบางอย่าง ได้แก่ ดอกไม้ หมาก เทียน และยามวน มีกำหนดว่าต้องใช้ 1000 ชิ้น เพื่อให้ตรงกับภาษากระเหรี่ยงปว่ว่า “ทุ่ง” ซึ่งมีความหมายทางภาษาไทยว่า “จำนวนหนึ่งพัน” นั่นเอง

กรวยดอกไม้และเทียน

หมาก

ยามวน

2.2 วันงานประเพณีเรือสำเภาทอง

2.2.1 กิจกรรมช่วงเช้า เวลาประมาณ 08.00 -09.00 น.

ชาวบ้านจะจัดเตรียมอาหารต่าง ๆ มาถวายพระสงฆ์ เวลา 09.00 น.เป็นต้นไป จะเริ่มดำเนินพิธีกรรมช่วงแรก ด้วยการตักบาตร กระยาสารท ต่อด้วยการ ตักบาตรข้าวสวย ซึ่งในระหว่างที่ตักบาตรนั้นมีพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ จนจบบทสวด ต่อด้วยกล่าวคำถวายพระพุทธรูป ถวายพระพุทธรูป และกล่าวคำถวายข้าว เป็นภาษาถิ่นเฉพาะของชาวกะเหรี่ยงโปว์ ตำบลแก่นมะกรูด อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานีและภาษาบาลี ต่อจากนั้นจะเป็นการ ฉันทข้าวของพระสงฆ์ และกรวดน้ำเป็นอันเสร็จสิ้นพิธีกรรมช่วงเช้า

ทำบุญกระยาสารท

ตักบาตรข้าวสวย

ช่วงพิธีกรรม

2.2.2 กิจกรรมช่วงกลางวันชาวบ้านรับประทานอาหาร

ร่วมกันที่สำนักสงฆ์บ้านใหม่คลองอังวะ ซึ่งเป็นอาหารที่นำมาทำบุญเมื่อเช้า

หลังจากรับประทานอาหารเสร็จก็รวมกลุ่มกัน เพื่อเตรียมตัวออกไปหาอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการประกอบพิธีเรือสำเภาทองเช่น ไม้ไผ่ ดอกไม้ ต้นกล้วย เป็นต้น โดยมีการแบ่งหน้าที่ออกเป็น 2 ส่วน คือ ผู้หญิงจะอยู่จัดเตรียมกิจกรรมภายในวัด เช่น ทำกรวยดอกไม้ ส่วนผู้ชายจะออกไปหาอุปกรณ์ในการจัดทำพิธีกรรม เช่น ไม้ไผ่ ต้นกล้วย เป็นต้น หลังจากหาอุปกรณ์ในการจัดทำพิธีกรรมเสร็จ เริ่มเตรียมขึ้นประกอบเรือสำเภาทอง

วิธีการประกอบเรือสำเภาทอง

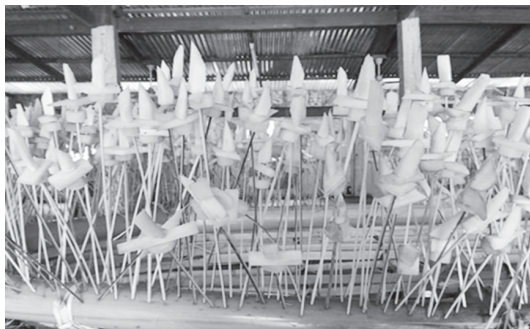
1. ตัดไม้ไผ่เป็นลำ ความยาวแล้วแต่กำหนด
2. แบ่งไม้ไผ่เป็น 3 ขนาด คือขนาดเล็ก กลางและขนาดใหญ่ โดยขนาดเล็กทำเป็นฐานของเรือและใช้ทำเป็นดอก ขนาดกลางทำเป็นขาของเรือหรือตัวเรือ และขนาดใหญ่ทำเป็นตัวเรือ
3. นำไม้ขนาดเล็ก มาทำเป็นคานเรือ โดยแบ่งเป็น 3 ช่วง ช่วงละ 2 ขา
4. นำไม้ไผ่ขนาดกลาง มาผ่าเป็น 4 ซีก เพื่อนำมาประกอบตัวเรือ
5. นำไม้ไผ่ลำใหญ่ ผ่าเป็นหกซีก ทำเป็นฝาข้างเรือ
6. นำไม้ไผ่ที่ผ่าแล้วมาตัดโค้งให้เป็นรูปเรือ โดยใช้ดอกมัดยึดฐาน
7. นำไม้เป็นซีกประมาณ 1-2 นิ้ว มาทำเป็นพื้นเรือ
8. นำต้นกล้วยมาเหินขอบบนของเรือ
9. ปักอ้อยที่ตัดแปลงเป็นดอกฉัตร หรือเครื่องบินลงบนต้นอ้อยรอบๆโดย เว้นระยะช่วงใส่ของเป็นช่วงๆ เพื่อสะดวกในการใส่ของที่ชาวบ้านนำมาถวาย เช่น แดง พักทอง สับู แปรง ขนม เป็นต้น
10. นำของที่ใช้ในพิธีกรรมที่เตรียมไว้อย่างละ 1000 ลงในเรือทั้งหมดเป็นอันเสร็จสิ้น

ขั้นตอนการฟาดไม้ไผ่ในการประกอบตัวเรือ
ความกว้างประมาณ 1 เมตร

ตัวเรือที่ประกอบเสร็จสิ้นความยาว
ประมาณ 2

ฉัตร หรือ เครื่องบิน ที่ดัดแปลงมาจากอ้อย

2.2.3 กิจกรรมช่วงเย็น ชาวบ้านกลับบ้านเพื่อเตรียมตัว
มาทำบุญในการประเพณีนี้หลังจากเตรียมตัวเสร็จเวลาประมาณ 18.30–
19.00 น. ชาวบ้านเริ่มทยอยนำผักผลไม้ เช่น ฟักทอง แตงกวา ถั่ว
มะละกอ และเครื่องอุปโภค เช่น สบู่ แปรงสีฟัน ยาสีฟัน น้ำยาล้างจาน เป็นต้น
มาถวายใส่ในเรือสำเภาทองที่ได้เตรียมไว้ เมื่อชาวบ้านมาพร้อมเพรียงกัน
มัคทายกจะเริ่มกล่าวคำรับศีลเป็นภาษาท้องถิ่น ต่อด้วยจุดเทียน พรมน้ำมนต์
ใส่เรือสำเภาทอง โดยมีผู้เฒ่าผู้แก่เป็นคนพรมน้ำมนต์ จากนั้นจึงเข้าสู่พิธีกรรม
การกล่าวคาบูกาเรือสำเภาทอง (กะบ่องทุ้ง) 5 บทพร้อมท่าทางการไหว้
พระเจ้า 5 พระองค์

ครั้งที่ 1 ผู้ร่วมพิธีทุกคนนั่งพับเพียบกับพื้นและถือดอกไม้
ในมือ 5 ดอก พร้อมรูป เทียนเจ้าพิธีนำกล่าวสวด 3 จบ สาธุพร้อมกัน แล้ว
นำดอกไม้ในมือไปวางบนเรือสำเภาทอง (กระบองฟุ้ง) 1 ดอก บทสวดนี้กล่าว
ถึงพระกุกสันโธ

ครั้งที่ 2 ผู้ร่วมพิธีผู้ชายนั่งคุกเข่า ผู้หญิงนั่งพับส้นเท้า
ในมือถือดอกไม้ 4 ดอก พร้อมรูป เทียนเจ้าพิธีนำกล่าวสวด 3 จบ สาธุ
พร้อมกัน แล้วนำดอกไม้ในมือไปวางบนเรือสำเภาทอง (กระบองฟุ้ง) 1 ดอก
บทสวดนี้กล่าวถึงพระโกนาคมน

ครั้งที่ 3 ผู้ร่วมพิธีทุกคนให้นั่งยอง ๆ ทั้งหมด ในมือถือ
ดอกไม้ 3 ดอก พร้อมรูป เทียนเจ้าพิธีนำกล่าวสวด 3 จบ สาธุพร้อมกัน
แล้วนำดอกไม้ในมือไปวางบนเรือสำเภาทอง (กระบองฟุ้ง) 1 ดอก บทสวดนี้
กล่าวถึงพระกัสสป

ครั้งที่ 4 ผู้ร่วมพิธีทุกคนยืนขึ้นและก้มหน้าทั้งหมด ในมือ
ถือดอกไม้ 2 ดอก พร้อมรูป เทียนเจ้าพิธีนำกล่าวสวด 3 จบ สาธุพร้อมกัน
แล้วนำดอกไม้ในมือไปวางบนเรือสำเภาทอง (กระบองฟุ้ง) 1 ดอก บทสวดนี้
กล่าวถึงพระสมณโคดม

ครั้งที่ 5 ผู้ร่วมพิธีเดินเวียนประทักษิณทางขวามือ 3 รอบ
ในมือถือดอกไม้ 1 ดอก พร้อมรูป เทียนเจ้าพิธีนำกล่าวสวด 3 จบ สาธุ
พร้อมกัน แล้วนำดอกไม้ในมือไปวางบนเรือสำเภาทอง (กระบองฟุ้ง) 1 ดอก
บทสวดนี้กล่าวถึงพระศรีอาริยมตไตรย

บทสวดในประเพณีเรือสำเภาทอง (กระบองฟุ้ง) มีบทสวด
ทั้งหมด 5 บท สวดบทละ 3 จบ แต่ละบทจะมีทำนองแตกต่างกันออกไป ตาม
ลักษณะของพระพุทธรูปแต่ละพระองค์ ตามความเชื่อ ประเพณีทางพระพุทธ
ศาสนาของชาวกะเหรี่ยงโปว์ ตำบลแก่นมะกรูดที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน

หลังจากกล่าวคำบูชาเรือสำเภาทองทั้ง 5 บทเสร็จ ต่อด้วยการสวดคำถวายเรือสำเภาทองเป็นภาษาถิ่นเฉพาะชาวเกาะherringsโบว์ ตำบลแก่นมะกรูด อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี จากนั้นพระสงฆ์เทศน์เกี่ยวกับธรรมะและพุทธประวัติ พระเวสสันดรชาดก และกรวดน้ำเป็นอันที่สิ้นสุด

หลังจากทำพิธีเสร็จสิ้นแล้ว ชาวบ้านจะเอาของที่นำมาถวายออกจากเรือสำเภาทอง และแยกเครื่องอุปโภค เช่น แปรงสีฟัน สบู่ เป็นต้น ถวายให้ทางวัด ส่วนอาหารของสด เช่น แตงกวา มะละกอ เป็นต้น ทางสำนักสงฆ์บ้านใหม่คลองอ้งวะเก็บบางส่วนไว้ และบางส่วนก็นำไปมอบต่อให้แก่วัดอื่น ส่วนเรือสำเภาทอง (กะบ่องทุ่ง) ก็เก็บไปทิ้งในป่าของเขาวังต่อไป

ประเพณีเรือสำเภาทอง (กะบ่องทุ่ง) ของชาวกระเหรี่ยงโปว์ ตำบล แก่นมะกรูด อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อเรื่อง พระศรีอารียเมตไตรยและพระเจ้าทั้ง 5 พระองค์อย่างเด่นชัดว่า หากได้เข้าร่วมทำบุญประเพณีเรือสำเภาทอง (กะบ่องทุ่ง) แล้วจะได้ไปเกิดในยุคสมัย ของพระศรีอารียเมตไตรย ซึ่งเป็นพระโพธิสัตว์พระองค์หนึ่งที่จะเป็น พระพุทธเจ้าต่อจากพระพุทธเจ้าในปัจจุบันของเราและเชื่อกันว่าในยุคของ พระองค์นั้นจะมีแต่คนดี จึงเป็นเหตุผลให้คนในชุมชนเชื่อ นับถือ และให้ความสำคัญ ในการร่วมทำบุญประเพณีนี้เป็นอย่างมาก นอกจากนั้นประเพณีเรือ สำเภาทองยังเป็นกุศโลบายในการสร้างความสามัคคี ความเป็นอันหนึ่งอัน เดียวกันของชาวกระเหรี่ยงโปว์ ตำบลแก่นมะกรูด อำเภอบ้านไร่ จังหวัด อุทัยธานี พร้อมทั้งยังเป็นการรักษาวัฒนธรรมประเพณีของคนในชุมชนให้ สืบทอดยาวนาน ตลอดจนปัจจุบัน

บรรณานุกรม

กรมศิลปากร.นามานุกรมขนบธรรมเนียมประเพณีไทยหมวดประเพณีราชผู้
เล่ม 3 (คติความเชื่อ). กรุงเทพฯ : สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์,
2552.

กะละตีก มดแดง. มัคทายก. สัมภาษณ์,21 พฤษภาคม2559.

ทีพ้อ มดแดง.ชาวกะเหรี่ยงโปว์ ตำบลแก่นมะกรูด อำเภอบ้านไร่ จังหวัด
อุทัยธานี.สัมภาษณ์,21 พฤษภาคม 2559.

น้องพะดู่ อ้ายเขียะ. ชาวกะเหรี่ยงโปว์ ตำบลแก่นมะกรูด อำเภอบ้านไร่
จังหวัดอุทัยธานี. สัมภาษณ์, 21 พฤษภาคม2559.

พระปลัดเวียโพ ยพันธ์โร. เจ้าอาวาสตำบลแก่นมะกรูด อำเภอบ้านไร่ จังหวัด
อุทัยธานี. สัมภาษณ์, 21 พฤษภาคม2559.

วัดปามหาชัย.คำไหว้พระเจ้า 10 ขาดิ.เข้าถึงได้

จาก: <http://www.watpamahachai.net>.

สืบค้น 15 พฤษภาคม2559.

องค์การคำครุสภา. มหาเวสสันดรชาดก.กรุงเทพฯ : ศึกษาภันท์พานิษฐ์,
2512.

ลาว-ไทย-ฝรั่ง : ภาพสะท้อนการปะทะสังสรรค์ทาง
วัฒนธรรมผ่านรายการอาหารในนวนิยายเรื่อง รอยไหม
ของ พงศกร

Lao – Thai – Western: Reflections on Cultural
Mixed through Food List in the Novel “Roy Mai”
by Pongsakorn

อนัญญา วารีสอาด*

* อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
E-mail : ananya1361@gmail.com

บทคัดย่อ

นวนิยายเรื่อง รอยไหม ของ พงศกร เป็นนวนิยายที่มีความโดดเด่นในเรื่องการนำเสนอและวิพากษ์มุมมองของสังคมไทย ที่มีต่อวัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมทั้งที่เป็นของตนเองและของประเทศเพื่อนบ้านอย่างลาว แม้แต่อาหารต่าง ๆ ที่ปรากฏในเรื่อง นอกจากจะเป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งของฉากและการดำเนินเรื่องในฐานะปัจจัยสี่แล้วยังสะท้อนให้เห็นถึงการปะทะสังสรรค์ทางวัฒนธรรมของชาติต่าง ๆ ทั้งไทย ลาว และตะวันตก อีกด้วย ซึ่งประเด็นเหล่านี้ตัวบทได้นำเสนอเชิงวิพากษ์ไว้อย่างน่าสนใจผ่านมุมมองที่ “เรริน” ตัวละครเอกหญิงชาวไทยมีต่ออาหารลาวรายการต่าง ๆ อันสะท้อนให้เห็นสายสัมพันธ์ของประเทศไทยและลาวที่ผูกพันใกล้ชิดสนิทแนบแน่น ในขณะที่ความเป็น “ฝรั่ง” นั้นถูกมองว่าเป็นสิ่งแปลกปลอมที่เป็นภัยคุกคามและความเจริญที่แสดงถึงความมีระดับทางวัฒนธรรม

คำสำคัญ: การปะทะสังสรรค์ทางวัฒนธรรม, อาหาร

Abstract

The Novel “Roy Mai” by Pongsakorn is unique in its presentation and criticism of Thai society, especially towards cultural and cultural change, both in their own and in neighbor country like Laos. Even the food that appears in the story, is not only the part of the setting and story as the 4 basic needs, it also reflects the cultural mixed namely Thai, Lao and Western. All these issues are critically presented through “Reirin” Thai female protagonist’s point of view to the various kinds of Lao’s food, which reflects the tight bond between the 2 countries where as being “Western” are considered as a foreign object that is a threat and the civilization that represents a high cultural level.

Keyword : cultural mixed, food

บทนำ

นวนิยายเรื่อง **รอยไหม** ของ พงศกร เป็นนวนิยายที่ไม่เพียงมีความโดดเด่นในเรื่องการนำเสนอเรื่องราวความรักข้ามภพชาติที่น่าประทับใจของตัวละครเอกเท่านั้น แต่ยังมีความโดดเด่นในเรื่องการนำเสนอและวิพากษ์มุมมองของสังคมไทย ที่มีต่อวัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ทั้งที่เป็นของตนเองและของประเทศเพื่อนบ้านอย่างลาว การรับอิทธิพลจากวัฒนธรรมตะวันตกในระดับความเข้มข้นที่ต่างกัน ทำให้ไทยและลาวซึ่งตามทัศนะของสังคมไทยเห็นว่ามี ความใกล้ชิดกันทั้งทางด้านเชื้อชาติและวัฒนธรรม ดังที่สังคมไทยมักเอ่ยอ้างถึง ลาว ว่าเป็นชนชาติที่เป็น “พี่น้อง” หรือมีบรรพบุรุษร่วมกับไทย (เตือนใจ ไชยศิลป์, 2536: 215) มีรูปลักษณะทางวัฒนธรรมแตกต่างกันอย่างมากในปัจจุบัน โดยในขณะที่สังคมไทยเปลี่ยนโฉมไปเป็นสังคมเมืองทุนนิยมมากขึ้นทุกขณะ ลาวยังคงรักษารูปแบบวิถีชีวิตและวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนไว้ได้อย่างเข้มข้น

อย่างไรก็ตาม หลังผ่านความเจ็บปวดจากวิกฤตเศรษฐกิจ พ.ศ. 2540 สังคมไทยจึงเริ่มหันมาทบทวนถึงผลกระทบของการเดินทางปรับปรุงประเทศให้ทันสมัยภายใต้แนวทางทุนนิยมที่นำพาประเทศไทยให้กลายเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายทุนนิยมโลกโดยขาดการวางแผนที่รัดกุมพอ จนนำไปสู่การประสบปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจ พ.ศ. 2540 ดังกล่าว การทบทวนเหล่านี้ได้นำไปสู่การเกิดขึ้นของกระแสหวนกลับไปหาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมดั้งเดิม ส่งผลให้ทัศนะที่สังคมไทยมีต่อความเป็น “ลาว” “ไทย” และ “ฝรั่ง” เปลี่ยนไปในเชิงที่สังคมไทยมีการเน้นย้ำถึงความเป็นหนึ่งเดียวกันทางวัฒนธรรมระหว่างไทยและลาวมากขึ้น โดยมีการเน้นย้ำ “สายสัมพันธ์ของประเทศไทยและลาวที่ผูกพันใกล้ชิดสนิทแนบแน่นราวกับพี่น้องที่เกิดมาแต่พ่อแม่

เดียวกัน” (พงศกร, 2551: 458) ในขณะที่ความเป็น “ฝรั่ง” นั้นถูกมองว่าเป็นทั้งสิ่งแปลกปลอมที่เป็นภัยคุกคามและความเจริญที่แสดงถึงควมมีระดับทางวัฒนธรรม ซึ่งประเด็นเหล่านี้ตัวบทได้นำเสนอเชิงวิพากษ์ไว้อย่างน่าสนใจผ่านมุมมองที่ “เรริน” ตัวละครเอกหญิงชาวไทยมีต่ออาหารลาวรายการต่าง ๆ ดังรายละเอียดที่จะได้กล่าวถึงต่อไป

จากปะทะสู่สังสรรค์จนหลอมรวมเป็นหนึ่งเดียว:

แกะรอยสายสัมพันธ์วัฒนธรรมลาว-ไทยผ่านอาหารจานพิเศษ

อาหารมีความสำคัญมากกว่าเป็นเพียงหนึ่งในปัจจัยสี่ที่เป็นเครื่องค้ำจุนชีวิตมนุษย์ให้ดำรงอยู่ได้เท่านั้น เพราะการสั่งสมประสบการณ์และองค์ความรู้เกี่ยวกับอาหารของกลุ่มชนแต่ละกลุ่มในลักษณะรุ่นต่อรุ่นได้ทำให้ อาหารเป็นภาพสะท้อนที่แสดงถึงวิถีชีวิต ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมประจำของกลุ่มชนนั้น ๆ ได้เป็นอย่างดีอีกด้วย ดังที่ สมลักษณ์ นิมสกุล และคณะ (2546 : 1) กล่าวว่า

อาหารที่ประชาชนในแต่ละท้องถิ่นบริโภคนั้นนอกจากจะแสดงถึงลักษณะอาหาร สีสัน รสชาติ ความเป็นเอกลักษณ์ของอาหารแล้ว ยังสะท้อนถึงภูมิปัญญาการเชื่อมโยงผสมผสานระหว่างวิถีการดำเนินชีวิตกับการดูแลรักษาสุขภาพที่บรรพบุรุษได้สั่งสมประสบการณ์จากชีวิตจริง และสืบทอดมาหลายชั่วอายุคนกลายเป็นวัฒนธรรม

ดังนั้น อาหารประจำชาติจึงสามารถเป็นภาพสะท้อนถึงวัฒนธรรมของแต่ละชาติได้ ในนวนิยายเรื่องรอยไหม การที่ พงศกร ใช้ฉากหลังของเรื่องเป็นประเทศลาว และดำเนินเรื่องโดยให้ เรริน ซึ่งเป็นตัวละครเอกหญิง

ชาวไทยเดินทางไปท่องเที่ยวเมืองหลวงพระบางของลาว ก่อนจะไปพบและรักกับ “สุริยวงศ์” ตัวละครเอกชายชาวเมืองหลวงพระบางที่มีความรักผูกพันอย่างลึกซึ้งกับเรรินมาตั้งแต่อดีตชาติ โดย พงศกร ได้นำเสนอ ภาพความเป็นลาว ให้ผู้อ่านได้รับรู้ผ่านสายตาและมุมมองเชิงวิพากษ์ที่เรรินมีต่ออาหารลาวรายการต่าง ๆ

การที่ภาพความเป็นลาวในนวนิยายเรื่อง **รอยไหม** นำเสนอผ่านสายตาของเรรินที่เป็นชาวไทยผ่านมุมมองที่เธอมีต่ออาหารลาวเช่นนี้ ทำให้มุมมองเกี่ยวกับ **ความเป็นลาว** ที่ปรากฏในนวนิยายเรื่อง **รอยไหม** จึงไม่ใช่เป็นมุมมองที่มีพื้นฐานมาจากทัศนคติของคนลาวที่มีต่อความเป็นลาวเอง หากแต่มาจากมุมมองภายนอกที่คนไทยอย่างเรรินมีต่อสังคมลาว ดังนั้น ทัศนศึกษาล่าของเรรินจึงมีลักษณะสะท้อนมุมมองที่สังคมไทยมีต่อตนเองและการจัดช่วงชั้นความสัมพันธ์ระหว่างลาวและไทยตามทัศนะของสังคมไทยตามที่ปรากฏผ่านความรู้สึกที่เรรินมีต่ออาหารและคำเรียกชื่ออาหารของลาวและไทยมากกว่าจะสะท้อนความเป็นลาวจากบริบทภายในของสังคมลาวเอง ดังความตอนหนึ่งที่กล่าวถึงความรู้สึกของเรรินที่มีต่อ “ปลาแดก” อาหารพื้นบ้านประจำชนชาติลาวที่ว่า

ตอนที่มาถึงหลวงพระบางใหม่ ๆ เรรินถึงกับสะดุ้งเวลาที่ได้ยินใครเรียกปลาร้าว่าปลาแดก เพราะคำว่าปลาแดกถือเป็นคำไม่สุภาพที่บ้านเมืองของหล่อน หากที่นี้กลับถือเป็นคำปรกติธรรมดา

หญิงสาวนึกแล้วก็ให้เข้าใจกระจ่างแจ้งถึงวัฒนธรรมของแต่ละชาติ แต่ละภาษาที่แตกต่างกันออกไป...สิ่งที่ดีของ ที่แห่งหนึ่งอาจกลายเป็นสิ่งที่ไม่ดีสำหรับที่อีกแห่งหนึ่งก็ได้ สุดแท้แต่จะเอาบรรทัดฐานใดมาวัด หากสิ่งสำคัญที่ผู้คนอาจจะลืมไปแล้วก็คือ ไม่ว่าจะป็นวัฒนธรรมของชาติใด ภาษาใดล้วนแล้วแต่มีศักดิ์ศรีและคุณค่าในตัวเองเสมอ (พงศกร, 2551: 95)

การที่เรารู้สึก “สะดุ้ง” เมื่อได้ยินคนลาวเรียก “ปลาร้า” ว่า “ปลาแดก” ด้วยเหตุผลที่ว่า “เพราะคำว่าปลาแดกถือเป็นคำไม่สุภาพที่บ้านเมืองของหล่อน” สะท้อนถึงร่องรอยอคติทางชาติพันธุ์ที่สังคมไทยมีต่อความเป็นลาวในเชิงกดขี่ที่ยังคงหลงเหลือมาถึงยุคปัจจุบันซึ่งไม่อาจปิดได้มืดในนวนิยายเรื่อง **รอยไหม** ทั้งที่ พงศกร ได้พยายามเน้นย้ำอยู่เสมอถึงความสัมพันธ์แบบพี่น้องระหว่างไทย-ลาวในการประพันธ์เรื่อง **รอยไหม** ดังที่เขากล่าวไว้ใน คำนำ ของนวนิยายเรื่อง **รอยไหม** ว่า “เมืองไทยและเมืองลาวคือบ้านพี่เมืองน้อง วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ และวิถีชีวิตของคนสองฝั่งโขงใกล้เคียงกันมาก จนแม้แต่ภาษาที่ใช้ ก็สามารถสื่อสารกันได้โดยตรง ไม่ต้องผ่านภาษากลางอย่างอังกฤษ” (พงศกร, 2551: 5)

ปัจจัยประการสำคัญที่ทำให้ “การเน้นย้ำถึงความผูกพันทางวัฒนธรรมแบบพี่น้อง” ไม่ช่วยให้สังคมไทยมีทัศนคติต่อความเป็นลาวว่าเท่าเทียมกับความเป็นไทยได้อย่างแท้จริงนั้น เป็นเพราะสังคมไทยมีทัศนคติดั้งเดิมที่จัดวางช่วงชั้นความสัมพันธ์แบบพี่น้องระหว่างไทย-ลาวไว้ในรูปแบบที่ลาวคือ “น้องของสยาม” หรือ The little brother of Siam ความภาคภูมิใจที่ลาวตกเป็นเมืองขึ้นของไทยมาโดยตลอดระยะเวลาประวัติศาสตร์อันยาวนานที่ทั้งสองอาณาจักรมีร่วมกัน ประกอบกับประเทศไทยดำเนินนโยบายปรับปรุงประเทศให้ทันสมัยตามแบบตะวันตกในระดับที่เข้มข้นก่อนและมากกว่าลาว ทำให้สังคมไทยมีทัศนคติต่อลาวว่าเป็นประเทศที่ด้อยกว่าและเป็นฝ่ายรับอารยธรรมความเจริญจากไทยอย่างไม่เปลี่ยนแปลง

ด้วยความเคยชินทางวัฒนธรรมดังกล่าว ในเบื้องต้นเร็นจึงมีมุมมองไม่ต่างจากชนชั้นปกครองไทยในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 – ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 ที่ตีความ “ลาว” ว่าอยู่ตรงกลางระหว่างความเป็น “ชาวป่า” ที่ลึกลับป่าเถื่อน กับ “ชาวบ้านนอกที่ยังไม่ศิวิไลซ์” (Thongchai Winichakul 2000:

536) ดังนั้น ถึงแม้จะมีรากเหง้าทางวัฒนธรรมร่วมกันก็ยังมีความต้อยกว่าไทยอยู่ดี ด้วยเหตุนี้ในตอนแรกเธอจึงไม่ได้รับรู้ความต่างทางภาษาระหว่างลาวและไทย ที่มีการเรียกอาหารชนิดหนึ่งที่ทำจาก “ปลาหมักด้วยเกลือ” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 992) ด้วยชื่อที่ต่างกัน โดยคนลาวเรียกว่า “ปลาแดก” ส่วนคนไทยเรียกว่า “ปลาร้า” ในลักษณะที่ยอมรับความต่างอย่างเท่าเทียม หากแต่รู้สึกว่ “ปลาแดก” ในภาษาลาวนั้นหยาบหรือต่ำกว่า “ปลาร้า” ในภาษาไทย จนเธอถึงกับ “สะดุ้งเวลาที่ได้ยินใครเรียกปลาร้าว่า ปลาแดก” นั่นเอง

ทว่า การที่เรารินประสบกับความรู้สึกโหยหาอดีต (Nostalgia) ซึ่งเป็นความรู้สึกที่อ่อนไหวและถวิลหาบรรยากาศหรือความคุ้นเคยแบบในอดีต (คณิตา ของศิริ, 2553: 12) ของคนในสังคมเมืองเนื่องจากรู้สึกเบื่อหน่ายการใช้ชีวิตในสังคมเมืองที่ตึงเครียด มีภาวะการแข่งขันสูง หรืออาจรวมถึงไม่ประสบความสำเร็จอย่างที่หวังไว้ เรารินเริ่มเกิดความรู้สึกโหยหาอดีต เมื่อภาควิชาผ้าทอที่เธอสอนหนังสืออยู่เริ่มมีผู้เลือกเรียนน้อยลงจนเสี่ยงที่จะถูกปิดตัวลงตามกฎหมายของทุนนิยมที่สิ่งที่ไม่คุ้มค่าการลงทุนไม่อาจดำรงอยู่ได้ สถานการณ์ทางการงานที่ไม่มั่นคงภายใต้บรรยากาศการแข่งขันที่สูงในสังคมเมืองของไทยที่มีลักษณะเป็นทุนนิยม ทำให้เรารินรู้สึกต้องการหลีกเลี่ยงจากความจริงอันเจ็บปวดในปัจจุบันของตน และโหยหาวิถีชีวิตดั้งเดิมที่เรียบง่ายอบอุ่นของโลกอดีต

ดังนั้น การที่ลาวมีรากเหง้าความเป็นมาทางวัฒนธรรมร่วมกันมากับไทยภายใต้ชุดความคิดไทย-ลาวคือพี่น้องกันตามทัศนะของสังคมไทยแต่กลับได้รับอิทธิพลแบบทุนนิยมของโลกตะวันตกน้อยกว่าไทย ลาวจึงยังมีความเป็น “เมือง” น้อยกว่าไทย และยังมีกลิ่นอายวัฒนธรรมดั้งเดิมที่ตามความรู้สึกของสังคมไทยแล้วเป็นวัฒนธรรมที่มีรากเหง้าความเป็นมาเดียวกับวัฒนธรรมดั้งเดิมของไทยในระดับที่เข้มข้นกว่าในสังคมไทย

ความรู้สึกโหยหาอดีตนี้ไม่เพียงทำให้เรรินเลือกเดินทางมาที่เมืองหลวงพระบาง ซึ่ง “เรรินคิดว่าไม่เคยเห็นเมืองไหนสวยเท่ากับเมืองเล็กแห่งนี้อีกแล้ว” (พงศกร, 2551: 11) ด้วยเหตุผลที่ว่า “ฉันเบื่อเมืองใหญ่ ๆ เหลือเกินค่ะ ชอบเมืองเล็ก ๆ ที่มีความเงียบสงบมากกว่า” (พงศกร, 2551: 35) เท่านั้น แต่ยังทำให้เธอทบทวนความคิดที่มีต่อความเป็นลาวใหม่อีกครั้ง หนึ่งภายใต้กรอบคิดที่ว่าวัฒนธรรมลาวคือชุมทรัพย์ทางปัญญาของโลกอดีตที่มีรากเหง้าความเป็นมาร่วมกับวัฒนธรรมดั้งเดิมของไทยที่ยังคงมีชีวิตอยู่ การเรียนรู้วัฒนธรรมลาวจึงเท่ากับได้เรียนรู้วัฒนธรรมไทยไปด้วย เธอจึงสนใจที่จะเรียนรู้สูตรอาหารท้องถิ่นของลาว ดังความตอนหนึ่งกล่าวว่า “รินอยากทำเป็นบ้างจัง นัยน์ตาของหล่อนเป็นประกาย อาการปวดหัวตอนนั้นนั้นหายไปแล้ว” (พงศกร, 2551: 95) และ “เรรินฟังแม่หญิงวันดาราเล่าอย่างเพลิดเพลินไป หล่อนพยักหน้าหงิกหงักด้วยความสนใจ ได้เรียนรู้อะไรมากมาย” (พงศกร, 2551: 31)

ความรู้สึกดังกล่าวนี้ได้นำไปสู่การทบทวนและตีความความแตกต่างของคำเรียก “ปลาแดก” ของลาว และ “ปลาร้า” ของไทยใหม่ อีกครั้งหนึ่งในเชิงที่เป็นการยอมรับความแตกต่างอย่างเท่าเทียม ดังที่เธอรู้สึก “เข้าใจกระจ่างแจ้งถึงวัฒนธรรมของแต่ละชาติแต่ละภาษาที่แตกต่างกันออกไป... สิ่งที่ดีของที่แห่งนี้อาจกลายเป็นสิ่งที่ไม่ดีสำหรับที่อีกแห่งหนึ่งก็ได้ สุดท้ายแล้วจะเอาบรรทัดฐานใดมาวัด” (พงศกร, 2551: 95) และ “ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมของชาติใด ภาษาใดล้วนแล้วแต่มีศักดิ์ศรีและคุณค่าในตัวเองเสมอ” (พงศกร, 2551: 95) นั่นเอง

อย่างไรก็ตาม นอกจากการพยายามทำความเข้าใจความแตกต่างทางภาษาในคำเรียกชื่ออาหารชนิดเดียวกันที่ต่างกันระหว่าง “ปลาร้า” กับ “ปลาแดก” ของลาวในลักษณะที่เปลี่ยนไปโดยยอมรับความแตกต่างอย่าง

เท่าเทียมแทนที่จะแบ่งแยกและกดทับความเป็นลาวให้ด้อยกว่าอย่าง
ในตอนแรก การพยายามอธิบายลักษณะของอาหารลาวชนิดต่าง ๆ ในลักษณะ
เปรียบเทียบให้เห็นถึงความเหมือนหรือความเป็นอย่างเดียวกันกับอาหารไทย
ชนิดต่าง ๆ ในนวนิยายเรื่องนี้ก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่สื่อถึงความพยายามของเรริน
ในการแสวงหาสำนึกร่วมบนความต่างระหว่างไทยและลาว ดังความตอนหนึ่ง
ที่กล่าวถึง *เอะหลาม* ของลาว โดยเปรียบเทียบกับ *แกงโสะ* ของไทย
ความว่า

เรรินสูดกลิ่นหอมของอาหารจานพิเศษด้วยความสนใจ ไม่เคยได้ยิน
ชื่อกับลิ้มลองรสชาติของเอะหลามมาก่อน “เอะหลาม จะเปรียบเทียบกับ
ก็คงเหมือนกับแกงโสะของ ทางเหนือ เพราะกรรมวิธีกับส่วนประกอบ
ค่อนข้างคล้ายกัน คือ มีผักเยอะ...” [...]

“เอะหลามใส่อะไรบ้างคะ...ดูเหมือนจะมีเนื้อวัวด้วย”

“ชิ้นควาย” วันดาราใช้ช้อนตักเอาชิ้นเนื้อเรียวยาว มีมันติดขึ้นมา
ให้เรรินดู “เราเรียกเนื้อนี้ว่าชิ้นควาย ไม่ใช่เนื้อวัว...เป็นส่วนประกอบสำคัญ
เลยเชียวนะ แต่ว่าหลัง ๆ มานี้เรามีแขกคนไทย แขกคนจีนมาเที่ยวเยอะขึ้น
พวกนั้นไม่ค่อยชอบกินเนื้อ...เอะหลามเลยแปลงสูตรมาใช้เนื้อหมู หรือ
เนื้อปลาแทน” (พงศกร, 2551: 93-95)

ในเรื่อง *รอยไหม* การที่เรรินกระตือรือร้นที่จะตามแม่หญิงวันดารา
ไปเรียนรู้วิธีการทำอาหารลาวท้องถิ่น ดังความตอนหนึ่งกล่าวถึงความตั้งใจ
ของเธอมานี้ว่า “เรรินฟังความรู้ที่เจ้าของเกสต์เฮาส์ผู้ใจดีถ่ายทอดให้กับหล่อน
ด้วยความตั้งใจตั้งใจ แม้ไม่ได้จดรายละเอียดที่ได้ฟังมาในขณะนั้น แต่หล่อน
หมายใจว่าจะต้องจดลงไปโน้ตสมุดบันทึกซึ่งติดตัวไปด้วยทุกที่ก่อนเข้านอนคืนนี้”

(พงศกร, 2551: 95-96) ยิ่งกว่านั้นยังยอมรับการอธิบายที่มีการเชื่อมโยงให้เห็นถึงความเป็นหนึ่งเดียวกันของอาหารลาวและอาหารไทย ซึ่งเมื่อ อาหารถือเป็นตัวแทนวัฒนธรรมประเภทหนึ่ง การที่ทั้งชาวไทยอย่างเรรินและชาวลาวย่างแม่หญิงวันดารายอมรับถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของอาหารลาวและอาหารไทย ก็เป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงสำนึกร่วมของความเป็นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ทั้งสองชาติมีร่วมกันที่สะท้อนผ่านความรู้สึกไม่แบ่งแยกความเป็น “เขา” ความเป็น “เรา” ทางวัฒนธรรมอีกต่อไป

การสลายไปของความรู้สึกแบ่งแยกความเป็น “เขา” ความเป็น “เรา” ดังกล่าว นอกจากจะสะท้อนถึงอิทธิพลของความรู้สึกไทยหาอดีตที่ส่งผลให้ความเป็นลาวที่มีความใกล้ชิดทางวัฒนธรรมกับความเป็นไทยมีค่าสถานะเป็น “โลกอดีตที่ยังมีลมหายใจ” แล้ว ยังสะท้อนถึงอิทธิพลของ ธุรกิจท่องเที่ยวข้ามชาติ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายทุนนิยมโลกซึ่งแผ่อิทธิพลมาถึงประเทศลาวเช่นเดียวกัน จนลาวเองก็ต้องปรับวัฒนธรรมของตนเองให้เข้ากับสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนไปเช่นกัน ดังจะเห็นได้จากการที่แม่หญิงวันดารา เจ้าของเกสเฮาส์ต้องยอมเปลี่ยนวัตถุดิบสำคัญในการทำเอาะหลามจาก “ชิ้นควาย” (เนื้อควาย) มาเป็น เนื้อหมู หรือ เนื้อปลา แทน เพื่อให้แขกคนไทย และ แขกคนจีน “ที่มาเที่ยวแะขึ้นกินได้” การเปลี่ยนวัตถุดิบจาก เนื้อควาย เป็น เนื้อหมู หรือ เนื้อปลา ดังกล่าวจึงเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงความพยายามยืดหยุ่นและต่อรองของสังคมลาวที่จะทำให้วัฒนธรรมของตนยังคงดำรงอยู่ได้ท่ามกลางกระแสโลกที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาของโลกทุนนิยมยุคโลกาภิวัตน์ ดังจะเห็นได้ว่าแม่หญิงวันดาราเลือกที่จะขาย “เอาะหลาม” อาหารประจำถิ่นลาวแทนที่จะขายอาหารทั่วไปอื่น ๆ ที่เป็นที่ยักจั่นเคยของนักท่องเที่ยวมากกว่า เพื่อให้เอาะหลามไม่ตายไปและยังคงดำรงอยู่อย่างสง่าผ่าเผยท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลก เพียงแต่ “เอาะหลาม” ต้องปรับตัวบ้างเพื่อให้เข้ากับกระแสโลกที่เปลี่ยนไปได้

การเปลี่ยนแปลงทัศนคติไม่แบ่งแยกความเป็น “เขา” เป็น “เรา” ของสังคมไทยภายใต้แนวคิดโหยหาอดีตของชนชั้นกลางในเมืองของไทย อย่างเรารับกับการเปิดใจและพร้อมปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนไปของแม่หญิงชาวลาวอย่างแม่หญิงวันดารา ได้ทำให้ “การปะทะ” ทางวัฒนธรรมระหว่าง ไทย และ ลาว ของหญิงสาวชาวไทยและลาว นำไปสู่ “การสังสรรค์” ทางวัฒนธรรมที่หลอมรวมเป็นหนึ่งเดียวกันได้

ความเป็นฝรั่งในสายตาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้: ภาพสะท้อนจากจานอาหารในรอยไหม

ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้รวมตัวกันเป็นหนึ่งเดียวได้ก็คือ ความต้องการจะผจญกำลังกันต่อสู้ “ฝรั่ง” หรือโลกตะวันตกในระดับเวทีโลก เนื่องจากชนชาติในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต่างตระหนักถึงภัยคุกคามจาก “ฝรั่ง” หรือโลกตะวันตกทั้งในทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม ดังที่สะท้อนผ่านมุมมองที่ชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างเรารับมีต่ออาหารและวิธีการบริโภคแบบตะวันตกในเชิงบวกที่แตกต่างจากมุมมองเชิงลบที่มีต่ออาหารและวิธีการบริโภคตามแบบตะวันตก ดังความตอนหนึ่งกล่าวว่า

เผอปลาช่อนที่สุริยวงค์รับประกันว่าอร่อยที่สุด อร่อยจริงดังว่า

น้ำชูปร้อน ๆ เนื้อปลาช่อนที่แกะเอาก้างออกกับเส้นก๋วยเตี๋ยวที่เหนียวนุ่ม ทำให้เรารู้สึกเจริญอาหารจนต้องรับประทานอีกหนึ่งถ้วย

เผอเป็นก๋วยเตี๋ยวของคนญวน แต่ที่หลวงพระบางนี้มีร้านอาหารมากมายที่ขายเผอ ร้านอร่อยที่สุดที่หล่อนเคยกินเป็นร้านเล็ก ๆ ไม่มีป้ายชื่ออยู่หน้าโรงแรมลันติ เวลาซื้อต้องรีบไป เพราะร้านเปิดไม่นานก็จะขายหมด

อย่างรวดเร็ว ด้วยทั้ง คนลาวและนักท่องเที่ยวที่รู้จักดีดีคัพพ์ของความอร่อย จะพากันมารอตั้งแต่ร้านยังไม่เปิด

ข้อดีของเผื่อที่เรรินชอบมากที่สุดก็คือบรรดาผักสดมากมายที่มีมา วางเป็นเครื่องเคียง สำหรับให้เลือกใส่ลงไปนึ่งน้ำซุปร้อน ๆ แล้วรับประทาน กับก๋วยเตี๋ยว คนลาวชอบกินผัก จึงมีสุขภาพที่แข็งแรง ไม่อ้วนลงพุงอย่างคน เมืองใหญ่ (พงศกร, 2551: 315)

และ

คนลาวไม่ค่อยชอบรับประทานอาหารหวานเหมือนกับคนไทย หลายวันที่เรรินอยู่ที่นี้ หล่อนสังเกตเห็นว่า หลังจากอิมอาหารคาวแล้ว มักจะตบท้ายด้วยผลไม้สดจำพวกส้มโอ สับปะรด มะละกอมากกว่า

อาจจะเป็นด้วยพฤติกรรมกรรมการเลือกรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ ต่อสุขภาพแบบนี้ก็ได้ ที่ทำให้คนหลวงพระบางส่วนมากมีสุขภาพดี เรรินแทบ ไม่เห็นคนอ้วนหรือผู้พิการทุพพลภาพเหมือนที่เห็นในเมืองใหญ่ ซึ่งพฤติกรรม การบริโภคเป็นแบบชาติตะวันตกเลย (พงศกร, 2551: 91)

ความรู้สึกต่ออาหารและการบริโภคอาหารข้างต้นของเรรินจะเห็น ได้ว่ามีลักษณะแบ่งเป็นช่วงตรงข้ามอย่างชัดเจนระหว่าง อาหารตามวิถีดั้งเดิม ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กับ อาหารตามวิถีของโลกตะวันตก ที่มีสถานะ เป็น “ผู้ร้าย” ที่คุกคามเข้ามาในโลกของคนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมการบริโภคที่ทำให้ผู้คนต้องประสบกับ ปัญหาสุขภาพ ทางออกที่ดีที่สุดที่จะได้วิถีชีวิตและสุขภาพที่ดีกลับคืนมาก็คือ การหวนกลับไปหาวิถีการบริโภคแบบดั้งเดิมของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และ

ร่วมกันพลิกฟื้นวัฒนธรรมดั้งเดิมเหล่านี้ให้กลับมาเข้มแข็งอีกครั้งเพื่อต้านทานกระแสวัฒนธรรมตะวันตกที่ไหลบ่าาโถมเข้ามายังสังคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างไม่หยุดยั้ง

ความรู้สึกต้องการผนึกกำลังกันสร้างความเข้มแข็งเพื่อรับมือกับวัฒนธรรมตะวันตกหรือผู้ร้ายที่ชื่อว่า “ฝรั่ง” นี่เองที่ทำให้พรมแดนการแบ่งแยกระหว่างความเป็น “เรา” และความเป็น “เขา” ระหว่างชาติต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เบาบางลง ดังจะเห็นได้จาก ผอ่ ซึ่งเป็นอาหารญวน (เวียดนาม) สามารถกลายเป็นส่วนหนึ่งของอาหารจานเด็ดประจำเมืองหลวงพระบางได้โดยไม่ “แปลกแยก” จากอาหารลาวท้องถิ่นทั่วไปทั้งในความรู้สึกของคนลาวอย่างสุริยวงศ์ ซึ่งเป็นตัวละครเอกชาย และเรริน ซึ่งเป็นตัวละครเอกหญิงที่เป็นนักท่องเที่ยวยาวไทย อันเป็นสิ่งที่สะท้อนได้ดีถึงการมีส่วนร่วมของชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ต้องการจะผนึกกำลังกันรับมือกับโลกตะวันตก

ทว่าในขณะที่ชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความรู้สึกต่อความเป็น “ฝรั่ง” หรือความเป็นตะวันตกว่าเป็น “ศัตรู” ดังรายละเอียดที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น ในอีกด้านหนึ่งชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็ยังมีค่านิยมชื่นชม ยกย่อง และเห็นว่า *ความเป็นตะวันตก* เป็นต้นแบบของความเจริญและความเหนือกว่าทางอารยธรรมอีกด้วย ดังที่แม่หญิงวันดารายพยายามเชื่อมโยงภาพของ *คະນາบปลา* ซึ่งเป็นอาหารท้องถิ่นหลวงพระบางกับอาหารฝรั่งหรืออาหารของตะวันตกเพื่อยกระดับคະນາบปลาให้พิเศษแตกต่างจากอาหารท้องถิ่นชนิดอื่น ดังความตอนหนึ่งกล่าวว่า

“ยากที่สุดก็ตรงชุดเอาเนื้อออกมานี่ละ...ชุดแล้วต้องผสมกับเกลือบ่นให้พอมีรสเค็ม บางบ้านอาจจะใช้ปลาร้าแทนเกลือบ่น จากนั้นทำให้เป็นแผ่น

เอาหอมซอย โหระพา สะระแหน่ใส่ตรงกลาง เอาเนื้อปลาประกบอีกด้าน เหมือนแซนด์วิช ใช้ใบกล้วยห่อ แล้วใช้ตอกรัดเหมือนกับข้าวต้มของคนไทย... เอ...เรียกว่าข้าวต้มอะไรนะ”

“ข้าวต้มผัดค่ะ” เรรินรีบตอบ (พงศกร, 2551: 31)

จากคำอธิบายถึงวิธีการทำ *คะนาบปลา* ข้างต้นจะเห็นได้ว่า อาหารชนิดนี้มีความใกล้เคียงกับ *ข้าวต้มผัด* ของคนไทยมากกว่า *แซนด์วิช* ของฝรั่งเศส การใช้ *ข้าวต้มผัด* เป็นแนวเทียบเพื่อให้คนไทยอย่างเรรินเข้าใจ *คะนาบปลา* จึงเป็นสิ่งที่เพียงพอโดยไม่จำเป็นต้องเปรียบเทียบกับแซนด์วิชของฝรั่งเศสต่อไป การเปรียบเทียบ *คะนาบปลา* กับ *แซนด์วิช* จึงแสดงถึงเจตนาในการเชื่อมโยงอัตลักษณ์ของอาหารลาวอย่าง *คะนาบปลา* เข้ากับอาหารและวัฒนธรรมฝรั่งเศสที่มียะยะสื่อถึงความเจริญและความมีอารยธรรมในความรู้สึกของชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างชัดเจน

นอกจาก *คะนาบปลา* แล้ว *แซนด์วิชลาว* เป็นรายการอาหารอีกชนิดหนึ่งที่ชาวลาวย่างแม่หญิง ดวงดอกไม้จึงใจคิดขึ้นในลักษณะผสมผสานระหว่างความเป็นอาหารลาวท้องถิ่น และ ความเป็นตะวันตกอย่างชัดเจน ดังความตอนหนึ่งกล่าวว่า

สตรีวัยกลางคนผู้เป็นเจ้าของบ้านหันกลับไปหยิบขนมปังฝรั่งเศสที่เรียกกันว่าบาร์เก็ตขึ้นยาวออกจากเตาอบร้อน ๆ ส่งกลิ่นหอมกรุ่นชวนกินขึ้นมาอีกหนึ่ง ใช้มีดหั่นครึ่งตามยาว แล้วทาด้วยอะไรบางอย่างที่หั่นและเหนียวสีดำ ดูเหมือนกับน้ำพริกเผา ก่อนจะตักเอาเนื้อหมูพะโล้ที่ตั้งเคี่ยวบนเตา วางลงไปกลางขนมปัง แล้วใส่ผักนานาชนิด จากนั้นจึงห่อขนมปังในกระดาษไขสีขาว ส่งให้เรรินที่ยืนมองด้วยความสนใจ [...]

“ใช่แล้ว...นี่ละแซนดรีวิชลา” เจ้าของตำรับอาหารพิสดารย่อมอย่างมีความสุข

“น้ำพริกที่เอี้ยยทาในขนมปังคืออะไรคะ เหมือนน้ำพริกเผาจัง” เรรินเลยนั่งบนเก้าอี้หน้าบ้าน

“แจ่วบองค่ะ” เจ้าของตำรับอาหารอร่อยเล่า “คล้ายน้ำพริกเผาของไทย นั่นละค่ะ แต่ที่นี่เราจะใส่น้ำปลาลงไปด้วย ประจุรสให้อร่อย ของเอี้ยยไม่เผ็ดมากเพราะลูกค้าส่วนมากเป็นฝรั่ง ไม่ชอบอาหารรสเผ็ดมาก” (พงศกร, 2551: 408)

การผสมผสานระหว่างความเป็นอาหารท้องถิ่นของลาวอย่างแจ่วบอง (ที่ปรับรสชาติให้เข้ากับค่านิยมของชาวตะวันตก) เข้ากับอาหารตะวันตกอย่างบาร์เก็ต ทำให้แซนดรีวิชลา มีความพิเศษที่สร้างความตื่นตื้นให้แก่เรรินเป็นอย่างมาก ดังความตอนหนึ่งกล่าวว่า “East meet West...อาหารของเอี้ยยเป็นฟิวชั่นฟู้ด เข้าสมัยนิยมตะวันออกพบตะวันตกเลยนะคะเนี่ย” เรรินอดใจไม่ไหวจนต้องแคะกระดาษออก แล้วก็ดักกินแซนดรีวิชเข้าไปคำใหญ่ (พงศกร, 2551: 408)

การใช้ความเป็นฝรั่งหรือความเป็นตะวันตกสร้างความพิเศษทางวัฒนธรรมผ่านอาหารอย่างจงใจของชาวลาวเพื่อแสดงถึงค่านิยมอารยธรรมที่ผูกโยงอยู่กับความเป็นตะวันตกก็เป็นสิ่งที่ไม่ต่างจากพฤติกรรมพูดภาษาท้องถิ่นสลักกับภาษาตะวันตกเพื่อสร้างความแตกต่างอย่างเหนือกว่าเพราะเป็นการเชื่อมโยงอัตลักษณ์ของตนเข้ากับความเป็นตะวันตกเพื่อยกระดับตนเองทางวัฒนธรรมเหมือนกัน อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่า เรริน ซึ่งเป็นตัวละครเอกหญิงชาวไทยที่ถึงแม้ว่าความรู้สึกไทยหาอดีตจะทำให้เธอมีทัศนคติต่อความเป็นลาวในเชิงบวก แต่ความรู้สึกเชิงกดขี่ทางวัฒนธรรมที่

รู้สึกต่อความเป็นไทยว่าเหนือหรือเจริญกว่าความเป็นลาวที่สั่งสมมาอย่างยาวนานในสังคมไทยก็เชื่อว่าจะสลายไปอย่างสมบูรณ์ดังจะเห็นได้จากมุมมองที่เรรินมีต่อคำเรียก “ปลาแดก” ว่าหยาบหรือต่ำกว่า “ปลาร้า” ในตอนแรกนั่นเอง

ทว่า ในกรณีของ *แซนด์วิชลาว* ซึ่งมีลักษณะก้ำกึ่งอยู่ระหว่างความเป็นลาวและความเป็นฝรั่งกลับเป็นสิ่งที่เธอไม่เพียงยอมรับแต่ยังรู้สึกตื่นตาตื่นใจอีกด้วย การที่ความเป็นลาวที่ผูกโยงอยู่กับความเป็นตะวันตกได้รับการยอมรับชื่นชมในสายตาคนไทย โดยที่อคติทางชาติพันธุ์ที่สังคมไทยรู้สึกว่าเป็นลาวนั้นด้อยกว่าความเป็นไทยนั้นกลับไม่มีผลต่อการตัดสินคุณค่าของ *แซนด์วิชลาว* ในสายตาของเรริน สะท้อนถึงอิทธิพลของ *วัฒนธรรมฝรั่ง* หรือ *วัฒนธรรมตะวันตก* ที่ยังคงมีอิทธิพลต่อความคิดของชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในฐานะต้นแบบของความเจริญหรือความศิวิไลซ์อย่างไม่เปลี่ยนแปลง ดังนั้น ชาวลาวจึงประสบความสำเร็จในการเชื่อมโยงความเป็นตะวันตกเข้ากับอาหารท้องถิ่นของตนเพื่อสร้างความยอมรับในระดับนานาชาติได้

ความเป็นตะวันตกในสายตาของชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้ง *ลาว* และ *ไทย* จึงมีลักษณะเป็นทั้ง “ศัตรูผู้คุกคาม” ซึ่งจะต้องผินีกกำลังกันต่อสู้และต้นแบบของความศิวิไลซ์ที่สูงส่งในเวลาเดียวกัน ดังนั้น เราจึงพบลักษณะทางวัฒนธรรมที่กลั่นกันอยู่ในสังคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ในด้านหนึ่งต่อต้านวัฒนธรรมและวิถีการดำรงชีวิตตามแบบโลกตะวันตกเช่นที่เรรินปฏิเสธและมีทัศนะว่าวิถีการบริโภคอาหารแบบตะวันตกเป็นที่มาของปัญหาสุขภาพ แต่ในอีกด้านหนึ่งก็กลับใช้ความเป็นตะวันตกเป็นเงื่อนไขในการสร้างความแตกต่างหรือตัดสินคุณค่าของอาหารรายการต่าง ๆ ซึ่งในด้านหนึ่งสะท้อนถึงทัศนะต่อการตัดสินคุณค่าทางวัฒนธรรมโดยภาพรวมด้วย

บทสรุป

บริบททางสังคมที่เปลี่ยนไปทั้งในสังคมไทยที่เกิดขึ้นของปรากฏการณ์โยยหาอดีตที่ทำให้สังคมไทยมีทัศนคติต่อความเป็นลาวในเชิงบวกมากขึ้น โดยเห็นว่า ลาว ซึ่งเป็นชนชาติที่มีความใกล้ชิดกับความเป็นไทยทั้งทางด้านเชื้อชาติและวัฒนธรรม แต่รับอิทธิพลทุนนิยมและความเป็นทันสมัยแบบตะวันตกในระดับความเข้มข้นน้อยกว่าไทย ก็ทำให้สังคมไทยเชื่อว่า ลาว คือโลกอดีตที่ยังมีชีวิตอยู่ ซึ่งชาวไทยผู้โยยหาอดีตทั้งหลายยังสามารถหวนกลับไปสัมผัสได้ตลอดเวลา ในขณะที่สังคมลาวเองการดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจที่พร้อมเปิดตัวสู่โลกภายนอกมากขึ้นดังความตอนหนึ่งกล่าวว่า

“การพลิกเปลี่ยนนโยบายโดยการละทิ้งแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมสู่ระบบกลไกตลาดและทุนนิยมในปี ค.ศ. ๑๙๘๖ มิได้หมายความว่าผู้นำพรรคประชาชนปฏิวัติลาวละทิ้งเป้าหมายของการเป็นประเทศสังคมนิยมโดยสิ้นเชิง แต่เพื่อเป็นการพัฒนาการไปตามขั้นตอนเศรษฐกิจที่จำเป็นต้องผ่านระบบทุนนิยมเพื่อการระดมทุนและสะสมเทคโนโลยีและความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่จำเป็นต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศและเพื่อให้ประชาชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น” (สุรชัย ศิริไกร, 2542: xv)

การดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจที่เปลี่ยนไปเปิดตัวสู่โลกภายนอกมากขึ้นของลาวจึงเป็นสิ่งที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของคนในสังคมเมืองของไทยที่กำลังโยยหาอดีตและต้องการเดินทางมาท่องเที่ยวที่ประเทศลาวเพื่อสัมผัสและรำลึกถึงกลิ่นอายความเป็นสังคมดั้งเดิมได้เป็น

อย่างดี อย่างไรก็ตาม การตระหนักถึงภาวะที่มี “ฝรั่ง” หรือ โลกตะวันตก เป็นศัตรูร่วมที่คุกคามเข้ามาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งในทางเศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ก็ทำให้สำนึกร่วมถึงความเป็นหนึ่งเดียวกันระหว่าง ลาว และ ไทย มีความเข้มข้นขึ้น แต่ขณะเดียวกัน ความรู้สึกต่อฝรั่งในฐานะที่เป็น ต้นแบบของความเจริญทางอารยธรรมก็ยังเป็นสิ่งที่ลาว และไทยต่างนำมา ใช้เป็นเครื่องมือในการช่วงชิงการเป็นที่ยอมรับหรือเหนือกว่าทางวัฒนธรรม ระหว่างกัน ด้วยเหตุนี้ ความหมายของความเป็นลาว ไทย และฝรั่งตามทัศนะ ของทั้งสังคมไทยและสังคมลาวจึงต่างผูกพัน เกี่ยวโยง แบ่งแยก ใช้ประโยชน์ และช่วงชิงกันอยู่ตลอดเวลาเพื่อตอบสนองความต้องการภายในของตนเอง

บรรณานุกรม

คณิดา ชองศิริ. การวิเคราะห์กระบวนการสร้างความหมายเรื่อง

“การโยกย้าย” ในรายการ ปกิณกะทางโทรศัพท์ชุด “ตลาดสด

สนามเป้า” วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553.

เตือนใจ ไชยศิลป์. ล้านนาในการรับรู้ของสยาม พ.ศ. 2437-2476

วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์

คณะศิลปศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2536.

พงศกร, (นามแฝง). รอยไหม. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรุงเทพ,

2551.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔.

พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน, 2556.

สมลักษณ์ นิมสกุล และคณะ. คู่มือการดูแลสุขภาพโดยภูมิปัญญาด้าน

อาหารการกินของชาวล้านนา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยได้รับ

การสนับสนุนทุนวิจัยจากชุดโครงการวิจัย องค์ความรู้หมอ

เมือง ศูนย์ประสานงานวิจัย สกว, 2546.

Thongchai Winichakul. “The Quest for ‘Siwilai’: A Geographical

Discourse of Civilizational Thinking in the Late

Nineteenth and Early Twentieth- Century Siam”

The Journal of Asian Studies, vol. 59, No. 3 (Aug., 2000),

pp. 528-549 Available

from: <http://www.jstor.org/stable/2658942>